

Opustite vsako upanje

Ob cesti, ki pelje iz Slavonskega Brodu proti avtomobilski cesti Beograd — Zagreb je nekdo postavil tablo, na kateri je napisano:

»Opustite vsako upanje, vi, ki vstopate v Spačvo. Če vi in vaše vozilo ostanete celi, dajte za pijačo prvemu cestarju!«

Na znaku za omejitve hitrosti na 80 km je nekdo zbrisal šestico.

Večernje novice — 15. VI. 1970

Samo poročal je

Na zadnji seji skupščine občine Karlovac so predstavniki postaje javne varnosti obvestili odbornike, da so v Karlovcu odkrili tihotapljenje mamil in njihove uživalce.

»Imamo podatke«, je izjavil Jura Protulipac, načelnik postaje javne varnosti v Karlovcu, »da tihotapijo in uživajo mamila marihuano in hašiš. Prav tako imamo podatke o nekaterih tihotapcih in uživalcih.«

Ni pa rekel ničesar kaj so ukrenili proti tihotapcem in uživalcem mamil. Večernje novice — 15. VI. 1970

DDT v kruhu

Kruh, ki ga je jedo Dubrovčani, je poln strupenih snovi. Polovica vzorcev, ki so jih preiskali, vsebuje ostanke DDT, 30 odstotkov pa ostanke lindana. Te ostanke pesticidov je našel Zavod za zaščito zdravja v Zagrebu v vzorcih kruha in moke, ki mu jih je nedavno na lastno pobudo poslalo podjetje Žitozajednica iz Dubrovnika.

Glede na tako porazne rezultate je kmetijska inspekcija občine Dubrovnik opozorila delovne organizacije, ki se ukvarjajo s preprodajo pšenice in moke, da lahko pesticide uporabljajo samo v točno določene namene.

Večernje novice — 13. VI. 1970

Narašča število nesreč

Profesor dr. Miloš Kilibarda je na seji socialno-zdravstvenega zbora v uvodnem referatu glede zaščite delavcev pri delu dejal:

»Vsako leto se v Srbiji poškoduje pri delu in uživa zaradi tega bolezenski dopust 200.000 ljudi. Tako izgubimo dva do tri milijone delovnih ur. Čeprav po statistiki število poškodb pri delu pada, moramo na žalost ugotoviti, da število hudih poškodb na upada.«

Večernje novice — 13. VI. 1970

Tudi sodnikov primanjkuje

Skoraj vsa sodišča v republikah nimajo izpopolnjenih mest, saj je ob koncu minulega leta manjkalo 424 sodnikov. Poznavalci razmer v pravosodju sodijo, da je za večjo produktivnost v pravosodju potrebno povečati število sodišč, hkrati pa sodnikom zagotoviti ustrezno strokovno pomoč s strokovnimi sodelavci.

Delavska enostnost 13. VI. 1970

Zakoni avtoprevoznikov rešeni

Vrhunec je razburjenje doseglo, ko so odgovorni sporočili avtoprevoznikom »Nimate pravice registrirati vozil in iskati dovoljenje za delo v drugi občini, če stalno prebivate v Zadru!«

Reakcija avtoprevoznikov je bila enotna in ostra: »Ločili se bomo od naših žena, spremenili bomo kraj bivanja, če bo treba, tudi naša imena in priimke.«

Vseeno se je vse srečno končalo. Občinski davkarji so spoznali, kako je nemogoče, če avtoprevozniki v Zadru plačajo za pettonski kamion 21.000 dinarjev davka, v sosednjem Obrovcu pa samo 12.000. Zato so ponovno vpeljali pavšalno obračunavanje davka.

Politika — 12. VI. 1970

Nov ne potrebuje lažnega sijaja

Ivan Sibil, ki je sodeloval v neki razpravi, je zahteval, naj bi bil pouk v šolah, posebno pouk o zgodovini narodnoosvobodilnega boja in revolucije, osvobojen shematizma in klišejev, pa tudi konservativizma. Le tako bi revolucionarne tradicije približali mladini na sprejemljiv način. »Če smo še vedno obremenjeni s socialistično lakiravo v prikazovanju revolucije«, je izjavil Sibil, »je ne približujemo ljudstvu in mladini. Dogodki iz NOV so tako lepi, iskreni in veliki, da jih sedanjí učni načrti za osnovne in srednje šole lahko samo dušijo. Če ne upoštevamo bistva revolucionarnih dogodkov, ne dajemo mladim možnosti navdihovati se na resničnih revolucionarnih tradicijah naših narodov.«

Vjesnik — 17. VI. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SÜSTERSIO

ODGOVORNI UREDNIK
CR TOMIR SINKOVEC

LETO VIII.
21. V. 1970
STEV.: 26

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

DELO

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«.

Pionirji, vojaki in borci na Pokljuki

Pisana množica pionirjev in pionirk na Pokljuki

V soboto, 20. junija, so z vseh koncev Slovenije vozili proti Pokljuki številni avtobusi in osebni avtomobili. Na Goreljku, podolgovati nekdanji planini v osrčju Pokljuke, kjer je usodnega 15. decembra 1943 skoraj do zadnjega borca izkrcaval 3. bataljon Prešernove brigade, je bila namreč sklepna proslava Kurirčkove pošte.

Po ozki in strmi cesti z Bleda proti Pokljuki je bil enosmerni promet. Ni šala zavarovati vožnjo najmanj sto avtobusov in mnogih osebnih avtomobilov. Za to, da ne bi bilo nevšečnosti, je poskrbela milica. Vsa cesta od odcepa proti Rudnemu polju je bila spremenjena v parkirni prostor.

Med tistimi, ki jim je zagodla letošnja pozna pomlad, so bili tudi pionirji. Sklepna proslava Kurirčkove pošte bi morala biti že za dan mladosti, pa so jo preložili na 20. junij. Konec maja, pa tudi v začetku junija je ležal namreč na Pokljuki še visok sneg. Še zdaj ga najdeš kje v kaki globači ali na osonnem pobočju kako zaplato ali kup. Toda vsaka zadeva ima tudi dobro stran. Konec maja prav gotovo ne bi imeli pionirji na svoji proslavi tako lepega vremena, ne bi lahko tako veselo skali

kali po zeleni travi in se grela na toplem soncu, kot so se zdaj.

Kolone pionirjev v pisanih oblačih z zastavami na čelu so s parkirnega prostora prihajale na Goreljek. Tam so bila zborna mesta označena z velikimi napisnimi tablam. Vsaka skupina je nosila ime kake brigade 9. korpusa ali odreda, ki se je bojeval na Gorenjskem. Vmes so se kadile vojaške kuhinje, v katerih so vojaški kuhali priljubljeni »srbški fižol«. Gostišče »Pri tabornem ognju«, ki ga vodi nekdanji borec Prešernove brigade in komandant Jeseniško-bohinjskega odreda Franc Jernej-Milčec, je delalo s polno paro. Poleg tega je bilo več okrepčevalnic kar pod smrekami in pod napuščmi počitniških hišic. Gojenci miličniške šole in vojaki so postavili šotore; tako so pionirji lahko videli, kako vojaki živijo, kadar so na pohodu ali na vaji.

Ko so se kolone pionirjev usule na Goreljek, je tam nastal pisan vrvež. Ni ga filma, ki bi lahko ujel raznolikost barv njihovih oblek, okrašenih z rdečimi rutami, ujel razigranost, pričakovanje nečesa lepega, praznično vzdušje in veselje nad soncem, zelenjem in lepim razgledom na zasnežene vrhove Triglavskega pogorja.

Proslava se je začela točno po načrtu z igranjem državne himne. Bila je zraven spomenika padlim borcem Prešernove brigade, okrašenim z mnogimi venc in šopki. Tako so pionirji tudi dostojno počastili spomin borcev, ki so se v nečloveških razmerah, v kakršnih bi vsaka druga vojska razen partizanske dvignila roke, bojevali do

zadnjega naboja. Preživeli junaki so takrat jurišali na plano ter se s puškinimi kopiti bojevali za prostost, podobno kot so se nekoč Črtomirovi junaki v Prešernovem »Krstu pri Savici« ...

Med drugim je govoril zbrani množici tudi častni predsednik ZZB NOV Slovenije narodni heroj Franc Leskošek-Luka. V kratkem in jedrnatem govoru je zajel glavne misli o nalogah mladine v današnjih časih glede na varovanje dosežkov osvobodilne vojne in revolucije.

Po govorih se je začel kulturni del. Med najboljše izvedbe — tudi vsebinsko — lahko štejemo nastop gojencev miličniške šole. Ti so v skupni recitaciji z odlomki iz raznih pesmi ponazorili našo zgodovino zadnjih petdesetih let. Iz množice pesmi so izbrali najbolj značilne odlomke in posamezne verzice. Prav tako je nastopilo več izbranih pionirskih skupin, ki so brezhibno izvedle posamezne točke. Za ves program pa lahko rečemo, da je bil prav po šolsko organiziran, torej ne predolg in ne prekratek.

Med gosti na častnem mestu (na klopih v senci košatih smrek, ki še nosijo sledove krogel iz boja 15. decembra 1943) je bilo več vidnih družbenopolitičnih delavcev, bivših borcev in drugih. Med drugimi so bili tamkaj predsednik skupščine SR Slovenije tovariš Sergej Kraigher, članica sveta federacije Lidija Sentjuroc, pisatelj Vladimir Pavšič-Matej Bor, pisatelj Tone Svetina, general Jaka Avšič, narodna heroja Franc Kresciban in Tonček Dežman, predsednik CK mladine Slovenije Mitja Gorjup ter mnogi drugi.

Zatem so pionirji korakali mimo spomenika, da bi zasedli breg nad spomenikom. Od tam se namreč lepo vidi vsa okolica. Enota vojakov je napadla eno izmed počitniških hišic, da bi ponazorila nem-

ški napad na 3. bataljon Prešernove brigade. Branilci so bili pripadniki teritorialne obrambe. Zavzeto so pionirji, pa tudi stari borci opazovali očeladene vojake, ki so se priplazili po gozdu ter začeli silovito streljati na branilce. Vojaki, ki so jim poveljevali prek tranzistorskih oddajnikov, so vajo izvedli brezhibno. Med vajo se je slišalo samo pokanje, utihnilo je govorjenje in smeh.

Potem ko je prenehalo drdranje mitraljezov, se je zabava nadaljevala. Zagoreli so taborni ognji, ob njih so pionirji nastopali s pevskimi in recitatorskimi točkami. Skupine borcev, ki so se bojevali v enotah, katere naslov je imela pionirska skupina, so pripovedovali o bojih brigade ali odreda.

Zal se je sonce nagnilo proti zahodu in treba je bilo pomisliti na vrnitev. Pionirji so se zbrali dokaj naglo, tako da bi jim lahko včasih zavidala tudi vojska, se vkrcali v avtobuse in se odpeljali. Mnogi avtobusi so zavili proti Bohinju. Vodstva šol so izkoristila priložnost in seznanila otroke z enim izmed najlepših krajev naše domovine.

Premalo je prostora, da bi lahko opisali vse, kar se je zgodilo na Pokljuki preteklo soboto. Lahko pa trdimo, da si bo okoli 6 tisoč slovenskih otrok morda za vse življenje zapomnilo ta dan, pa tudi to, kar so slišali iz ust govornikov. Zato lahko brez pomislekov zapišemo, da je proslava zelo lepo uspela, pa ne samo zaradi lepega vremena in naravnih lepot Pokljuke. Nasprotno, zasluge za uspeh ima prava množica organizatorjev, ki so vsak po svoje veliko prispevali k uspehu. Njihova imena navadno ostanejo neznanja, saj se udeleženci proslave razidejo in kasneje le malokdo pomisli, koliko ur prostega časa so morali žrtvovati ljudje, ki so proslavo organizirali. Pokljusko proslavo pa lahko štejemo glede organizacije za eno izmed najboljših, kar jih je kdaj bilo pri nas. Zato bi bilo treba s takim načinom dela nadaljevati.

MP

Dogodki tedna

● Zvezni izvršni svet je na seji, ki jo je vodil Mitja Ribičič, razpravljala o poročilu in izvajanju zakona o ljudski obrambi, sprejetem v začetku leta 1969. Ugotovili so, da so bili doseženi pomembni uspehi pri sprejemanju zamisli o vse-ljudski obrambi in izpopolnjevanju sistema obrambe države na osnovi te koncepcije.

● Predsednik zveznega izvršnega sveta Mitja Ribičič bo na vabilo sovjetske vlade konec tega meseca odpotoval v Sovjetsko zvezo na uradni obisk.

● Na otoku Visu so potekale večdnevne pomorske vaje, v katerih so sodelovale enote jugoslovanske vojne mornarice, pomorske desantne enote in letalstvo. Tako je del otoka zasedel »sovražnik« v združenih vajah vojne mornarice, suhozemne vojske, letalstva in teritorialnih enot. Cilj vaj, ki so se začele na obali in na otokih srednjega Jadrana, je preveriti izurjenost enot v organizaciji in izvajanju vojaških operacij na morju v sodelovanju z vsemi drugimi rodovi oboroženih sil. Po oceni admirala Trute so vse enote pokazale zadovoljivo pripravljenost, kondicijo in disciplino.

● Na uradni obisk v Jugoslavijo je dopotoval predsednik sveta revolucionarnega poveljstva in vlade Sudana generalmajor Džafer Muhamed El Nimeiri, ki ga je na letališču »Beograd« v Surčinu sprejel in pozdravil predsednik republike Josip Broz Tito. Na uradnem razgovoru državnih delegacij Sudana in Jugoslavije je prišlo do izraza sorodnost stališč do vseh ključnih mednarodnih problemov. Predsednik Tito je izročil El Nimeiriju Red jugoslovanske velike zvezde za zasluge pri razvoju sudansko-jugoslovanskega sodelovanja. — V Sudanu so nacionalizirali vse družbe, ki so se ukvarjale z izvozom bombaža. Namesto 17 družb so ustanovili štiri državna podjetja. Nacionalizirane družbe bodo dobile ustrezno odškodnino.

● Perujska vlada je objavila uradne podatke o posledicah potresa v tej deželi. Potres je prizadel območja 128.700 kvadratnih kilometrov, kar je toliko kot cela Belgija, Nizozemska in pol Danske skupaj. Več kot 250 krajev, v katerih je živel od 300 do 100.000 prebivalcev, je bilo delno ali povsem uničenih. 800.000 ljudi je praktično brez strehe. Potres je samo v 40 sekundah terjal življenje 50.000 ljudi ali petkrat več kot v petih naravnih katastrofah, ki so prizadejale Peru med leti 1940 in 1970. — Skopska mestna skupščina se je odzvala pozivu predsednika republike Josipa Broza Tita in sklenila, da bo kot prvo pomoč prizadetemu prebivalstvu Peruja poslala 250.000 dinarjev.

● V Moskvo je pripotoval na uradni obisk generalni sekretar Združenih narodov U. T. T. S. sovjetskimi voditelji se je na tridnevem obisku pogovarjal o svojem predlogu, da bi izboljšali mednarodno sodelovanje pri reševanju svetovnih problemov, vključno tudi pri reševanju vprašanj Indokine in Srednjega vzhoda.

● Na volitvah vrhovnega sovjeta Sovjetske zveze je glasovalo 153.080.585 volilcev ali 99,92 odstotkov vpisanih v volilne sezname. Visok odstotek udeležbe na volitvah je bil že sicer značilen za volitve v najvišje predstavniško telo v Sovjetski zvezi, toda rekord je bil dosežen leta 1950 in 1954, ko je prišlo na volišča kar 99,98 odstotkov vpisanih volilcev, medtem ko je na vseh povojnih volitvah glasovalo več kot 99 odstotkov volilcev.

● Sovjetska vesoljca Nikolajev in Sevastijanov sta dosegla nov svetovni rekord v dolžini poleta v vesolju. Prejšnja rekorderja sta bila ameriška vesoljca Frank Borman in James Lovell, ki sta leta 1965 v »Geminiju 7« vztrajala v vesolju 13 dni, 18 ur, 35 minut. Sovjetski akademik Boris Petrov je izjavil, da se je s poletom »Sojuza 9« začelo novo obdobje v obširnem programu vesoljskih raziskav, ki se jih loteva Sovjetska zveza.

● Zahodnonemški veleposlanik v Rio de Janeiru von Holleben, ki je bil 123 ur talec brazilske gverilske organizacije, je spet na prostosti. Gverilci so ga izpustili potem, ko je brazilska vlada pristala na izpustitev 40 političnih jetnikov in ko so ti jetniki bili prepeljeni iz Brazilije v Alžirijo. Med izpuščenimi jetniki v zamenjavo za veleposlanika je tudi Antonio De Carvalho, bivši španski borec in eden izmed ustanoviteljev KP Brazilije. Skupno z dvema sinovima so ga zapeli januarja letos. Veleposlanik von Holleben je izjavil, da je srečen in hvaležen brazilske vladi, ker je z izpustitvijo 40 političnih zapornikov zagotovila njegovo osvoboditev.

● Argentinska vojaška junta je imenovala za predsednika dosedanjega vojaškega atašeya Argentine v Washingtonu generala Roberta Marcela Livingstona. Čeprav so pričakovali, da bo junta izbrala vojaško osebnost, je povzročilo imenovanje Livingstona veliko presenečenje. Njegovo vladanje bo precej odvisno od ameriškega kapitala.

● Kitajska, ki goji prijateljske stike z Romunijo, je ob poplavih tej državi nakazala novo pomoč v višini 50 milijonov juanov (20 milijonov dolarjev). Zvedelo se je, da gre v glavnem za živila in obleke. Kitajska je pred tem poslala Romuniji milijon juanov pomoči in sicer v denarju in v zdravilih.

● V Carigradu in v pokrajini Kočeli so razglasili vojno stanje zaradi stavke delavcev ter spopadov s policijo in vojsko, med katerimi je več oseb izgubilo življenje. Vojno stanje bo trajalo mesec dni. Oblast je prevzelo carigrasko vojaško poveljstvo, vse sodne primere pa bodo reševala vojaška sodišča. Po carigraskih ulicah je demonstriralo 50.000 carigraskih delavcev. Proti delavcem je nastopilo vojaštvo, začeli so se spopadi in prišlo je do streljanja. Delavska kri je močila carigravske ulice.

● Francoski marksistični filozof Roger Garaudy, do nedavnega član politbiroja KP Francije, ter že prej izključeni partijski voditelji Maurice Krieger-Valrimont, Jean Pronteau in Charles Tillon so v časopisih objavili skupni poziv z naslovom »Molčati ni več mogoče«. V članku ostro napadajo del sedanjega partijskega vodstva KP Francije.

● Od stalnega dopisnika Tanjuga v Phnom Penhu Muhameda Džabića so zahtevali, da zapusti Kambodžo. V pismu državnega sekretarja za nacionalno varnost Konga Thoucha je rečeno, da mora dopisnik zaustiti Kambodžo »v najkrajšem času, ker je vlada sklenila skrajšati njegovo bivanje«.

● Aleksandra Dubčka, bivšega prvega sekretarja CK KPČ in sedanjega veleposlanika v Ankari, naj bi izključili iz KPČ. Predlog o izključitvi je sprejela partijska komisija, ki je pro- učila Dubčkovo dejavnost v letih 1968 in 1969, in ga bodo obravnavali na plenumu CK, ki se bo sestal 25. junija. Predlagali bodo tudi, da bi Dubčku odvzeli poslanski mandat v zvezni skupščini, katere predsednik je bil od aprila do srede oktobra lani. V slovaškem narodnem svetu so mu poslanski mandat že odvzeli.

Priznavalnine v Sloveniji in drugih republikah

Stalno denarno nadomestilo za udeležence NOB — v Sloveniji se je sicer zanj udomačilo ime priznavalnina — je uvedeno v vseh republikah SFRJ. To nadomestilo (priznavalnina) se izplačuje na temelju republiških zakonov in občinskih odlokov. SR Slovenija ni izdala zakona o stalnem denarnem nadomestilu za udeležence NOB, pač pa je to urejeno z odlokom izvršnega sveta in z odloki občinskih skupščin.

V večini republiških zakonov je določba, ki pooblašča izvršni svet, da lahko prizna pravico do stalnega denarnega nadomestila izven pogojev predpisanih z zakonom, ali določi večji znesek stalnega denarnega nadomestila, kot pa je določen z zakonom.

V SR Bosni in Hercegovini lahko prizna posebna komisija pravico do denarnega nadomestila.

V SR Srbiji lahko posebna komisija izjemoma določi stalno denarno nadomestilo tudi izven pogojev, predpisanih z zakonom, posebno zaslužnim udeležencem NOV pred 9.9.1943.

Izvršni svet Sabora SR Hrvatske, oziroma posebna komisija lahko osebam, ki so zaslužne zaradi svoje revolucionarnosti, politične, kulturne in druge dejavnosti, dodeli stalno denarno nadomestilo, če njihov ekonomski položaj ne ustreza njihovim zaslugam.

Izvršni svet oziroma posebna komisija v SR Črni gori lahko izjemoma in le v višini in pod

pogoji, ki so določeni v zakonu o odškodnini udeležencev NOV, prizna pravico do stalnega denarnega nadomestila.

V SR Makedoniji lahko izvršni svet pod pogoji, ki jih sam predpiše, določi stalno denarno nadomestilo osebam, ki so se v zavznih vrstah ali v narodnoosvobodilni borbi udeležili boja za uničenje fašizma, dalje predvojnimi revolucionarjem in njihovim družinskim članom.

Posebna republiška komisija v SR Sloveniji dodeljuje stalne republiške priznavalnine nosilcem »Partizanskega spominskega znaka 1941« pa predvojnimi revolucionarjem in prizanim revolucionarjem NOV. Materialni položaj drugih udeležencev NOV pa urejajo občine s svojimi odloki.

Da bi odpravili neenakosti v gmotnem položaju udeležencev glede prejetanja občinskih priznavalin, obravnavajo v SR Sloveniji možnost uveljavitve republiškega zakona o materialnem varstvu udeležencev NOV.

V drugih republikah urejajo z odloki občinskih skupščin le ugodnejše pogoje za uveljavitev pravice do oskrbnine, kot pa so pogoji predvideni v republiškem zakonu.

Stalno denarno nadomestilo za udeležence NOV in druge, ki so upravičeni do tega nadomestila in

namajo nikakršnih drugih dohodkov, znaša v letu 1969:

— V SR Bosni in Hercegovini 220 do 260 dinarjev mesečno. To nadomestilo prejema v tej republiki 4000 udeležencev.

— V SR Hrvatski prejema to nadomestilo 4421 udeležencev NOB — mesečno 300 dinarjev.

— V SR Makedoniji se giblje višina denarnega nadomestila od 200 do 360 dinarjev mesečno, prejema pa ga 600 udeležencev NOV.

— V SR Črni gori prejema 1100 udeležencev NOB nadomestilo, katerega višina se giblje od 250 do 300 dinarjev mesečno.

— V SR Sloveniji, kjer se višina denarnega nadomestila (priznavalnina) giblje med 100 do 600 dinarjev na mesec, pa prejema 1420 udeležencev NOB republiško, 6511 pa občinske priznavalnine.

V SR Srbiji se stalno denarno nadomestilo določa v višini mejnega zneska najnižje pokojnine. V ožji Srbiji prejema to nadomestilo 1000 prebivalcev, v Vojvodini 1646, a na Kosovem 200 udeležencev NOV.

Navedene številke nam povedo, da je denarno nadomestilo najvišje v Sloveniji in da je v naši republiki tudi največ udeležencev tega nadomestila oziroma priznavalnine.

V. M.

Pomembna vprašanja o vseljudski obrambi

Minuli teden je bila v Beogradu seja komisije predsedstva ZKJ za vseljudsko obrambo. Na njej so obravnavali poročilo in predlog sklepov te komisije o položaju in aktualnih idejnih problemih v zvezi z vseljudsko obrambo.

Predlog med drugim opozarja na četvero vprašanj, glede katerih je treba določiti idejna stališča Zveze komunistov in razviti ustrezno politično akcijo.

Prva stvar je, da je še vedno čutili težnje, da bi organizirali teritorialne enote po zgledu operativne vojske, druga pa, da hierarhija vojaških činov v JLA ne ustreza sistemu teritorialne obrambe. Predlog opozarja tudi na to, da se neposrednega oboroževanja ljudstva lotevajo napačno, v poenostavljeni obliki, kjer odloča zgolj zaupanje ali nezaupanje do ljudi. Dalje je rečeno, da bi se morala Zveza komunistov zavzeti za celotno preobrazbo položaja človeka in odnosov med ljudmi v armadi v skladu z bistvenimi značilnostmi samoupravne socialistične družbe.

V spomin Edu Vavpotiču

ZB NOV in Zveza prostovoljcev borcev za severno mejo v Vidnu ob Ščavnici bosta za dan borca proslavili petindvajsetletnico osvoboditve. Odkrili pa bodo tudi spominsko ploščo podpolkovniku Edu Vavpotiču, ki je bil leta 1918 med prvimi borci za slovenstvo Maribora. Nekaj časa je bil tudi prvi komandant slovenskega pehotnega polka v tem mestu. Kot tak je ostal v lepem spominu svojim vojakom.

Svečanost bo združena s kratkim kulturnim programom, sodelovala bosta šolski pevski in orkestralni zbor ter oktet in godba iz Gorje Radgone. Proslava se bo začela 4. julija ob 10. uri. Slavnostni govornik bo rojak dr. Bratko Kreft, ploščo pa bo odkril dr. Makso Pohar, predsednik Zveze prostovoljcev borcev za severno mejo iz Maribora.

Vabljeni so vsi borci iz let 1918 in 1919 kot tudi borci NOV in drugi državljani. D. Kocmut

Osnutek izhodišč za resolucijo o dolgoročnem razvoju SRS

Izvršni odbor republiške konference SZDL Slovenije je v začetku junija razpravljala o osnutku izhodišč za pripravo resolucije o dolgoročnem ekonomsko-političnem razvoju Slovenije. Pri tem ni imel namena sprejemati dokončnih stališč, pač pa ta seja pomeni začetek organizirane razprave o konceptu dolgoročnega razvoja Slovenije, v katero naj bi se vključili vsi družbeni dejavniki, ki bodo tudi izvajalci pomembnega družbenega dogovora.

Javna razprava naj bi namreč ocenila dosedanje delo strokovnjakov in olajšala njihovo nadaljnje delo.

Na seji izvršnega odbora so podprli osnutek izhodišč za resolucijo, izražena pa so bila tudi mnenja in pobude, ki naj bi koristile pri nadaljnjem oblikovanju dokumenta. Med drugim so ugotovili:

● da je osnutek resolucije zelo važen dokument našega bodočega družbenega in ekonomskega razvoja;

● da je premalo naslonjen na politične osnove za izdelavo programa razvoja Slovenije, ki jih je sprejel CK ZKS na 13. seji;

● da vsebuje nekatere elemente za srednjeročni plan;

● da bi moral koncept nakazovati predvsem osnovne smeri razvoja, kjer bi bili jasno začrtani osnovni pogoji gospodarjenja, ki bodo tvorili okvir delovanja vseh slovenskih delovnih organizacij.

Predvideti bo treba rešitev važnih sistemskih vprašanj, kot so: financiranje razširjene reprodukcije, zunanjetrgovinski sistem itd. Poleg omenjenega so ugotovili, da bo moral biti razvoj gospodarskih dejavnosti opredeljen bolj s stališča tržnih pogojev oziroma akumulativnosti, povečanja izvoza in ustvarjanja dohodka ter podobno.

To so bile glavne pripombe k osnutku izhodišč za resolucijo o dolgoročnem ekonomsko-političnem razvoju Slovenije.

V zvezi s tem so sprejeli še stališče, naj se v razpravo vključijo vse organizacije Socialistične zveze v republiškem, občinskem in krajevnem merilu. Javna razprava naj bi ocenila dosedanje delo strokovnjakov in jim pomagala pri bodočem delu.

BRANKO BLENKUS

Skupščina občine Krško in odbor Gorjanskega bataljona Novo mesto

vabita

vse borce in aktiviste Gorjanskega bataljona na srečanje borcev Gorjanskega bataljona, proslave ob 25-letnici osvoboditve in praznovanja praznika občine Krško

4. in 5. julija na Planini in v Podbočju.

Program:

4. julij 1970:

Ob 17. uri na Planini srečanje borcev Gorjanskega bataljona z domačini in s prebivalci sosednje Hrvaške na partizanskem mitingu ob tabornem ognju. Govoril bo tovariš Vencelj Perko-Stef.

Sodelujejo: taborniki, člani SNG Ljubljana: Vladoša Simčič, France Presetnik in Vida Levstik, pevski zbor »Dušan Jereb« iz Novega mesta in partizanski harmonikarji.

5. julij 1970:

Ob 10. uri v Podbočju slavnostno zborovanje borcev Gorjanskega bataljona in prebivalcev Gorjanskega območja. Slavnostni govor bo imel podpredsednik skupščine SR Slovenije dr. Jože Brilej.

Sodelujejo: godba na pihala, pevski zbor DPD »Svoboda« Brestanica, člani KUD »Lolže Kosač« Kostanjevica in učenci šol Kostanjevica in Podbočje.

Za prijetno počutje bo preskrbljeno.

Na svidenje na Planini in v Podbočju.

Borci in aktivisti Gorjanskega bataljona, udeležite se tega srečanja. Posebnih vabil ne bo.

Besede naših dopisnikov

BLEJSKA DOBRAVA

Udeležba jim bo ostala v lepem spominu

Vsa povojna leta se člani krajevnega združenja borcev NOV na Blejski Dobravi radi udeležujejo srečanj nekdanjih borcev, internirancev, aktivistov in drugih proslav, doma ali v drugih krajih, ki so bili pomembni v času narodnoosvobodilne vojne.

Tako so se tudi srečanja aktivistov v Dolenjskih Toplicah udeležili v večjem številu, saj je odšlo na pot več kot 50 članov organizacije in njihovih sorcev, kar kaže, da je le malokje toliko zanimanja za take izlete kot med člani na Blejski Dobravi, Lipcah in Kočni.

Zadovoljni so odhajali po proslavi v Dol. Toplicah, ker je večina udeležencev izleta že bila v Rogu, so se odločili, da si ogledajo znamenitosti na Urhu. Tako so bili mnogi izmed njih prvič na tem kraju, kjer je bila mučilnica za številne naše aktiviste in kjer je toliko naših ljudi izgubilo svoja življenja.

Zadovoljni so se vračali z lepimi vtisi, izlet bo vsem ostal v lepem spominu.

SREČKO SORLI

KRANJ

Nabiralna akcija za šolo - spomenik

Pobuda za pomoč ob gradnji šole-spomenika v Cerknem je bila v kranjski občini sprejeta z velikim razumevanjem. V teku je zbiranje prispevkov po borčevskih organizacijah, ki naj bi bila zaključena za dan borca — 4. julija. Stiri organizacije od skupno 31 na območju občine pa so že končale zbiranje. Prvi so bili borci Primskovega, ki so med 200 člani zbrali kar 1.337,50 dinarjev, tudi na Korkrič, v Struževem in v Bitnjah so že končali dokaj uspešno razmeroma z malim številom članstva. Med prvimi delovnimi organizacijami pa se je javila tovarna IBI z 3.000 dinarji. Na svoji prvi seji pa bo tudi občinska skupščina razpravljala o svojem prispevku za šolo v Cerknem.

K. M.

Slavnost na Grlavi

Občinski odbor Zveze združenj borcev Ljutomer je organiziral srečanje borcev v proslavo 25-let-

nice osvoboditve v vasi Grlava na Murskem polju. Istočasno je bila tudi proslava 25-letnice znane bitke naših partizanov s kozaki pri hiši Prelogovih na Grlavi.

Za pester program proslave je poskrbelo krajevno združenje borcev Veržej, pod katerega območje spada vas Grlava.

Proslavo je začel predsednik občinskega združenja borcev NOV Tone Truden, ki je zatem pozdravil vse prisotne udeležence proslave in srečanja borcev, zlasti pa republiškega poslanca in druge prisotne oblastvene in družbenopolitične zastopnike.

Nato je predal besedo republiškem poslancu Radu Pušenjaku, ki je v svojem govoru obširno prikazal nasilja nemškega okupatorja nad tukajšnjim slovenskim prebivalstvom in pa odpor ter boj našega ljudstva v Slovenskih goricah in na Murskem polju zoper nacističnega sovražnika in njegove pomagače. Boj slovenjgorskega in murepoljskega slovenskega ljudstva je bil čedalje odločnejši in neizprosnejši. Večji spopadi so bili naslednji: spopad partizanov z Nemci pri Ribičevem mlinu v Cezanjevcih dne 6. aprila 1944, bitka partizanov s kozaki pri Prelogovih na Grlavi dne 5. januarja 1945, bitka partizanov pod vodstvom Rađa Pušenjaka s kozaki pri Zalikovih v Logarovicah dne 3. februarja 1945. V tej zadnji bitki s kozaki je padel Aleš Bernot, brat Vide Tomšičeve.

Po govoru republiškega poslanca je šolska mladina iz Veržeja in Križevcev recitala in zapela nekaj borbenih partizanskih pesmi, nastopil je tudi pionirski tamburaški zbor pod vodstvom Franja Kozarja.

Slavnostnemu programu je sledil prikaz bitke, ki ga je izvedla terenska enota. Nastopilo je 100 mladincev s svojimi rezervnimi vojaškimi starešinami. Ista enota je tudi pripravila okusen partizanski golaž, katerega je bilo brezplačno deležnih 350 udeležencev srečanja.

Proslave in pa srečanja borcev na Grlavi se je udeležilo v celoti okrog 800 ljudi. Za preskrbo vseh teh ljudi s pijačo in jedajo je poskrbelo tudi krajevno združenje borcev Veržej.

Vreme, čeprav oblačno, ni motilo dobrega razpoloženja vseh udeležencev proslave in srečanja borcev. Živahno so se razgovarjali in se spominjali hudih let sovražne okupacije in pa težkega boja za osvoboditev pred 25 leti.

IVO CEH

Praznik na Bučki

V nedeljo 14. junija so se na Bučki zbrali predstavniki ZB Bučka, predstavniki drugih organizacij ter občinskega pripravljalnega odbora. V tem kraju, kjer so pred 29 leti slovenski partizani napadli postojanko nemških policistov ter obmejnih stražarjev, bodo namreč letos 5. julija slavili petindvajsetletnico osvoboditve. To bo glavna proslava v sevnjski občini.

Govoril bo predsednik občinske skupščine, ki je prevzel tudi pokroviteljstvo. Razvili bodo prapora ZB Studenec pri Sevnici in Bučka, sodelovala pa bo godba na pihala iz Kapel pri Brežicah. Osnovna šola na Bučki bo pripravila kulturni del programa, za hrano in pijačo pa bodo poskrbeli borci-domačini.

Sklenili so povabiti borce in organizatorje, ki so sodelovali pri napadu na Bučko in pri pripravah. To so Miha Marinko, Niko Silih, Franci Kolar ter Jože Borštnar. Prav tako bodo povabili tudi očeta Joška Seška-Devija iz Ljubljane, ki je pri napadu na Bučko padel. Prišli bodo tudi borci mokronoške, brežiške in novomeške čete, ki so sodelovale. Vabljeni pa so tudi drugi, zlasti vsi tisti Slovence, ki so jih nacisti jeseni 1941 izgnali z domače grude. Saj so partizani z napadom na Bučko hoteli preprečiti te nacistične nakane.

KAREL ZORKO

ZAHVALA

V nedeljo, 14. 6. 1970, so nas člani krajeve organizacije ZZB »B. Kidrič« iz Ljubljane prijetno presenetili, ko so svoj izlet v partizansko Cerkno in bolnico Franjo izkoristili med drugim tudi za to, da so se vključili v akcijo za postavitev šole — spomenika NOB v Cerknem. Ob tej priložnosti so Skladu za izgradnjo šole poklonili 3.100 ND kot borčevski dinar, za kar se jim v imenu vseh prebivalcev Cerknega najtopleje zahvaljujemo.

Veseli smo vsakega obiska v naši nekdanji partizanski prestolnici tudi zato, ker vsi bivši borci, ki so bili med vojno v naših krajih, vselej ob obujanju spominov na slavne dni iz naše revolucije vzbujajo zlasti med mladino iskreno spoštovanje naših žrtv in ob čudovanju veličine naše borbe.

JOŽE STUCIN
ravnatelj
osn. šole dr. Franca Močnika
Cerkno

Obiskali smo Cerkno in izročili prispevek

Na pobudo odbora ZB NOV »Boris Kidrič« iz občine Ljubljana Bežigrad je bila izvedena nabiralna akcija za šolo-spomenik v Cerknem. Zbiranje je vodila komisija za obujanje tradicij NOV in za spomeniško varstvo pri tem odboru. Skoraj vsak član tega združenja borcev je prispeval od 10 do 50 dinarjev, kar kaže, s kakšnim razumevanjem gledajo ljudje na graditev šole v partizanskem Cerknem.

Na željo članstva je to ZB priredilo tudi izlet v Cerkno v nedeljo, 14. junija. Udeležilo se ga je 95 članov ZB in sorcev. V Cerknem so jih pričakali člani ZZB ter vodstvo šole s pionirji. Izročili so jim spominske značke in vsakomur posebej šopek šmarnic. Zastopnica učiteljstva je v kratkem nagovoru seznanila izletnike z zgodovino Cerknega ter splošnim pomenom akcije za zbiranje sredstev za novo šolo v tem kraju.

Za sprejem se je zahvalil zastopnik ZB »Boris Kidrič« tovariš Janez Benedik, predsednik komisije za obujanje tradicij in spomeniško varstvo. Izročil je tudi nakazilo za 3.100 dinarjev kot prispevka za gradnjo šole.

Sledil je krajši kulturni spored, ki so ga izvedli pionirji. Izletniki so bili tako zadovoljni, da so takoj zbrali 350 dinarjev kot svoj prispevek za šolsko knjižnico.

Izletniki so se tudi ustavili pri spomeniku padlim tečajnikom. Tovariš Kebe jim je pripovedoval o tem, kako je bil tečaj napaden. Obiskali so tudi bolnišnico Franjo. Domačini so gostom pripravili partizansko kosilo, potem pa se je razvila pristržna zabava v partizanskem vrtu. Motilo je ni niti muhasta vreme. Predstavniki ZB Cerkno, ki so organizirali sprejem, so izjavili, da si žele še več takih obiskov.

J. BENEDIK

Bežigrajci na Pokljuki

Preteklo soboto je odpeljal izpred Parmove 41 avtobus Ljubljana-transporta skupino članov ZZB NOV Bežigrada. Pod vodstvom predsednika Ivana Kunavarja se je 45-članski kolektivi poklonil spominu našega največjega pesnika dr. Franceta Prešerna. Po kratkem postaniku in okrepčilu so se člani ZZB NOV odpravili na Pokljuko, kjer so z enominutnim molkom počastili spomin 79 pripadnikov 3. bataljona Prešernove brigade, ki so po junjskem odporu podlegli veliki premoči sovražnika. Spomine na junjske soborce je obudil tovariš Milče, ki je potem popeljal udeležence izleta na grobove junakov.

Spomenik, ki stoji na mestu najhujše borbe, je izdelal Tone Svetina.

Ko je tovariš Milče obujal spomine na borbe, so mu prisluhnil tudi člani ZZB NOV iz občine Moste-Polje, med katerimi je bil tudi predsednik občinske skupščine Polde Maček.

Ob prijetni zabavi so se ob zvočnih harmonikah nekateri pari tudi zavrteli, nato pa z veselo partizansko in narodno pesmijo odšli proti domu.

H koncu naj omenim, da so bežigrajski člani počastili bliznjo 50. obletnico svojega zaslužnega člana Staneta Komana z željo, da bi še dolga leta bil med njimi tako delaven, kot je bil vse dni kot borec, predsednik občine in direktor Dinosa.

F. K.

Ob tabornem ognju

Naše uredništvo je dobilo pismo aktivistke iz Ljubljane, v katerem pravi:

»Zelo smo bili vsi nekdanji borci in aktivisti veseli sporočila, da bo letos v Dolenjskih Toplicah veliko srečanje VSEH nekdanjih aktivistov OF. Življenje v povojnih letih nas je raztepla na vse strani, zato smo se tega srečanja tem bolj veselili. Kar težko smo čakali, da bomo enkrat po dolgem času spet skupaj in obujali spomine na nekdanje skupno delo in akcije v času, ko se je kovala naša svoboda. Takrat je šlo velikokrat samo za las.

Pisali smo si in klicali: »Na svidenje v Dolenjskih Toplicah!« Prejeli smo dopisnice z opisi našega aktivističnega delovanja, katere smo nato po navodilu poslali občinskim odborom ZB. Zatem smo čakali kakšnega nadaljnjega obvestila. Brali smo časopise, poslušali radio, gledali televizijo in čakali postarja vsak dan, da dobimo osebna vabila ali vsaj po javnih obvestilih zvemo, kako se naj udeležimo tega težko pričakovanega srečanja. Ali bodo tja vozili posebni avtobusi, kdaj, od kje?

Seveda nismo mislili na nobene zastojarske privilegije. Preveč smo se veselili tega enkratnega srečanja in bi za prevoz prav radi plačali, kolikor je treba.

Čakali smo pa zastonj vse do zadnjega. Srečanje je minilo brez nas. Nekateri smo ga spremljali le po radiu in gledali na televiziji in brali potem v časopisih.

Zdaj javno sprašujemo odgovorne, zakaj se je to zgodilo? Ali je bilo to srečanje namenjeno samo nekaterim aktivistom, tistim, ki imajo lastne avtomobile in vile? Ali so se morda vmes premislili in srečanje omejili samo na izbrane? V začetnih objavljanih vabilih je bilo namreč izrecno povedano, da je to srečanje v letošnjem jubilejnem letu namenjeno VSEM nekdanjim aktivistom. Zakaj potem ni bilo zares tako?

Prosim javnega pojasnila, ker nas je (pišem za Ljubljano) veliko zares bridko prizadetih. Če so ponekod v veljavi še vedno razredi za izvoljene in zapostavljene — to prav za nekdanje borce in aktiviste ne bi smelo veljati!

Čakamo pojasnila!

Obrnili smo se na TONETA FAJFARJA, predsednika odbora za proslave pri republiški konferenci SZDL Slovenije, ki nam je poslal tole pojasnilo:

Ogorčenje aktivistke iz Ljubljane je razumljivo.

Zbor aktivistov OF je bil namenjen prav vsem aktivistom. Vsem, ki so se ga želeli udeležiti, bi morale občinske konference SZDL omogočiti prevoz ter pravi čas povabiti vse aktiviste s svojih območij, da se prijavijo. Velik del občinskih organizacij je to nalogo, ki jo je dobil od republiške konference, tudi uspešno opravil. Nekateri pa se za to niso pravi čas pobrigali, ter spričo naraščajočega pritiska aktivistov šele zadnje dni začeli iskati avtobuse, ki jih pa seveda ni bilo več mogoče najeti, ker so bili oddani že drugam. To se je

Zakaj se v Dolenjskih Toplicah nismo srečali vsi aktivisti?

zgodilo zlasti v Ljubljani, ki bi lahko poslala največjo množico nekdanjih aktivistov. Naš odbor je neprestano opozarjal tudi ljubljansko SZDL na nerazpoloženje, ki bo nastalo med nekdanjimi aktivisti, za kar bodo nosile odgovornost organizacije SZDL. Tako se je zgodilo, da je nekaj tisoč aktivistov, ki so želeli priti v Toplice, ostalo doma. Po vsem tem, ko zdaj po topliški proslavi lahko damo vse priznanje večini organizacij SZDL, ki so svojo politično in moralno odgo-

vornost do nekdanjih aktivistov uspešno opravile, moramo tudi soglašati z negodovanjem vseh tistih, ki jim zaradi organizacijske nesposobnosti ali celo malomarnosti ni bil omogočen obisk topliške proslave.

SZDL bo akcijo zbiranja in popisa aktivistov nadaljevala skozi vse letošnje leto. Toplice so s svojim političnim uspehom pokazale, da je ideja političnega aktivizma kot osnova množičnosti našega osvobodilnega boja in tudi slovenskega partizanstva ne le izrednega zgodovinskega pomena, ampak tudi v današnji dobi unovič pomeni temeljni pogoj vseljudske obrambe in pripravljenosti proti vsakomur, ki bi pretil naši narodni in socialni svobodi. Zaradi tega naše nadaljnje akcije v zvezi z aktivisti ne morejo biti samo izraz spoštovanja in pietete do nekdanjih aktivistov OF, njihovih zaslug in žrtv, ampak morajo biti neprestano oživiljanje duha aktivizma in njenega uveljavljanja v današnjem času in v prihodnosti.

Za prihodnje leto, ko bomo proslavljali 30-letnico OF, morajo biti urejeni vsi spiski nekdanjih aktivistov OF, živih in pokojnih. To je dolžnost občinskih organizacij SZDL, ki naj zaprosijo za pomoč tudi organizacije Zveze borcev.

Ponovno moram reči, da mora biti skrb za nekdanje aktiviste OF ena od pomembnih nalog sedanje SZDL, ki je dedič naše slavne Osvobodilne fronte. Ta skrb naj bo povsem politična in moralna, po potrebi pa tudi materialna, kadar ljudje zaidejo v stisko. To zahteva človeška solidarnost in še posebej družbena vsebina socializma, ki je vstal iz boja Osvobodilne fronte in tudi njenih neštevilnih aktivistov.

TONET FAJFAR

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

OB PRAZNOVANJU 25-LETNICE OSVOBODITVE IN 50-LETNICE BOJA ZA SEVERNO MEJO V VIDMU OB
ŠČAVNICI NA DAN BORCA, 4. JULIJA

Boj za Radgono in Mursko Soboto

Do razsula Avstro-Ogrske 1918. leta je bila Radgona v vsakem oziru središče pokrajine, ki jo danes pojmuje pod imenom Pomurje.

Tu so se dne 26. decembra 1918 zbrali tudi Prekmurci, da bi v konjeniški jahalnici skupno s Preleki manifestirali za priključitev Prekmurja k Sloveniji in s tem k Jugoslaviji. Proti tej manifestaciji je lahko nemški radgonski župan le protestiral, ni pa je mogel preprečiti. Najbolj je župana in njegove somišljenike motilo to, da se bo te manifestacije udeležil tudi general Maister s svojimi vojaškimi in civilnimi sodelavci.

Od 13. decembra 1918 je bila v Radgoni slovenska vojaška posadka, ki se je tu obdržala več mesecev, medtem ko v Murski Soboti Hrvati niso tako dolgo zdržali. Hrvaški prostovoljci iz Medjimurja so brez vednosti Maistrovega poveljstva zasedli Mursko Soboto šele dva dni po zborovanju v Radgoni, to je 28. decembra 1918. Tej hrvaški posadki v Murski Soboti je poveljeval stot-

nik Jurišić. Madžarska vojska je v jutranjih urah dne 3. januarja 1919 iznenada obkrožila Mursko Soboto in pregnala hrvaške prostovoljce. V boju je bilo na hrvaški strani pet mrtvih, poveljnik Jurišić je bil ranjen, sedem častnikov in večje število borcev pa so Madžari ujeli, ker jim ni uspelo, da bi se pravočasno umaknili z glavnino.

Tudi na slovensko posadko v Radgoni so nasprotniki začeli pripravljati napad. Nemško-madžarsko vodstvo je postavilo Radgončana Johanna Mickia za poveljnika sil, ki naj bi pregnale slovensko posadko iz Radgone. Mickel je začel zbirati vojake v vaseh Slovenska Gorica in Korovci, kjer je bil tudi njegov glavni štab. Micklove sile so razpolagale z okoli 300 puškami z odgovarjajočo municijo in z 200 ročnimi granatami. Tako imenovali Bauernkommando pa je v zadnjem hipu pred napadom dobil iz vojaških v oboroženih povratnikih pa je skladišče dodatno okoli 600 pušk.

Imel Mickel še rezervo okoli 2000 mož tako imenovanega Heimwehra. To pa še niso bile vse sile, ki so jih zbrali za napad na slovensko posadko v Radgoni, tako da je razmerje sil končno znašalo 1:10, saj je slovenska posadka razpolagala le z 220 borci in 4 težkimi strojnimi. Za napad pripravljen nemški nasprotnik pa je imel 2000 pušk (1000 jih je namreč dobil na sam dan napada od manj deset težkih strojnic. Nemštajerske vlade v Gradcu) in najci so krenili v napad 4. februarja 1919 ob dveh zjutraj iz Slovenske Gorice. Nadporočnik Mickel je poveljeval koloni, ki bi naj zavzela konjeniško vojašnico. V prvem naskoku je Mickel zavzel del Radgone zahodno od Dolge ulice, uspel je tudi nenadni napad na kolodvorsko stražo, na stražo v mestnem vrtu in na branilce nekaterih mostov. Ni pa uspel napad v središču mesta, dalje ni uspel napad pri Kodoličevem mostu in na konjeniško vojašnico. Tu se je Micklova kolona morala zaustaviti med deželno bolnišnico in vojašnico ter severovzhodnim mestnim obzidjem.

Branilci Radgone so se istega dne v protinapadih zavzeli izgubljene položaje in premagali tudi posadko v radgonski hranilnici.

Po 10. februarju se je prenesel boj za Radgono z vojaškega območja na diplomatsko!

Naj povemo, da je poveljeval branilec konjeniške vojašnice nadporočnik Benedikt Zeilhofer, ki ga je sovražna krogla zadela v desni bok. Toda odnehal ni. Ko so mu obvezali rano, je ležec na slamnjaki vodil boj do zmage naprej. Pred njim je bil ranjen mitraljezec, ki ga je Zeilhofer še pravočasno zamenjal z drugim.

Zelo hrabro se je bojevala tudi straža štabnega narednika Ferda Ošlaka pri Kodoličevem mostu, ki je zapiral dohod v mesto s kolodvorske strani. Ta straža je bila obkrožena, vendar je odbila vseh šest napadov iz obeh strani.

Kogar zanimajo druge nadrobnosti boja za Radgono, si naj prebere obširne in zanimive spomine, ki jih je objavil Benedikt Zeilhofer v mariborskem »Večeru« (1918) in v »Dialogih« (1. 1969)

Dobesedno naj navedem samo nekaj uvodnih besed, ki jih je napisal Benedikt Zeilhofer o sebi, o generalu Maistru, majorju Edu Vavpotiču in drugih v svojem prispevku: Zasedba Obmurja in boji za Radgono leta 1918—1919 v »Dialogih« štev. 1—2 1969, Maribor.

Piše tako-le: »Ko je dne 1. XI. 1918 nad mariborskim garnizonom prevzel vojaško oblast major Rudolf Maister, sem se mu takoj javil v službo. Dodelili so me v meljsko vojašnico. Novo ustanovljena vojaška enota prostovoljcev se je v nekaj tednih pomnožila na stotnijo — bataljon in polk. Narodni svet za slovenski del štajerske je majorja Maistra imenoval za generala, a Maistrovo desno roko, stotnika Eda Vavpotiča, v majorja za izvršene zasluge 1. novembra 1918. leta... Major Vavpotič je poskrbel za čim hitrejši umik velike neslovenske mariborske garnizije iz tedaj slovenskega Maribora. Uspelo mu je tišoč in več neslovenskih vojakov opremiti z vsem, kar jim je bilo neobhodno potrebno in jih odpraviti na lep način čez jezikovno mejo, preko železniškega križišča Spilja, severno od Maribora. S to svojo taktiko in velikim ugledom in spoštovanjem, ki ga je užival pri moštvu, v vojnem času na fronti, je nemškim častnikom odzvel zaslombo in moč. Brez krvoprelitja se je polastil vojašnic, formiral zanesljivo četo slovenskih vojakov in z njo zasedel najvažnejše točke v mestu in okolici.«

Povsod piše nadporočnik Benedikt Zeilhofer z velikim spoštovanjem o generalu Maistru, njegovi desni roki majorju Edu Vavpotiču in drugih oficirjih in borcih prve slovenske vojske. O njih piše tako zato, ker so se borili za pravično stvar slovenskega naroda in ker so bili viteški tudi do svojega nasprotnika, morda včasih v svojo trenutno škodo. Težko je sicer prenašati krivice, toda še huje je obremenjevati si veš s preveliko sebičnostjo, brezobzirnostjo, pohlepnostjo in krutoščjo, lastnostmi, ki bi nam jih zgodovina zamerila.

Slovenskemu narodu se sodbe zgodovine ni bati. Čeprav je po številu majhen, je v obnašanju velik, ker je pač bil in je za mir in za sožitje med narodi, česar pa vsi narodi — kljub dvema svetovnim vojnima — še niso spoznali!

IVAN KREFT

Srečanje v Ledinah

Čeprav vreme ni bilo preveč naklonjeno proslavam in srečanjem na prostem, se je v nedeljo 14. junija zbralo precej nekdanjih borcev in drugih občanov v Ledinah nad Idrijo, kjer je bilo pomno pokroviteljstvom predsednikov občinskih skupščin Skofje Loke, Logatca in Idrije, Zdravka Krvine, Vinka Haložana in Stanka Murovca osrednje srečanje in slovesnost ob 25-letnici osvoboditve.

Ledine so med narodnoosvobodilno vojno odigrale pomembno vlogo, saj je bila ta vas že tedaj križpotje med Notranjsko, Gorenjsko in Primorsko. Velike so tudi žrtve, ki jih je vas doprinesla med vojno, o čemer nam pripoveduje monumentalen spomenik padlim v boju za svobodo. Nedaleč od Ledin je pod nemškimi strelji padel 25. februarja 1944 Drago Pustišek, tedanji šolski nadzornik idrijskega okrožja.

Slovesnosti treh občin, ki so imele z vsemi podobnimi proslavami namen čimbolj zabrisati občutek stare državne meje, so se začele že v soboto zvečer s kulturnim programom, ki so ga ob tabornem ognju pripravili taborniki iz Idrije in Črnega vrha. Osrednja proslava pa je bila v nedeljo dopoldne, ko je bilo v Ledinah veliko zborovanje, na katerem je govoril republiški poslanec in nekdanji komisar 31. divizije Ivan Franko-Iztok. Med udeleženci zborovanja so bili številni nekdanji borci, ki so se borili po Notranjskem, Gorenjskem in Primorskem. Za mnoge je bilo to po mnogih letih prvo srečanje z nekdanjimi tovariši v boju in trpljenju. Obujanju spominov ni bilo ne konca ne kraja. Razšli so se z željo, da se bodo videli na podobnem ponovnem tovariškem srečanju.

—r.—c.

Tudi aktivisti iz Loške doline v Dolenjskih Toplicah

Tudi aktivisti iz Loške doline smo se udeležili zbora aktivistov v Dolenjskih Toplicah. Iz Starega trga smo krenili nekaj pred sedmo uro zjutraj. V Novi vasi smo pričakali še druge avtobuse iz cerkniške občine ter aktiviste z bloške planote. Potem smo nadaljevali pot čez Boncar proti Sodražici ter mimo Stare cerkve pri Kočevju proti Staremu logu. Tam smo se za nekaj časa ustavili, da smo se naučili svežega zraka. Nato smo prišli v prelepe Dolenjske Toplice. Še narava se nam je zdela praznična, vsa vas je bila lepo okrašena in polno je bilo zastav.

Srečali smo se z mnogimi aktivisti in borci. Snidenja so bila prisrčna da tega ni moč popisati. Po govoru tovariša Kardelja smo se še nekaj časa zadržali v Top-

licah, nato pa smo se odpeljali na Rog, na bazo 20. Ko smo prišli že globoko v gozd, se je avtobus ustavil in nismo mogli več naprej. Pred nami je stala vsaj štiri kilometre dolga kolona vozil. Zato nas je večina odšla dalje kar peš, le starejši so ostali pri avto. busih, ker bi bila pot zanje preveč naporna. Ogledali smo si bolnišnico.

Na bazi 20 smo si lahko ogledali, kako je vse lepo urejeno, nato pa smo se odpeljali proti domu. Vreme je bilo lepo. Ves čas smo peli partizanske, pa tudi narodne pesmi.

Lepa hvala cerkniški občini, ki nam je dala na razpolago avtobuse. Pa tudi vestnemu šoferju Janu Kočevarju hvala, ker nas je srečno pripeljal nazaj v Stari trg.

M SEGA

Fotografija z vprašajem

Skupina partizanov s harmonikarjem je bila vsekakor posneta nekje na Primorskem. Na hrbtni strani je napisano: »Spomin na Kukac«. Verjetno bo zaradi tega pripisa laže ugotoviti, kdo so partizani na tej sliki, kateri enoti so pripadali ter kje in kdaj je fotografija nastala.

80 let Ivančičeve mame

V prijazni vasi Petrinici na Gori nad Sodražico je te dni slavila 80-letnico življenja daleč naokrog znana partizanska aktivistka in partizanska mama Marija Ivančič. Ivančičeva mama, ki je morala v minuli vojni pretrpeti najhujši udarec, smrt svojih otrok — Italijani so na zverinski način ubili štiri sinove — je bila aktivna sodelavka NOB že od vsega začetka. V njenem domu so se zbirali partizani. Hranila jih je, jim prala, stražila ko so v njeni hiši počivali, in bila je dobra obveščevalka. Pri tem so ji pomagali tudi njeni sinovi vse do tistega dne leta 1942, ko so jih pobili okupatorji.

Ker so tudi njej stregli po življenju, je morala oditi v ilegalo. Na osvobojenem ozemlju je bilo povsod čutili njeno prisotnost. Spomnimo se samo njenega nastopa na kočevskem zboru odposlancev slovenskega naroda oktobra 1943! Njene besede, ki jih je takrat izrekla, bodo ostale za vedno zapisane v zgodovini NOB. Na kočevskem zboru je bila tudi izvoljena za delegatko II. zasedanja AVNOJ v Jajcu.

Ivančičeva mama pa tudi po vojni ni mirovala. Tako v domačem kraju kot v širšem območju je bila upoštevana njena beseda v odborih, kjer je zastopala borce in vojaške vojne invalide. Se sedaj je aktivna predsednica krajevne organizacije ZVVI Sodražica.

Marija Ivančič je prijetna sobesednica. Rada obuja spomine na slavne, a težke dni NOV, pove mladim, ki jo od časa do časa obiščejo, marsikaj koristnega, kako je treba ljubiti domovino.

Ob njenem visokem življenjskem jubileju ji želimo zdravja in da bi bila še dolgo med nami.

K. ORAZEM

Pisma uredništvu

Dom v Strunjanu zasluži pohvalo

Ze vrsto let obiskujem ta kotiček severnega Jadrana, ki slovi po milem podnebnju in ki prija astmatikom. Leto za letom opazujem napredek invalidskega doma, ki ga vodi republiški odbor ZZB s pomočjo upravnega odbora. V njem pa neumorno delajo predsednik Franc Krese-Čoban, tovariš Erjavec in Silvo Hrast.

Lani smo videli novo kuhinjo, kjer kuhajo na plinu. Kopali smo se na novi cementirani plaži. Letos pa vidimo nov bife z bogato opremo. Res, vsako leto je kaj novega!

Velike zasluge za uspeh doma ima tudi upravnik Ivan Kerbavčič, ki dela noč in dan. Vseč mi je predvsem njegov dostojanstveni nastop. Ljubeznost in zanimanje za vsakega gosta. Pa tudi šef kuhinje tovariš Andjelic zasluži pohvalo, saj je hrana odlična. Zato lahko rečem, da ima dobre sodelavce. Postrežba je hitra, že več let jo vodi priljubljena tovarišica Lilijana. Pozabiti ne smemo na ekonomo tovariša Ludvika, ki se veliko trudi, da bi gostje imeli vsega zadosti. Naštetjem naj še sobarice, ki skrbijo za čistočo.

Zatorej — vsemu osebju hvala za njegovo skrb za nas borce in invalide.

JANEZ KOLARIČ, Ljubljana

Proslava 25. obletnice Združenih narodov

Pred kratkim je bila pri republiški konferenci SZDL Slovenije prva seja odbora za proslavo 25. obletnice Združenih narodov.

Člani odbora in drugi vabljeni so soglasno potrdili vnaprej predloženi osnutek programa proslavljanja 25. obletnice Združenih narodov v SR Sloveniji. Jubilejna obletnica se bo v svetu praznovala pod geslom »Mir, pravičnost in napredek«. V jubilejnem letu naj bi vsi člani Združenih narodov vložili največje napore, da bi leto 1970 pomenilo začetek dobe miru.

Vsebinska obeleževanja jubileja OZN naj bi potekala v različnih delovnih oblikah, kot n. pr. predavanja, razprave za okroglo mizo, seminarji, simpoziji itd., medtem ko naj bi bile manifestativne proslave združene s kulturnimi prireditvami, koncerti, akademija-

mi, recitali, predvajanja filmov itd.

Pomebna akcija bi bilo lahko tekmovanje mladine v pismenih nalogah, likovnih delih in fotografiji iz problematike zgodovine in sedanjih naporov OZN.

Posebno obliko aktivnosti naj bi predstavljala quiz tekmovanja iz praznovanja politične, ekonomske in socialne dejavnosti Združenih narodov in specializiranih agencij ter njihovih organizacijskih oblik. Nosilci dogovorov med organizatorji proslav, predvsem v njihovih vsebinskih oblikah, naj bi bile sekcije za mednarodne odnose pri občinskih konferencah SZDL in klubih OZN.

Za izvrševanje svojih dolžnosti je republiški odbor imenoval stalni delovni sekretariat.

Republiški odbor za proslavo predvideva, da bo za dan pred jubilejem 23. oktobra priredil svečano sejo razširjenega odbora. V nedeljo, 25. oktobra, bo republiška manifestativna športna proslava z javnim zborovanjem v Idriji, v organizaciji republiške konference klubov OZN in Zveze mladine Slovenije. Na dan proslave Dneva človeških pravic, 10. decembra, pa bo sklepna seja odbora s poročilom o svojem delu.

Poleg omenjenega je pripravila poseben program še Republiška konferenca klubov OZN Pod geslom »Sto novih klubov OZN« bo dan poudarek družbeni afirmaciji sedanjih in aktivnosti za ustanovitve čimvečjega števila novih klubov.

Poleg samostojnih proslav v klubih se bodo člani klubov vključevali v lokalne prireditve in proslave. Razpisali bodo nagradni natečaj za pismene teme, likovna dela in fotografske posnetke s področja delovanja OZN. Pripravili bodo tudi quiz tekmovanja med občinskimi konferencami klubov. Organizirali bodo številna predavanja, seminarje, razstave in kulturne prireditve v klubih ter šolah.

Na osrednji manifestativni proslavi 25. obletnice OZN v Idriji, 24. in 25. oktobra, se bo množičnega javnega zborovanja predvideno udeležilo približno 5000 mladincev.

Jubilej Združenih narodov bodo na vseh šolah v Sloveniji manifestirali s tem, da bodo na šolska poslopja razobesili zastave in ustrezne parole ter napise.

B. B.

ZAHVALA

Zahvaljujemo se vsem, ki so sodelovali pri pripravi in izvedbi zbora aktivistov OF v DOLENJSKIH TOPLICAH. Posebno priznanje gre pripadnikom JLA novomeške garnizije za njihovo razumevanje in požrtvovalno delo v pripravah na zbor in za vsa opravljena dela po zboru.

Zahvaljujemo se združenim mladinskim pevskim zborom: iz Dolenjske ter njihovim pevovodjem iz Sentjerneja, Novoga mesta, Smihela pri Novem mestu, Smarjete, Otočca ob Krki, Vavte vasi, iz Stopič, Mirne peči, Črnomlja, Metlike in Trebnjega za prisrčen nastop, prav tako pa tudi rudarski godbi iz Velenja, godbi iz Novoga mesta in pevskemu društvu »Dušan Jereb« iz Novoga mesta, ki so s svojimi nastopi pripomogli k prazničnemu vzdušju.

Hvaležni smo za razumevanje in nesebično pripravljenost vsem zdravstvenim delavcem, gostinskim delavcem, šoferjem in ostalim, ki so na kakršen koli način sodelovali pri tako uspešni politični akciji.

Posebno pohvalo zaslužijo tovariši iz krajevne skupnosti Dolenjske Toplice in občinske konference SZDL Novo mesto.

Lepo se zahvaljujemo časopisom, radiu in televiziji za uspele akcije pred praznikom in med praznikom aktivistov OF.

Uprava javne varnosti in prometni miličniki so poskrbeli za brezhiben red pri prometu in varnosti nasploh tako v Toplicah kot na Kočevskem Rogu, za kar zaslužijo izredno pohvalo.

Priznanje izrekamo vsem tistim občinskim konferencam SZDL, ki so organizirale obisk in prevoz nad 15.000 obiskovalcev zbora aktivistov OF ter tako ustregle željam, ki so jih izražali nekdanji aktivisti, da so se mogli vsaj zdaj ob 25. obletnici osvoboditve zbrati v tako množičnem srečanju.

Odbor za proslave pri RK

ISKRENE ČESTITKE, PAVLE REPAR!

Pavle Repar se je rodil 25. junija 1900 v Idriji, tu preživel otroška leta, hodil v šolo in kopal živo srebro. Bil je zaveden Slovenec, zato so ga Italijani pre-

ganjali. Dvajset tednov je preživel tudi v zaporih v Kopru in Trstu. Med vojno je bil borec NOV. Bil je v brigadi Janka Premrla-Vojka. Kot dober poznavalec domačega terena je kmalu postal bataljonski kurir. Ves čas narodnoosvobodilnega boja je bil med borci znan kot simpatičen in živahen govornik. Ni bilo partizanskega mitinga, na katerem ne bi nastopal, zato se ga vaščani v partizanskih krajih, kjer se je ustavljala Vojkova brigada, še danes spominjajo. Posebno lepo je recitiral pesmi »Pri padlih borcih« in »Do svobode« avtorja Ota Vrhunca — Blaža Ostrovrhara, namestnika komandanta Vojkove brigade, ki je padel 5. aprila 1945.

Po končani vojni je postal poštar in deset let vestno opravljal službo. Tudi sedaj, ko je v pokoj, ne miruje. Kot živo srebro je in čeprav že sedemdesetletnik, se še vedno udeležuje vseh partizanskih srečanj. Veliko časa posveča rezljanju, svojemu dolgoletnemu konjičku. Na grad, visok več kot poldrugi meter, ki ga je delal 3.000 ur, je še posebno ponosen. Vsa oprema starovanja je delo njegovih rok in celo slika maršala Tita — spomin na partizansko srečanje v Okroglici — je opremljena z rezljanjem okvirjem.

Danes živi Pavle Repar v Idriji skupaj z ženo Lucijo, ki je prav tako sodelovala v narodnoosvobodilnem gibanju, tiho in skromno, tako, kot živi na stotine naših borcev... »Zelo sem vesel.«

Ob visokem jubileju mu borraje pa berem »TV 15« in knjige s tematiko narodnoosvobodilnega boja, nam je dejal, ko smo ga ondani obiskali.

sodišča, kako je ocenjevalo izpoci Vojkove brigade in kurirji, iskreno čestitamo!

MAKS BURGER

Sam gradi pot...

Jablanica pri Čezsoči je skupina štirih hiš in štirih osamljenih domačij pod Polovnikom. Blizu naselja se Koritnica izliva v Sočo.

Ena izmed domačij je Gmajnarjeva. Rože na oknih, gospodarsko poslopje, kultivator na dvorišču — vse to vzbujajo videz trdnega gospodarstva.

Obiskal sem lastnika domačije Franca Mlekuža, po domače Gmajnarja. Srečal sem ga še med vojno kot aktivista v zahodnem predelu beneške Slovenije. Po vojni je bil prvi predsednik narodnoosvobodilnega odbora v Bovcu, nato je opravljal druge pomembne dolžnosti, nazadnje pa se je vrnil na svojo kmetijo. Gmajnar je bil med prvimi, ki so orali ledino v teh krajih, saj je bil navzoč na sestanku v Jablanici, ki ga je vodil pokojni Peter Skalar. Kasneje je postala Jablanica pomembna

partizanska postojanka, zato so tudi Italijani razmeroma dosti domačinov pozapri.

Ko sem povprašal po gospodarstvu, mi je žena povedala, da ga bom našel v grapi pod Kalom, kjer si gradi pot. Šel sem v tisto smer ter prekopal visečo brv, ki drzno niha nad razpenjeno gladino Soče. Zakoračil sem po novi stezi, ki je delo Gmajnarjevih rok. Ta steza pelje od njegove domačije proti Kalu in Koritnici, kjer imajo trgovino in mlekarino. Steza je bila do tja že prej, toda daljša in bolj strma. Nova bo dolga samo kak kilometer in veliko bolj položna, predvsem pa široka en meter. Zato se bo dalo po njej voziti celo z motornimi kolesi. Kasneje bi jo lahko tudi razširili v cesto, ki bi povezovala Čezsočo prek Jablanice s Trento. S tem bi omogočili v teh krajih večji razmah turizma.

O tem sva razpravljala z Gmajnarjem, ki je skušal izravnati debelo drevesno korenino. Povedal mi je, da je pot sam začrtal in da delo pomeni zanj zabavo. Celotno ob slabem vremenu si postavi nekakšen šotor, da lahko dela. Prejšnjo nedeljo da so mu pomagali pri čiščenju grmovja in popravljanju od dežja razritega cestišča domačini.

Potrebno bo zgraditi dva mostova, ki ju je lani podrla povodenj, in so zato prek vrzeli položili le zasilno mostišče. Zato so na nedavnem referendumu predlagali, naj bi krajevni samoprispevek uporabili v ta namen. Lahko bi pa tudi krajevna skupnost v Čezsoči kaj primaknila.

JUST PERAT

Naša obramba 1970—6

V tej številki, ki je posvečena predvsem bojem ob koncu vojne na Stajerskem ter zmagi nad Japonsko, sledimo vrsto zanimivih prispevkov.

Začnimo s »Poslednjimi dnevi vojne«, ki jih je opisal naš znan zgodovinar dr. Tone Ferenc. Miroslav Ulčar je zapisal pogovor z nekdanjim komandantom 4. operativne cone Petrom Stantetom-Skalom, prav tako o zadnjih dneh vojne na Stajerskem in Korškem. Janez Perovšek-Pelko piše o tem, kako je pobegnil iz našega ujetništva generalpolkovnik Löhr in kako so ga naši dobili nazaj. Iz brošure »Ajdoščina 1945—70« je v »Naši obrambi« ponatis prispevka Vide Tomšič »Pred petindvajsetimi leti«, v katerem ta razčlenjuje našo revolucijo.

V drugem delu številke, ki se začne s prispevkom »Brodolom japonskega cesarstva«, je opisal atentat na Reinharda Heydricha v Pragi leta 1942. Sledijo spomini nekdanjega nemškega polkovnika Wachta »Če tajno orožje ni več tajno«. V njem ta nekdanji pripadnik nacistične armade opisuje, kako je prevzel vodstvo baze Penemünde in kako so jo potem zavezniki z bombardiranjem uničili, kako je spuščal letede bombe nad London in Antwerpen in kaj vse je doživel po vojni. Ob tem prispevku je opis francoskega letala R 20, ki je brez pilota in služi za izvidniške naloge. Sledi fotoreportaza z letošnje parade v Beogradu, dr. ing. Janez Kristan pa opisuje reaktor »Triga« v Podgorici blizu Ljubljane, prvi tak stroj pri nas. Brane Grablješek nadaljuje svoj »Pogovor o slovenskem vojaškem jeziku« z razčlenjevanjem »kontaminacija in dekontaminacija«. Tej rubriki sledijo pisma uredništvu in odgovori nanje.

V prilogi za študijsko gradivo za rezervne starešine pa najdemo prispevek o podružabljani obrambnih priprav (Albert Jakopič-Kajtnar), o kadrih v ljudski vojni (na rob Svetinemu vojnemu romanu napisal Ivan Franko-Izток), o vlogi operativne vojske v splošnem ljudskem odporu (Dušan Dozet, generalmajor JLA), o helikopterskih desantih (Ahmed Hamzić, polkovnik), o ravnanju z neeksplozivnimi bojnimi predmeti (Polde Štukulj), o kemičnem orožju (Polde Štukulj), in o pitni vodi v naravi (Rudolf Wölle).

Pravna posvetovalnica

UVELJAVLJANJE POKOJNINE

Tovariš K. I. iz Izole nam je poslal obširen dopis, v katerem opisuje svojo prometno nesrečo in posledice. Pri vožnji s kolesom ga je podrl mopedist, ki mu je po napačni levi strani pripeljal nasproti in ga podrl, da je padel in si poškodoval koleno. Ob nesreči očitno ni bilo. Nihče tudi nesreče ni prijavil organom milice, to je storil šele sam, ko se je zasilno pozdravljen vrnil iz bolnišnice. Zoper mopedista je na podlagi prijave javni tožilec sprožil kazenski postopek, vendar pa je bil mopedist s sodbo sodišča oproščen. Na prvi obravnavi je edini očitavec, ki je ponesrečenca pomagal dvigniti, izpovedal, da se je nesreča pripetila na desni strani ponesrečenega kolesarja, da je torej mopedist vozil nepravilno. Na ponovni obravnavi na kraju samem pa je izpovedal, da se po dobrotnosti ne more več spomniti. Prizadeti kolesar K. I. prosil, da mu pojasnimo, kako je moglo sodišče svoje mnenje spremeniti, kar je razvidno iz sklepa, s katerim je sodišče uvedlo preiskavo zoper mopedista in sodbe, s katero je bil oproščen. Zakaj je sodišče ovržno izjavo priče in se oprijelo druge izjave? Zato ga zanima, ali lahko še vedno vložil odškodninsko tožbo ali obstoji možnost za uveljavitev tega zahtevka?

Dopis, ki nam ga je poslal naš naročnik K. I. in v njem opisal svoj primer, je vreden, da nanj odgovorimo v časopisu in z njim seznanimo tudi druge naše bralce. Pogosto se namreč dogajajo podobni primeri, premalo poučeni ljudje pa si večkrat ne znajo pomagati in ne uveljavljajo svojih pravic.

Kot izhaja iz sodbe, ki nam jo je priložil naš dopisnik, (vse priznanje njegovi temeljitosti, kajti le redko se zgodi, da kdo dopisu priloži dokumentacijo), je sodba, s katero je bil mopedist oproščen, pravnoomočna. To je torej dejstvo. Dejstvo je, da se sodišče na podlagi izvedenega dokaznega postopka ni moglo prepričati, da bi mopedist povzročil prometno nesrečo na način kot je bil obtožen, da bi torej vozil po svoji levi. Ni imelo torej dokazov za mopedistovo krivdo in ga je ob takem dejanskem stanju oprostilo obtožbe. Dokazna ocena je stvar sodišča in se prizadeti K. I. v to ne more spuščati. Zato je tudi stvar sodišča kako je ocenjevalo izpoved priče, ki je prva prišla na pomoč in pomagala ponesrečenca spraviti v bolnišnico. Če je priča v svoji izpovedi oklevala, bila nejasna, neprecizna, potem sodišče svoje obsodilne sodbe vsekakor ni moglo opreti na tako izpoved. V dvomu pa je vedno treba uporabiti mliše stališče. Naš dopisnik pa tudi nima prav, ko sprašuje,

kako je moglo sodišče spremeniti svoje mnenje: v sklepu o uvedbi preiskave govori drugače kot v oprostilni sodbi. To je razumljivo. Za uvedbo preiskave mora biti podan utemeljen sum, da je nekdo povzročil kaznivo dejanje. Tak sum je obstojal tudi glede mopedista. Sum je zadosten za uvedbo preiskave. Ni pa sum, če tudi utemeljen, že zadosten za kazensko obsodbo. Šele dokazni postopek pokaže ali je sum utemeljen. Rezultat tega dokazovanja pa je sodba, oprostilna ali pa obsodilna. V našem primeru je bila sodba oprostilna zaradi pomanjkanja dokazov.

Vse to pa še ne pomeni, da poškodovani kolesar K. I. ne bo mogel uveljavljati od mopedista odškodnine. Civilna, odškodninska odgovornost je strožja od kazenske. To pomeni, da sicer ni dokazov za obsodbo, za odškodninsko odgovornost pa lahko že zadoščajo. Možna je namreč glede odškodninske odgovornosti tudi deljena krivda. V kazenskem postopku pa tega ni. Tam je le krivda ali pa je ni. V odškodninskem postopku pa je drugače. Oškodovanec bo v odškodninski tožbi moral dokazati, če ne vso pa vsaj del krivde mopedista, pa bo od njega dobil odškodnino; lahko vso, najbrž pa njen del. Tako tožbo pa je treba vložiti v 3 letih od dogodka, s katerim je škoda nastala.

ILEGALNE GRAFIČNE TEHNIKE V OKUPIRANI LJUBLJANI

Bunker „TTT“

PIŠE: IVAN ŠTREKELJ

Tudi za Turka in Babnika ga je skrbelo. Vedel je, da bosta gotovo ustreljena kot talca, in res se je tako zgodilo. Okupator je v tem razdobju najbolj besnel nad vsem, kar je pospeševalo osvobodilno gibanje in njegove uspehe. Ko je Petrač odšel, se je Florjan spomnil, da sta bila z Babnikom skupaj prejšnji dan v Maigajevi 18, kjer mu je omenil, da gre na delo v bunker z nekimi slabimi slutnjami. Povedal je, da so imeli težave že v začetku meseca in so morali prenehati z delom, sedaj pa bodo ponovno nadaljevali. Florjan je slutil, kje Babnik dela, pa mu tega ni maral omeniti.

V tiskarni Toneta Tomšiča so od avgusta 1942 do februarja 1943 natisnili:

- Georgij Dimitrov: O kadrih;
 - V. I. Lenin: Revolucionarna vlada in revolucionarna vojska;
 - Slovenski kristjan, v boj zoper belo gardo;
 - »Delo« št. 3;
 - Ustava SSSR;
 - J. V. Stalin: O nacionalnem vprašanju;
 - »Delo« št. 5;
 - Lenin in Stalin: O agrarnem in kmečkem vprašanju;
 - Slovenski poročevalec, november 1942;
 - Slovenski poročevalec, december 1942.
- Natisnjenih je bilo mnogo letakov in lepakov.
- Od septembra 1942 so izdali vsak mesec 1800 živih kart.
- Partizanske legitimacije so opremili s suhim žigom in jih oštevilčili po posebnem ključu.
- Dokončno oštevilčenje s tiskom na čeku.

ZAGORELA JE RDEČA LUC —SKRAJNO NEVARNO!

Okupator se nikjer več ni počutil varnega. Povsod je postavil žične ovire. Tehnika »TTT« je bila na zelo izpostavljeni točki, zato je bilo gibanje ilegalce zelo tvegano, prav tako prevoz materiala in odvažanje tiskov.

Okupator je podvojil svojo budnost in zasledovanje. Sodelavcem »TTT« je iz dneva v dan grozila večja nevarnost od vseh strani. Ni jih iskal samo okupator, tudi domači izdajalci so vohljali za njimi.

Neki izdajalec je že 23. avgusta 1942 napisal pismo generalu Mariu Robottiju in ga v njem opozoril, da se v Šubičevi ul. 3 zbira množica komunistov, kasneje pa je mogoče isti izdajalec ali pa kdo drug obesil listek z izdajalsko vsebino na glavna vhodna vrata. Po tem so sklepali, da izdajalci nameravajo ilegalno tiskarno »TTT« brezpogojno odkriti in uničiti. Čudili so se, da niso Italijani že tedaj začeli strožje in natančneje preiskovati okolice policijske postaje.

Teorija se je torej v praksi popolnoma obnesla, saj Italijanom še na kraj pameti ni prišlo, da si bo Partija upala postaviti svojo ilegalno tiskarno v neposredno bližino oziroma pod okrilje njihove glavne policije!

Seveda so italijanskemu okupatorju povzročale grafične tehnike silovite preglavice, skrbi in tudi jezo, ker jim ni mogel do živga. Ni si mogel priti na jasno, ali delujejo v sami Ljubljani ali pa mogoče ves ta tisk, ki je bil tehnično na zelo visoki ravni, prihaja od drugod. Okupator je čestokrat besnel, ko je dobil v roke osvobodilni tisk, saj je lahko sklepal, da gre za dobro organizirano osvobodilno gibanje, ki se bori na vseh področjih in ki mora imeti oporo v najširših ljudskih množicah. Vedel je, da takemu gibanju ni lahko priti do živga.

Okupator je poostiril zasledovanje, preganjanje in uničevanje osvobodilnega tiska, pri čemer se je posluževal vseh mogočih metod. Ko je že mislil, da ga je do kraja uničil, so mu zopet prišle v roke brošure, lepaki in letaki s proti njemu naperjeno vsebino...

Noč in dan je iskal postojanko grafične tehnike, mislil si je, da gre za veliko grafično podjetje. Niti slutil ni, da bi mogla biti tiskarna na njegovem dvorišču. Skratka, sami okupatorji so »stražili« tiskarno, ki jim je povzročala toliko preglavic.

Grafičarja v bunkerju sta bila globoko prepričana da sta prav tako v stalni ofenzivi kot njihovi tovariši v partizanih. Bila sta nenehno v živčni napetosti zaradi strahu, čezmernega dela in slabega zraka. Pogostokrat sta obo-

levala in hiral, ker nista imela dovolj svežega zraka in tudi ne pravega počitka.

Stanovalec so se mnogokrat drževali na dvorišču, mednje so se nekajkrat vsiljivo vmešali tudi kvesturini. Joža Smrjaj-Nada je imela v knjigovoznici nalogo, da vsako sumljivo dogajanje na dvorišču takoj sporoči. Mnogokrat je ta ali oni kvesturin prišel v knjigovoznico s kakšnim naročilom, ki pa mu ni bilo kar tako verjeti. Denunciacije izdajalcev so okupatorja pripravile do tega, da je postal pozoren na svoje okolje.

Fiks se že nekaj dni ni dobro počutil. Mučilo ga je srce, potreben je bil svežega zraka in počitka. Zato se je v soboto proti večeru odpravil v svoje zatočišče v okolici Dravlj. Tu se je nameraval zdraviti čez teden.

Florjan je ostal sam v bunkerju. Imel je neko važno naročilo, na katero je Fiks že čakal, da ga bo natisnil. Po Fiksovem odhodu je bunker zaprl z močnim zapahom, ker je bilo tako v navadi. Delal je nekaj ur, ko se ga je pričela lotevati slabost. Vzel je razna zdravila in se zavlekel na ležišče. Malo je zaspal in, ko se je zbudil, se je počutil nekoliko bolje. S težavo je pričel zopet z delom. Komaj je zmagoval. Toda ni dolgo zdržal, onesvestil se je kar ob omari.

Kaj se je dogajalo z njim, ni vedel povedati.

Klicali so ga, naj odpre, toda on ni mogel razumeti. Po glavi so mu rojile vse mogoče predstave. Morda je zunaj okupator... Potem se je toliko zavedel, da je spoznal Fiksov glas: »Florjan, mi smo, odprli!« S težavo je odprl zapah. Fiks je bil takoj ob njem: »Florjan, kaj je s teboj?«

»Zbolel sem, saj veš, da sem rahlega zdravja. Ne bom več zmogel dela v bunkerju. Morali mi boste kako pomagati.«

Kmalu so dobili zvezo s Petračem, povedali so mu, kaj se je pripetilo. Petrač je ukrepal, kot ponavadi, zelo hitro. Že v nekaj urah so dobili zvezo z Buričem in Florjana, ker je ta postal za delo mu naročili, naj se oglasi v tehniki »PTT«, da bo nadomestil v bunkerju nesposoben in ga je treba odrediti na drugo tehnično

(nadaljevanje)

emi POLJČANE

IZDELUJEMO

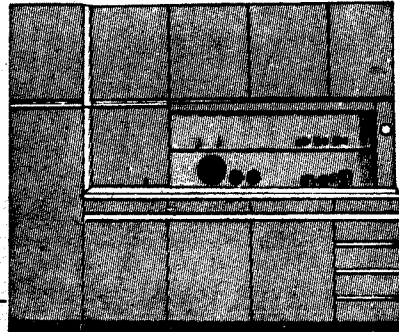
lestence vseh vrst in oblik
viseče svetilke
plafonjere
držajne matice vseh vrst in dimenzij
razdelilce in plošče različnih velikosti in vrst
skupinske zvočne tastature
s transformatorji

IZVRSUJEMO

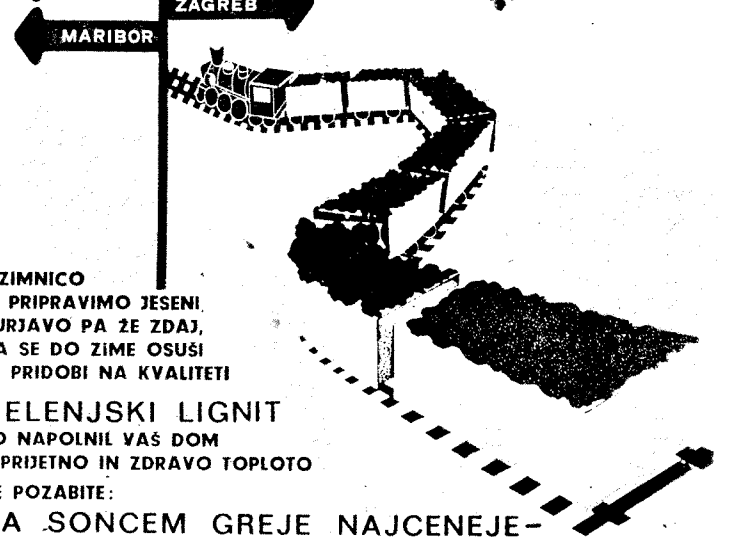
vse vrste elektro napeljav, montaže jakega in šibkega toka ter signalnih naprav
vse montaže strelvodnih naprav
vse storitve, spadajoče v stroko

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI - VELENJSKI LIGNIT

OZIMNICO
SI PRIPRAVIMO JESEN.
KURJAVO PA ŽE ZDAJ,
DA SE DO ZIME OSUŠI
IN PRIDOBI NA KVALITETI

VELENJSKI LIGNIT
BO NAPONIL VAŠ DOM
S PRIJETNO IN ZDRAVO TOPLOTO

NE POZABITE:
ZA SONCEM GREJE NAJCENEJE -
VELENJSKI LIGNIT
RUDNIK LIGNITA VELENJE

BISERI PRODUKCIJ 1969:

MODERNA URA
LORD 71

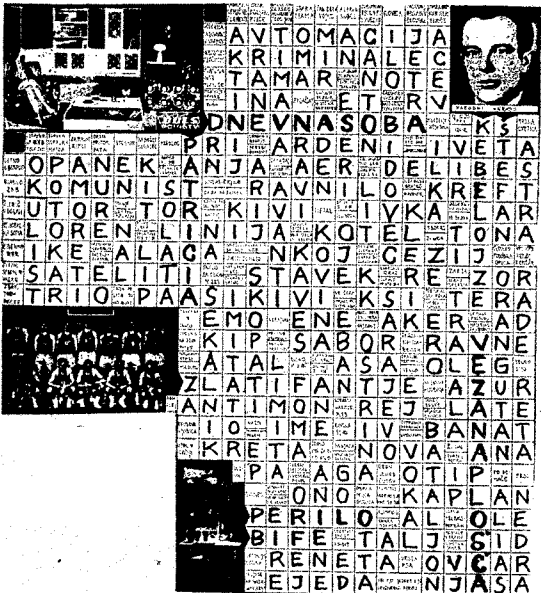
MODERNA ŽENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu: TRST - Piazza S. Antonio Nuovo 4/I-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14, 18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji. Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

IZZREBANI REŠEVALCI NAGRADNE KRIZANKE »BREST« STEV. 11

Za to nagradno križanko smo prejeli 413 rešitev. Izmed pravih rešitev so bili izžrebani sledeči reševalci:

1. Milena SMOLEJ, Skofja Loka, Novi svet 9,
2. Beba DRENIK, Novo mesto, Gotna vas 46,
3. Breda PREINFALK, Ljubljana, Gorkičeva 14, ki prejme ročno uro DARWIL znamke Lady, ter
4. Bruno SABADIN, Portorož, Med vrtovi 7,
5. Franc PRELEC, Šalovci 165,
6. Marjan TAHMAJSTER, Rimske Toplice, ki prejmejo vsak po eno DARWIL uro znamke Lord.

Nagrajenka iz Ljubljane naj se oglasi na upravi »TV 15« v Beethovnovi 10; ostalim bomo nagrade poslali po pošti.

Uprava »TV 15«

Kulturni obzornik

Slavje Slovencev v Trstu

Minulo soboto in nedeljo so proslavljali Slovenci iz vseh treh pokrajin dežele Furlanije — Julijske krajine 25-letnico osvoboditve. Pokroviteljstvo nad proslavljanjem pa je imela Slovenska prosvetna zveza, ki je na stadionu 1. maj v Trstu priredila osrednjo proslavo-obletnice.

Kot že rečeno, so se te proslave udeležili s Tržaškega, Goriškega in Beneške Slovenije, udeležili pa so se tudi vabljeni rojaki iz Slovenije. Proslave se je udeležila delegacija republiškega vodstva SZDL, zveza kulturnoprosvetnih organizacij Slovenije, ugledni slovenski kulturni in prosvetni delavci, še posebej iz Kopra in drugih obmejnih občin. Proslave so se udeležili tudi predstavniki slovenskih kulturnih organizacij na Koroškem in predstavniki italijanske unije za Istro in Reko.

Jubilejne prireditve so se začele že v soboto z otvoritvijo razstave NOB na Primorskem in z raznimi športnimi nastopi, ki so bili organizirani v počastitev jubileja. Ta večer je nastopila tudi folklorna skupina Emona iz Ljubljane. Osrednja jubilejna svečanost pa je

bila v nedeljo popoldne s pozdravnim govorom predsednika Slovenske prosvetne zveze dr. Roberta Hlavatyja in s slavnostnim govorom predsednika Slovenske kulturno gospodarske zveze Gorazda Vesela ter z nastopom združenih slovenskih pevskih zborov z več kot 500 pevci s Tržaškega in Goriškega, ki so nastopili ob spremeljavi godbe na pihala s Proseka.

V okviru jubilejnih proslav so v dvorani Stadiona predvajali televizijski film »Kaplan Martina« (po Bevkovi istoimenski povesti); istotam je bila tudi razstava slovenske knjige in razne druge prireditve. Posebej moramo omeniti proslavo srebrnega jubileja Primorskega dnevnika. Ob tej priložnosti so izročili jubilejne plakete dosedanjim odgovornim urednikom Jožetu Korenu, Cirilu Steru, Dušanu Hreščaku in Stanetu Renku, ter zlate medalje tiskarjem, ki so zaposleni pri Primorskem dnevniku več kot 20 let.

Spodrsjlaji v zanimivi knjigi

Delno poznam kraje in dogodke, ki jih opisuje tovariš Ladislav Kiauta v svoji knjigi »Na bojni črti osemnajste«. Zato sem knjigo z zanimanjem in temeljito prebral. Mislim, da bodo to knjigo radi prebirali tudi drugi, zlasti nekdanji borci osemnajste divizije in njih sorodniki, ter med branjem v mislih znova prehodim vso težko, toda slavno pot te divizije.

Zanimivo branje pa neprijetno motijo nekateri piščevi slovnični in pravopisni spodrsjlaji. Oglejmo si jih:

Na strani 123 piše: vse starešine so padle ali bile ranjene. Že res, da so bili nekateri starešine v NOV tudi ženskega spola, toda beseda starešina je moškega spola. Starešine zato niso padle, ampak padli.

Na strani 262 beremo: Ne daj družje da nam dodžu Švabe. Nekje drugje pa: prema oslobodžnom teritoriju. Pisec kot marsikateri Slovenec ne razlikuje med »trdim dž« in »mehkim dž« (d)

in najbrž tudi on ne ve, kdaj se uporabljata ali oni. Ne v »dodžu« in ne v »oslobodžnom« ne more biti »dž«, ampak »dj«. Zakaj tako, pa tukaj ni prostora za razlago.

Hujše šele sledi. Pisec je zelo nerodno, prav smešno poslovenil nekatere srbskohrvaške besede iz vojaškega izrazoslovja. Naštetimo nekatere: divizija se je »prevrgla« (iz sh. »prebacila«), sovražnik se je »povlekel« (iz sh. »povukao«), je hrvatsko-slovenske sile »odvrgel« (iz sh. »odbacio«). Očitno je pisec te besede dobesedno prevedel, ne da bi se zavedal, kako čudne spake je s tem ustvaril. Če bi zapisal, da se je divizija premaknila, premestila ali prestavila, da se je sovražnik umaknil in da so bile naše enote (ne edinice!) prisiljene k umiku, bi ga vsakdo prav tako razumel. Tako pa ne veš, kaj pomeni tisto prevračanje, povlačenje in odvrčanje.

Po drugi strani pa se je pisec še kar uspešno otepal že razprtega »vodenja borbe«. Izjemno se pri njem enote vojskujejo, bojujejo, borijo in tepejo, ne pa vodijo borb. Le tu in tam mu je še ušlo tisto »vodenje borbe«.

Ob teh spodrsjlajih sem se spomnil, da pri nas pripravljajo besednjak vojaških izrazov in pojmov. Bojim se, da se tudi zanj ne bi skušale kake podobne besede.

STRNAD

Osvoboditev, obnova, izgradnja

V idrijski galeriji je bila 13. junija otvoritev razstave pod naslovom »Osvoboditev, obnova, izgradnja«. Bogato slikovno gradivo, ki prikazuje našo domovino v kritičnih dneh takoj po osvoboditvi je prispeval muzej NOB iz Ljubljane. Razstavo je ob 25. letnici osvoboditve organiziral mestni muzej iz Idrije. Razstava bo odprta do 29. junija, nakar bo obšla vse večje slovenske kraje.

SLAVKO KOBAL

Nove knjige

Pri založbi »Borec« v Ljubljani so pravkar izšle tri zelo zanimive knjige:

1. Požgane slovenske vasi
2. Dvoboj vohunov
3. Pokol v Novem Sadu

V knjigi *Požgane slovenske vasi* so zbrane reportaže o 38 vaseh širom po Sloveniji, ki jih je bil v času našega narodnosvobodilnega boja požgal nemški ali italijanski okupator. Reportaže, ki so jih napisali Ferdo Godina, Dušan Kralj, Marjan Remic in Lojze Jakopič, so pred časom izhajale v »Nedeljskem dnevniku« in vzbudile veliko pozornost. Knjigo bo vsakdo z zanimanjem prebral od prve do zadnje strani.

Tudi knjiga *Dvoboj vohunov* Gillesa Ferraulta si bo s svojo nepetostjo in razburljivo vsebino osvojila številne bralce. Na podlagi številnih uradnih virov iz arhivov obveščevalne službe in z lastnim raziskovanjem skrivne zgodovine o delovanju vohunov v zadnji vojni, zlasti ko se je šlo za odločilni spopad dveh sovražnih taborov, je avtor izluščil najbolj bistveno. Nedvomno je velika za sluga obveščevalcev, kam se je preveznil jeziček zmagne na tehtnici druge svetovne vojne. Knjigo je prevedel Samo Savnik.

Knjiga Eriha Koša *Pokol v Novem Sadu* je pričevanje o zločinu, ki so ga zakrivali madžarski okupatorji, o zločinu, ki je en sam bridki člen v verigi zverinskih dejanj, ki so jih zagrešili nad jugoslovanskim ljudstvom, ki se je bojevalo za najosnovnejšo človeško pravico — svobodo, tuji zavojevalci, ki ta boj za svobodo niso mogli utopiti v potokih krvi, pač pa se je prav iz trpljenja in krvi razrastle v najbolj zasluženo zmago. Knjigo je prevedel Jože Zupančič, ki je zadnje delo pred letom dni umrlega prevajalca in časnikarja.

Č. Š.

Zanimivosti

Razstava Maksima Gasparija

V Dolenjski galeriji v Novem mestu je odprta slikarska razstava starostne slovenskih slikarjev Maksima Gasparija. Otvoritve razstave, ki je bila v Novem mestu pomemben kulturni dogodek, se je udeležil tudi slikar, ki je zbranim spregovoril o svojem življenju in ustvarjanju.

Umrli je Aleksander Kerenski

V eni izmed newyorških klinik je nedavno umrl v 89. letu starosti Aleksander Kerenski, sovjetski ministrski predsednik v revolucionarnem letu 1917. Kerenski ni bil za socialistično revolucijo, zato je moral pobegniti iz SZ preoblečen v žensko obleko. Najprej se je zatekel v Anglijo, pozneje je živel v Franciji, naposled pa se je udomil v ZDA, kjer je predaval na stanfordski univerzi. O ruski revoluciji je napisal tudi več knjig.

Rodil se je film »Burduš«

V Beogradu so končali snemanje filma »Burduš«, za katerega je napisal scenarij Zika Lazić, režiral pa ga je Mića Popović. Nosioci glavnih vlog so Jovan Janičević, Milan Srdoč, Miodrag Andrić, Mira Peić, Dragomir Bojanić, Jelisaveta Sabljic, Liljana Slajpic, Rade Marković in Zorica Gajdaš.

»Ptuj skozi stoletja«

V magistratni dvorani v Ptuj je odprta zanimiva in zelo lepo urejena razstava »Ptuj skozi stoletja«. Razstava ponazarja v podobi in besedi zgodovino Ptuja vse od tedaj, ko se je ime Ptuj pojavilo v zgodovini, to je od rimskih časov do naselitve Slovencev v tej pokrajini, dalje zajema obdobje turških vpadov do razpada avstroogrske države in do osvoboditve leta 1918. Razstava bo odprta do 30. junija.

Mednarodna zveza za zaščito otrok

Pred dnevi so na sedežu generalnega sekretarja Mednarodne zveze za zaščito otrok, slovesno proslavili 50-letnico obstoja te organizacije. V njej je vključenih 110 organizacij iz 60 držav z vseh celin. Jugoslovanski svet za vzgojo in zaščito otrok je v tej organizaciji od leta 1952. Ta zveza je naši državi veliko pomagala pri gradnji objektov, namenjenih otrokom, v krajih, ki jih je prizadel potres.

Novo vodstvo književnikov

Po štiriurni burni seji za zaprtimi vrati koordinacijskega odbora Zveze književnikov Jugoslavije je bil za novega predsednika zveze izvoljen dr. Ivo Frangeš, predsednik društva književnikov Hrvatske, za podpredsednika Mira Alečković iz Beograda, za tajnika pa Slavko Mihalić iz Zagreba. Tudi sedež koordinacijskega odbora Zveze književnikov Jugoslavije bo prihodnji dve leti v Zagrebu.

Knjiga o italijanskih partizanih v Jugoslaviji

V Milanu je izšla knjiga o italijanskih partizanih v Jugoslaviji od leta 1943 do 1945, z naslovom »Ventimilla caduta« (»20.000 padlih«), ki jo je napisal književnik italijanske etnične skupine v Jugoslaviji Giacomo Scotti. Prvo izdajo — 5000 izvodov — so razprodali še preden se je pojavila v knjigarnah, sedaj pa pripravljajo drugo.

Razmišljanja Toneta Svetine

Na zadnji strani slovenske izdaje »Komunist«, v rubriki »Namesto dnevnika«, je izšlo v devetih nadaljevanjih razmišljanje Toneta Svetine, pisca znanega romana »Ukana« o različnih sodobnih zadevah. Za slovensko izdajo »Komunist« so Svetinove prispevke ponatisnili tudi v drugih izdajah »Komunist«. Povsod so vzbudili veliko zanimanje in zlasti odobravanje. Uredništvo »Komunist« je prejelo in tudi objavilo več pisem, v katerih bralci izražajo svoje odobravanje. Zato je tudi uredništvo zaprosilo Svetino, naj napiše še nekaj nadaljevanj.

Zaradi velikega zanimanja pa je tudi sklenilo Svetinove prispevke izdati v posebni knjižici. V prihodnji številki bodo natiskali naročilnice, s katerimi bo moč naročiti to knjižico.

Marjanu Kozini v spomin

V nedeljo 14. junija je bil v Trebnjem na Dolenjskem koncert v počastitev spomina partizanskega skladatelja Marjanu Kozini. Nastopilo je blizu 600 mladih pevcev in pevk, ki so zapeli 21 pesmi.

Koncerta so se udeležili pevski zbori iz Novega mesta, Stopič in Šentruperta (cicibani) ter iz Mirne, Šentjerneja, Novega mesta in Šmarjete (mladinci).

Pred koncertom je pionirka-domačinka govorila o pokojnem Koso skladateljevo vdovo, po koncertu pa je delegacija odnesla na njegov grob košarico cvetja.

Koncert je pokazal, kako živi spomin na enega izmed naših največjih glasbenih ustvarjalcev in kako po šolah gojijo petje in glasbo. Pred leti se je tudi rodila zamisel, da bi ustanovili podobno kot smo bralne značke tudi Kozinovo glasbeno značko. Žal pa je ta zamisel nekako zaspala. Morda bi jo izdelali do prihodnjega koncerta, ki naj bi bil drugo leto?

MARJAN TRATAR-UČO

metalka

export — import

LJUBLJANA, DALMATINOVA ULICA 2

PRODAJA, UVAŽA IN IZVAŽA

izdelke metalurgije in kovinske industrije, izdelke elektro-industrije, izdelke iz gume in umetnih snovi, gradbeni material, rudnine

ZASTOPA INOZEMSKÉ FIRME

V specializiranih prodajalnah na drobno v

LJUBLJANI, DOMŽALAH, KAMNIKU, MARIBORU, METLIKI, PTUJU, BEČEJU, PRISTINI, SUBOTICI IN TITOGRADU

vam nudimo kovinske izdelke za dom in gospodinjstvo, obrt, gradbeništvo in industrijo.

Partizanska ljudska pesem

Podoba

Od šestih orjaških jablan doma,
od šestih ostala je ena
in kakor je videti, letos na tej
le ena bo veja zelena.
Cvetela bo in bo rodila za vse,
kot oče, ki iz svojih je rok
kruhek razlomil med svojih šest
lačnih, pregnanih otrok.

ANA GALE

Delo

Vso noč smo delali,
zjutraj mrličji
smo zgledali.
Mar smo slabiči,
smo že mrličji?
Na nas mesa, ne kože ni;
hodijo le še kosti,
na vseh teh kosteh
cebra visi.
Vso noč smo delali
jedli pa nič.
Tako življenje naj vzame hudič.
Ne!
Dvigni glavo!
Na nas ne mesa, ne kože ni;
hodijo le še kosti
vse te kosti
so same pesti!

FRANC DERMASTIA-SOM

Vojaška veda in tehnika

Američani o sovjetski vojni mornarici

Poveljnik ameriškega atlantskega ladjevojaškega admirala Holmes je pred kratkim priznal, da je Sovjetska zveza glede podmornic in raketnih čolnov najmočnejša na svetu. Rekel je, da ima Sovjetska zveza sedaj že približno 40 podmornic, oboroženih z balističnimi izstrelki (torej le eno manj kot ZDA), in približno 65 torpednih čolnov, ki so oboroženi z izstrelki za boj s podmornicami.

V zvezi s tem ameriški vojaški krogi poudarjajo, da število podmornic ne more biti edino merilo za primerjavo med ameriškim in sovjetskim podvodnim ladjevjem. Mnoge sovjetske podmornice so namreč starejše in manjše od ameriških. Z ameriški podmornicami vrste »polaris« je mogoče primerjati le sovjetske podmornice razreda »Y«, teh pa bi Sovjetska zveza do leta 1974 ali 1975 utegnila imeti največ petdeset.

Admiral Holmes je še izjavil, da imajo ZDA premoč glede ofenzivnih letalonosilk in sposobnosti podmornic za opravljanje akcij, toda »glede defenzivnih bojnih sposobnosti je prednost bržkone na sovjetski strani«.

Admiral Holmes je poudaril, da ima Sovjetska zveza poleg dveh nosilk helikopterjev še šest križark, oboroženih z raketnimi izstrelki, 30 rušilcev z usmerjanimi izstrelki, 150 rušilcev, ki so oboroženi s topovi, in približno 700 partuljnih čolnov in topničark. Razen tega ima še kakih 120 hitrih partuljnih čolnov tipa »osar« in »komar«, oboroženih z raketami.

Ameriški admiral meni, da v Sredozemlju ali na Atlantski ocean lahko neposredno pride vsaj 240 od 350 sovjetskih podmornic. Sovjetska vojna mornarica je po moči druga na svetu, nedvomno pa je prva po številu podmornic in hitrih čolnov, oboroženih z balističnimi izstrelki.

Francoske jedrske podmornice

Francija ima doslej dve jedrske podmornici: prva je »Redoutable«, druga, ki so jo potisnili v morje lanskega decembra, pa »Le Terrible«. Obe podmornici sta oboroženi z balističnimi izstrelki.

Pred kratkim so preskušali balistične rakete MSBS, ki so sestavni del oborožitve podmornice »Redoutable«. Poskuse so opravili s pomočjo podmornice »Gymnote«. Ob tej priložnosti so s poligona Landes ob atlantski obali izstrelili raketo v smeri proti Azorskim otokom. Raketa je letela 2.100 km daleč in zelo natančno zadela cilj.

Matična ladja za podmornice

Ameriška vojna mornarica je dobila novo matično ladjo za podmornice »Lawrence York Spear«, ki ima 22.640 ton in je oborožena z dvema topoma kal. 127 mm. Ladja lahko hkrati oskrbuje štiri jedrske podmornice, ki so privezane ob njenih bokih, razen tega pa lahko polni akumulatore treh klasičnih dizelskih podmornic.

Vietnamski rečni patrolni čolni

Približno ob istem času, ko so Američani poslali minonoce v Grčijo, so tudi saigonskemu režimu odstopili 80 rečnih patrolnih čolnov. S to pošiljko se je število ameriških patrolnih čolnov, ki so jih podarili saigonski vladi, povečalo na 229.

Med temi čolni je največ patrolnih čolnov tipa ASPB (Assault Support Patrol Boat), ki imajo po 30 ton, dolgi pa so 30 metrov. Njihova značilnost je v tem, da imajo pogon na vodni curek in so zato zelo primerni za plitve močvirne vode, kakršnih v delti Mekonga res ne primanjkuje.

Patrolni čolni ASPB so sorazmerno močno oboroženi. Vsak izmed njih ima po eno havbico 105 mm, dva topa 20 mm, raketni avtomatski metalec min 40 mm in dva mitraljeza 7,62 mm. Topa kal. 20 mm sta v stolpiču, ki se obrača v krogu 360 stopinj. Srednji del čolna je obdan z jeklenim oklepom, krov pa pokrit z močno kovinsko mrežo, ki lahko zadrži krogle. Trup čolna je izdelan po tako imenovanem »sendvič sistemu« — zunanji oblogi sta napolnjeni s penasto plastico snovjo, ki preprečuje vdor vode v notranjost čolna v primeru, če bi bil trup iz kakršnihkoli razlogov poškodovan.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Odkrito o kočljivi zadevi

V beograjskih »Nedeljnih informativnih novinah« od 14. junija je izšel v rubriki »Dileme« prispevek dr. Stjepana Bunte, podpolkovnika JLA in poslanca socialno-zdravstvenega zbora skupščine SR Slovenije. Članek nosi naslov »Zakaj so mladi Slovenci neradi oficirji?«

S svojim prispevkom je dr. Bunta načel kočljivo vprašanje, ki o njem razpravljamo in pišemo že vrsto let. Zakaj je odstotek Slovencev, oficirjev in podoficirjev, ki aktivno služijo vojsko, čedalje manjši? Zakaj ni podmladka, medtem ko oficirji in podoficirji iz NOV drug za drugim odhajajo v pokoj? Medtem ko je bil takoj po vojni odstotek Slovencev-oficirjev kakih 15 do 20 odstotkov (Slovencev nas je bilo takrat v Jugoslaviji kakih 10 do 11 odstotkov), je ta odstotek zdaj okoli enega do dveh.

Dr. Bunta je pri nas menda prvi, ki je odkrito načel to vprašanje in s tem posegel v novo področje, ki je doslej veljalo za »nedotakljivo«.

Dr. Bunta našteva nekaj vzrokov za tako stanje, ki ustvarja resne ovire za uveljavitev načela vse ljudske obrambe. Po njegovem so razlogi naslednji:

DRUŽBENI POLOZAJ: Oficirski in podoficirski poklic sta zelo naporna in odgovorna. Če primerjamo poklice zunaj vojske, za katere je potrebno enako dolgo šolanje enake stopnje, zlahka ugotovimo, da so oficirji in podoficirji v službi podvrženi mnogo večjim naporom kot njihovi vrstniki. Razen tega je njihova izobrazba zunaj vojske navadno brez koristi. Ji v službi podvrženi mnogo večjim več ne potrebuje. Takrat so raz-

meroma še mladi, njihovi vrstniki zunaj vojske so na višku delovne sposobnosti. Večina vojaških upokojencev bi zelo rada še nekeje delala, pa ne more najti primerne zaposlitve. Zaradi stalnih premestitev ter naporene službe, v kateri dejansko ni omejenega delovnega časa, se večina ne more dodatno izobraževati. Mladi upokojenci tudi obremenjujejo pokojninske sklade, zaradi česar jih nekateri gledajo s kaj neprijaznimi očmi.

DELO IN NEPRESTANE OBVEZNOSTI: Neprestane selitve, stalno nadurno delo in veliki napori močno vplivajo na družinsko življenje oficirjev in podoficirjev.

Zaradi stalnih premestitev, ki jih je zdaj sicer res manj kot prejšnja leta, mnogi po več let ne živijo skupaj s svojimi družinami, čeprav je zdaj glede stanovanj bolje kot je bilo pred leti. Toda pri selitvah se marsikaj izgubi ali uniči, zlasti pohištvo. Zene težko dobe zaposlitev, morajo se prilagajati in učiti jezika, otroci morajo pogosto iz ene šole v drugo. Oficirske in podoficirske družine so nastanjene navadno v ločenih naseljih, pogosto se selijo, zato živijo nekako svoje življenje in nimajo tako trdnih zvez z okolico kot drugi ljudje. Zato je večkrat življenje oficirskih in podoficirskih družin enolično, osamljeno in neprijetno.

POSEBNI ZAKONI: Osamitev pa je še posebno neprijetna zaradi včasih napihnjene potrebe po tajnosti, opreznosti in delno tudi nezaupanju. Te lastnosti se počasi zajedo aktivnemu pripadniku vojske v meso in kri ter postanejo sestavni del njegovega občevanja z okolico. So pa tudi nekateri ukrepi, ki odnose do okolice zelo zaostrejujejo. Tako na primer vojska v Sloveniji ni praznovala 27. aprila, ki ga je slavila vsa naša republika kot obletnico ustanovitve OF.

Razen tega bremenijo pripadni-

ka vojske tudi nekatere obveznosti, ki so v nasprotju z ustavnimi določili. To velja za njegovo obveznost, da ostane v aktivni vojaški službi dvojno dobo, kolikor se je šolal ali dobival stipendijo. Nikjer drugje take obveznosti ni več. Mnogi aktivni oficirji in podoficirji se šolajo še po končani vojni akademiji, oziroma se specializirajo. Tako si naberejo toliko obveznosti glede dvojne dobe, da jih komaj odslužijo do redne upokojitve. Poleg tega pa je v veljavi tudi določilo, da lahko vsakemu aktivnemu pripadniku vojske odklonijo njegovo prošnjo za odpust iz službe, če to zahtevajo potrebe obrambe in vojske.

Pri nas velja načelo »odprtih meja«. Toda oficirjem in podoficirjem je dejansko nemogoče dobiti potni list, njihovim družinam pa teže kot drugim ljudem. Ne morejo biti več sprejemljivi razlogi, ki so narekovali take predpise, nastale pred 15 ali 20 leti. Drugje po svetu so oficirji in podoficirji glede pravice do potovanja v tujino izenačeni s policijskimi ali državnimi uslužbenci.

MATERIALNI POLOZAJ PRIPADNIKOV JLA: Vojaški poklic je bolj ali manj v vseh vojskah sveta enak ali podoben. Razlika je le v tem, da ponekod razne omejitve osebne svobode nagrajujejo. Zato je materialno stanje aktivnih pripadnikov vojske v večini držav mnogo boljše kot njihovih vrstnikov v civilnih službah. Tega pri nas ni in že od leta 1950 stalno nazaduje življenjska raven aktivnih pripadnikov vojske. Potem ko so ukinili razne ugodnosti, kot posebne živilske izkaznice, menze, zadrage ter brezplačne uniforme in opremo, niso dali za to nobene nadomestila. Redni mesečni prejemki oficirjev in podoficirjev se ravnaajo po jugoslovanskem povprečju. Zato močno zaostajajo za življenjskimi stroški, posebno v Sloveniji. General ima za četrtino nižje osebne dohodke kot kak republiški sekretar, čeprav sta si po položaju enaka.

PLAČE STROKOVNJAKOV: Še huje so razlike med raznimi vrstami strokovnjakov kot na primer inženirjev, zdravnikov, lekarnarjev itd. ter med njihovimi vrstniki v civilnih službah. Vojska slednje plačuje po činih, za strokovnost pa dobivajo simbolični dodatki. Povprečno imajo za tretjino nižje dohodke od civilistov z enako izobrazbo in na enakih položajih, zato pa imajo veliko več obveznosti in slabše delovne pogoje. Pri tem pa je treba upoštevati še to, da so dohodki zdravstvenega osebja v Sloveniji med najnižjimi v Jugoslaviji. Za nadurno delo dobi vojaški zdravnik poprečno desetkrat manj kot civilni zdravnik, doatek za stalno pripravljenost vojaškega zdravnika pa je za polovico manjši kot civilnega.

Dnevnice vojaškega osebja so zelo nizke ali sploh najnižje. Kilo-metrine za uporabo lastnega vozila sploh ne poznajo. Če sta oficir ali podoficir na manevrih, spita pod šotorom ali pod drevesom, dnevnic pa jima zmanjšajo za precejšen odstotek z obrazložitvijo, da sta imela zastoj prenočišče.

Naštete stvari vplivajo, da mnogi aktivni oficirji in podoficirji, zlasti strokonjaki, silijo iz vojske dokler so še mladi. Statistike kažejo, da se vpisujejo v vojaške šole mladeniči iz najbolj siromašnih krajev in družin. Skoraj pravilo je postalo, da mladinci iz bolj imovitih družin nočejo v vojaške šole. Tudi sinovi višjih funkcionarjev v državni upravi in članov političnih forumov se otepajo vojaških šol, čeprav njihovi očetje stalno govorijo, kako nam je potrebna močna in izurjena vojska.

Pisec meni, da tudi z odpravo vseh naštetih pomanjkljivosti ne bi takoj spremenili stanja. Večje pravice aktivnih pripadnikov vojske bi naredile več. O tej zadevi pa bi morali pisati in govoriti na ustreznih mestih.

Raje v smrt kot v izdajo

Prvega oktobra 1917 se je na neko letališče izza solunske fronte pripeljal načelnik štaba srbskega vrhovnega poveljstva vojvoda Živojin Mišić, in tam razvrščeni srbskim in francoskim letalcem kratko sporočil, da je treba izvesti težavno in nevarno nalogo: poleteti do Jastreba in vzpostaviti zvezo z voditelji topliške vstaje.

Takoj se je prostovoljno javil narednik pilot Siniša Stefanović. Medtem ko so ostali še razmišljali, kaj naj store, je le-ta že stal pred vojvodo in pazljivo poslušal njegove ukaze in navodila. Ob slovesu mu je Mišić zaželel srečno pot in mu segel v roko.

Brž ko se je zdanilo, in je sonce razsvetlilo obronke Nižbe, Kožuha in Kajmakčalana, je pilot

Stefanović skupno s kapetanom Ilićem na lahkem angleškem letalu že nabiral višino.

Potem ko se je s spretnim manevriranjem izognil obstreljevanju sovražnikovega protiletalskega topništva, je pilot usmeril svoje letalo proti Sar planini, od tod pa prek Skoplja in Kačaniške klisure proti Jastrebcu. Bila sta že prav blizu cilja, ko se jima je nepričakovano polomil propeler. Morala bi pristati in napako popraviti. Spustila sta se na nek travnik.

Medtem ko je pilot skušal odstraniti okvaro in usposobiti letalo za vzlet, je iz bližnje vasi začelo proti letalu teči za kak bataljon bolgarskih vojakov. Ko sta pilot in njegov spremljevalec opazila, kakšna nevarnost jima grozi, sta dokumente vrgla v letalo, tega pa zažgala. Hip kasneje je bilo že vse letalo v plamenih. Ko so sovražnikovi vojaki prispeli do njega, so lahko videli le še skrivljeno železje.

Srbska pilota se nista imela kam umakniti in ju je sovražnik dobil v svoje roke. V zaporu so Bolgari od pilota in spremljevalca zahtevali, naj pred zbranim prebivalst-

vom povesta, češ da sta prinesla ukaz srbske vlade in vrhovnega poveljstva, po katerem naj ljudstvo preneha z bojem. Toda ujeta Srba sta se raje odločila za smrt kot pa za izdajo. Ko so ju pripeljali pred množico ljudi, sta povedala resnico o svojem poslanstvu in jih pozvala, naj nadaljujejo boj proti sovražniku. Svoj junaški nastop sta narednik Stefanović in kapetan Ilić poplačala z življenjem: sovražnik ju je obesil.

Za drzni polet in junaško obnašanje pred sovražnikom so narednika Stefanovića po smrti odlikovali s Karadjordjevo zvezdo z meči in ga povišali v podporočnika.

MILOJE SEKULIĆ

Izšli prvi dve knjižici

Te dni sta pri »Partizanski knjigi« v Ljubljani izšli prvi dve knjižici, namenjeni za vojaško izpopolnjevanje rezervnih starešin. To sta podpolkovnika Anteja Bačinića »VOJAK OPAZOVALEC« ter Sveztozarija Ševe »MASKIRANJE«. Prva 84, druga pa 64 strani malega formata. Obe sta tudi opremljeni z vrsto risb, ki v šaljivem načinu kažejo posamezne načine za izvedbo raznih nalog v skladu z namenom knjižice. Dejavnosti, ki ju opisujeta knjižici, sta zelo važni v vsaki vojni, še zlasti v sodobni. Zato sta nujno potrebni. Obe sta prevedeni iz srbohrvaščine. Vsaka stane dva dinarja.

RESEVALCEM KRIZANK!

To pot boste imeli malo predaha — v juliju bomo priobčili križanki »Meblu« Nova Gorica in »Tetra« Ljubljana.

REŠUJTE KRIZANKE V »TV-15« čakajo vas Darwil ure priznanih znamk Lady — Lord.

Razstava doma izdelanega orožja

V torek, 16. junija, se je končal v bližini Karlovca prvi jugoslovanski »bsejem« orožja. Naša vojaška industrija, ki ima za seboj že bogato in dolgoletno tradicijo, je možnim kupcem pokazala, kaj izdeluje in kaj bi še lahko.

Kot je znano, imamo pri nas poleg JLA tudi enote teritorialne obrambe, ki spadajo pod pristojnost republik in občin. Mišljenje, da je zanje dobro orožje, ki ga je zaradi zastarelosti izločila iz uporabe JLA, se je že zdavnaj preživelo. Postalo je več kot jasno, da imajo enote teritorialne obrambe zelo velik vloga in da morajo biti zato primerno oborožene ter opremljene.

Z namenom seznaniti vse tiste, ki bodo odločali o nakupu orožja, pa tudi o tem, kaj naj bi kupovali, sta glavna štaba narodne obnizirala nekakšno razstavo vsega orožja, ki ga izdelujemo pri nas. Ogledalo si jo je nad 500 predstavnikov organov narodne obrambe, predsednikov občinskih skupščin in zastopnikov delovnih organizacij. Vsi ti ljudje so si ogledali tudi delovanje vsega tega orožja.

Tako številna udeležba je pokazala, kako se odgovorni ljudje zelo zanimajo za obrambo.

Rabstein, kraj bridkih spominov

Na povabilo odbora za proslavo 25-letnice osvoboditve iz koncentracijskih taborišč Rabstein (Čehi pišejo sedaj Rabštejn) se nas je udeležilo proslave dne 9. in 10. V. letos 17 bivših internirancev in 7 svojcev. Med njimi sta bila tudi dva sinova pokojnega učitelja Jožeta Trpina, ki ga je zasulo pri delu v rovu.

V Rabštejnu so ostali še drugi trije tovariši, eden je umrl zaradi tifusa, druga dva pa zaradi pretepenosti in oslabelosti, nekaj pa jih je zaradi naporov v taborišču potem umrlo doma.

Proslava se je začela dne 8. maja 1970, in sicer s predavanji o trpljenju internirancev v bivšem rabštejnskem taborišču. Predavali so bivši češki interniranci tega taborišča.

Dne 9. maja je bila na kraju bivšega taborišča svečana otvoritev spomenika žrtvam in otvoritev malega muzeja. V muzeju so razstavljene transportne liste vseh ljudi, pripeljanih v to taborišče. Vsak posameznik je bil označen s številko (moja je bila 20073).

Proslave so se udeležili tudi člani javne uprave in ruski vojaški zastopnik. Pozdravni govor je imel Ceh dr. Černoha, bivši interniranelec tega taborišča. V svojem govoru je opisal trpljenje internirancev v tej sicer tako lepi kotlini.

V imenu nas Jugoslovancev je pozdravil zbrane in čestital za lepo urejeni spomenik naš tovarišing, Franc Veber. Nato smo pred spomenik položili dva naša venca.

Naslednji dan je bil posvečen ogledu zanimivosti in lepote dečinskega okraja. Ogledali smo si iz-

redno lep kanjon rečice Kamenice, podoben našemu Vintgarju, kraj Usti na Labi in hrib Snežnik, kjer smo z visokega stolpa imeli lep razgled daleč naokrog.

Ni mi pa znano, iz kakšnih razlogov niso bila navzoča zastopstva drugih narodov in držav.

NEKAJ SPOMINOV NA ČASE IN KRAJ NASE INTERNACIJE

V ozki dolinici ob rečici Kamenici sta bili dve tekstilni tovarni. Ker je kraj zelo skrit, se je zdel Nemcem primeren za vojno industrijo. Začeli so graditi obrate, ki naj bi proizvajali predvsem dele za letala »messerschmidt«.

Med drugim so zvrtili sedem ro-rov, kjer naj bi bile podzemne delavnice in skladišča. Dokončan pa je bil le eden teh rorov, v katerem so namestili mehanske stroje.

Taborišče Rabštejn je spadalo pod upravo taborišča Flossenbürg. Taborišče sicer ni bilo veliko, v njem je bilo okrog 650 političnih internirancev iz vse Evrope, največ pa Rusov. Od Jugoslovancev je bilo 94 Slovencev in en Dalmatincev.

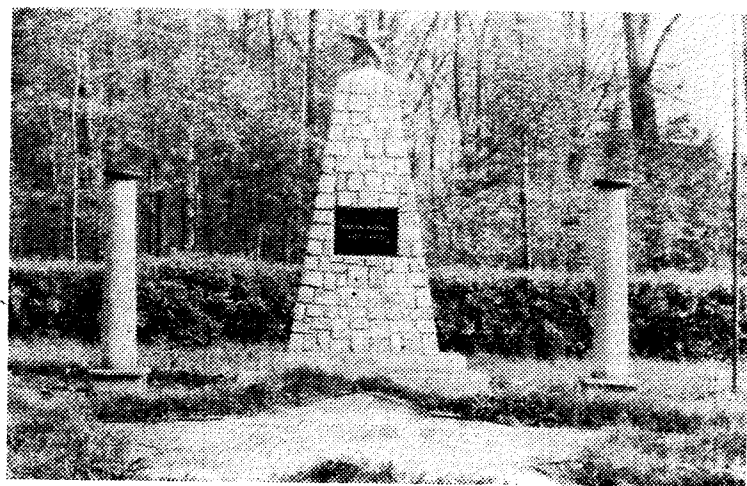
Vsa ta pisana družba je vzajemno prenašala trpljenje in ponižanje. Zaradi naših patriotskih čustev in ljubezni do domovine nas je nemški nacizem proglasil za politične upornike ter nas postavil pod strogo nadzorstvo. Obdani z visoko bodočo žico in stražnimi stolpi, smo bili »zavarovani« od ostalega sveta. Da bi bili še bolj ponižani, nam je vodstvo SS dodelilo za glavnega starešino (znatraj taborišča) kriminalca, ki je

bil zaradi umorov obsojen na 32 let zapor. Poznali smo ga pod imenom »Franc Lagerleiterste«. Do prevzema zaupanega mu mesta, je odslužil že pol zapora — 16 let. V pomoč mu je bila dodeljena skupina njemu podobnih gangsterjev, ki so po njegovem vzgledu vihteli žičnate kable (pendreke) nad stradanimi in onemogli ljudmi. Za svoja surova dejanja je Franc prejel šele po osvoboditvi zaslužen plačilo. Likvidirali so ga osvobojeni interniranci.

Po vsakodnevem jutranjem zboru (apelu) so odbirali skupine, ki so pod vodstvom stražarja odhajale na razna gradbena dela. Skupina kovinarjev, kateri sem pripadal, je štela 50 ljudi, med katerimi je bilo malo pravih kovinarjev. Bili smo različnih narodnosti: Francozi, Rusi, Poljaki, Čehi, Slovenci in en Italijan. Na poti nas je spremljalo do 6 stražarjev in dresiran pes volčjak. Delali smo v dveh izmenah po 12 ur. Naša skupina je delala v obratu C, kjer so bili razni oddelki, v veliki dvorani, ki je bila opremljena z kovinskimi strojušnicami. Precej naših takrat zelo mladih fantov strojušnic do takrat sploh ni poznalo. Delu so se hitro privadili. To je bilo zanje dobro, ker je bilo delo v tovarni pri strojih vsekakor lažje kot delo na prostem — interniranci so bili namreč slabo oblečeni in izpostavljeni deževnemu in hladnemu vremenu. Z dela so se vračali v taborišče premočeni in premraženi, nikjer se ni bilo mogoče ogreti in posušiti edine obleke, zato so morali naslednje jutro zopet obleči mokro obleko.

Naj navedem primer o sabotaži. Ing. Stane Jesih in jaz sva dobila nalogo, da usposobiva zelo delikaten rezkalni stroj. Stroj je imel v eni ročici sedem funkcij in zelo zamotano električno izvedbo, kar je pri obratovanju povzročilo preskakovanje isker iz enega polja na drugo in še druge pomanjkljivosti. Sama se čudiva, kako sva mogla to popravilo zavlačevati tri mesece, tako da stroj ni delal vse do konca vojne. Lahko trdim, da naša skupina zlasti v nočni izmeni ni naredila v korist vojne prav ničesar. Zaradi velikega izmeta in premajhne proizvodnje so delovodje večkrat dobili grozilne opomine. Vendar nas zaradi tega niti niso še bolj strogo prijel, ker so videli, da se slava Hitlerjevega rajha nagiba h koncu.

Naša prehrana: zjutraj med

Spomenik žrtvam v Rabsteinu v Čateških Kamenicah

apelom 1 del neke rjave tekočine, o kateri pa nismo mogli ugotoviti, ali je kavin ali čajni nadomestek, seveda brez sladkorja. Po 12-urnem delu zajemalka neke kolernabne juhe, da se ti je zdelo, da imaš v ustih v vodi namočene lesene trske. Za večerjo zopet zajemalka redke juhe. Po večerji smo dobili košček kruha, težak 0,10 — 0,13 kilograma, in le redkokdaj nekaj dkg margarine. Kadar smo dobili po dva do tri neolupljene, četudi črne in pokvarjene krompirje, smo bili zelo veseli. Edina dobra stran pri tej naši prehrani je bila, da nismo potrebovali ne vilic ne noža, pa tudi naše jedilne skodelice in žlice smo zlahka umili z mrzlo vodo do čistega. S tem »jedilnim listom« sem »popravil« svo-

jo težo od 76 na 53 kg. Verjetno pa je k temu pripomoglo tudi psihično stanje, skrb za nepre-skrbljeno družino doma, skrb za hčerko, ki je bila v partizanih, in sina, ki je bil sedem mesecev pred mano odpeljan v Dachau.

Seveda je vse to trpljenje močno vplivalo tudi na naše zdravje. Se več let potem sem čutil močne revmatične bolečine na nogah v gležnjih in ramenih, težave v križu, tako da sem zelo težko delal in sploh hodil. Potem pa so težave počasi minile in sem popolnoma ozdravel. Verjetno je k temu veliko pripomogla moja zelo trdna narava.

Upajmo in želimo, da se kaj takega ne bo nikoli več ponovilo.

ANTON JEZ

Ladja »Bakar« — spominski muzej

Ladjo »Bakar«, ki je jeseni leta 1943, ko je plula med Hvarom in Barijem v Italiji, med prvimi dvignila na jabor zastavo nove Jugoslavije, bodo preuredili v spominski muzej in v klub upokojenih pomorščakov Dalmacije. Ladja bo vrgla svoje sidro v splitski luki.

Dne 10. septembra letos, na dan vojne mornarice in pomorstva Jugoslavije, bodo slovesno odprli spominski muzej na ladji »Bakar«. Do tedaj, računajo, bodo zbrali tudi zgodovinsko gradivo o bojih partizanov na morju, iz različnih muzejev pa bodo zbrali tudi najrazličnejše dokumente, ki ta boj nazorno potrjujejo oz. dokazujejo.

Zgodovinski muzej bodo uredili v prostorih potnikov in v salonu, klub pomorščakov pa bo v tistem delu ladje, kjer so bili stroji ladje.

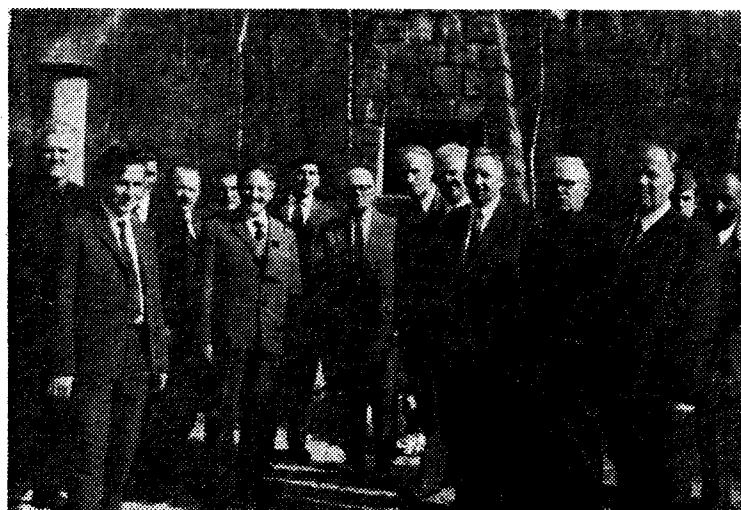
Zavod za spominski muzej varstvo Hrvatske in splitski muzej delata z roko v roki, da bo zgodovinsko gradivo, ki bo razstavljeno v svojevrstnem spominskem muzeju na ladji »Bakar«, čim bolj dokumentirano.

Pred petimi leti je ladjo »Bakar« odkupilo podjetje »Brodospas« z namenom, da jo razreže in dele pošlje v železarne. Vendar je to zdaj preprečil Zavod za spominski muzej iz Splita s tem, da je proglasil to ladjo za svojevrstni zgodovinski spomenik.

Popisali bodo žrtve

Mestne oblasti v Nagasakiju so sprejele odlok, po katerem bodo skušali ugotoviti identiteto vseh ljudi, ki so bili mrtvi 9. avgusta 1945. leta, ko so ameriški bombniki vrgli na Nagasaki atomsko bombo. Čeprav je namreč 25 let od tedaj, so znana samo imena 13.000 ljudi, ki so bili tedaj ubiti, čeprav zatirajo, da je pri tem bombardiranju z atomsko bombo bilo ubitih najmanj 100.000 prebivalcev Nagasakija.

Na Japonskem pa živi še okoli 200 tisoč ljudi, ki še vedno trpe posledice tega atomskega bombardiranja. Med njimi jih je nad 100.000 takih, ki so negibni oz. ležijo v postelji. Med obolelimi pa je tudi precej potomcev oz. otrok preživelih, ki so zaradi radiacije (sevanja) prav tako bolni.

Bivši interniranci na proslavi 25-letnice osvoboditve dne 9. in 10. maja 1970 leta.

Mile Pavlin SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI / TORZO ROMANA /

Branil sem se, kot sem vedel in znal, jim očitaj, kako se premalo brigajo za mladino in mi prav nič ne pomagajo, da sem prepuščen sam sebi. Nazadnje so mi že grozili, kako me bodo pod stražo poslali nazaj na Dolenjsko. Močno sem dvomil, da bi to napravili, najbrž bi me stražar nekje spotoma pritisknil v hrbet, potem pa rekel, da sem padel ali skušal pobegniti.

Naveličal sem se tavanja po hribih in dolinah, gozdovih in polju, v vaseh pa je bilo sila nevarno. Zakaj bi šli z glavo skozi zad? Res so ljudje v glavnem za nas, samo bojijo se kaj napraviti proti Nemcem. Jaz pa naj zaradi tega izgubim glavo? Mi smo sami iskali zveze z našim gibanjem, česar zase osebno sicer ne morem trditi, toda za večino ljubljanskih tovarišev lahko trdim, te tukaj pa naj za ušesa vlačim v organizacijo?

Končno pa sem tudi jaz človek, ki bi imel rad kaj od življenja. Velikokrat sem slišal, kakšna lepa in ognjevit dekleta so Stajerci, kako so odkrite in naravne. O tem so mi pripovedovali domači fantje, partizani. Jaz pa naj se klatim po gozdovih ali pa naj nosim glavo napredaj v vasi?

Počasi me je želja po bližini človeških bitij, posebno deklet, le prignala tako daleč, da sem se oddolil tvegati. Pozanimal sem se, kje so posebno znane lepote, odšel v vas, pa čeprav je bila v njej postojanka ali pa so se skoznje vozili orožniki na kolesih. Prišel sem v hišo, povedal, kdo sem in jim začel pripovedovati to ali ono o našem gibanju.

196

Zgodilo se mi je, da so me poslušale, drugje so me hotele zgrabiti, nekje so poblašale od strahu, toda navadno sem jih prepričal, da bodo sprejele naše listine. Dajal sem jim letake, ki so jih skoraj vedno nesle Nemcem, toda vsaj prebrale so so jih.

Pri moji slavi so mi pomagali tudi sami Nemci, ki so začeli govoriti in pisati o meni kot o človeški pošasti, blazno pogumni in predržni, pa tudi krvoločni. Tiste čase so imeli po vsej deželi vsi orožniki in policisti moj telesni opis, vsepovsod so spraševali po meni in me lovili. Počasi so jim popuščali živci in začeli so delati podobne napake kot Italijani. S tem pa so spet večali mojo slavo. Zdaj ni bilo več treba, ko sem kam prišel, ljudi prepricavati, da sem partizan, ne pa preoblečen gestapovec. Če ne zastran drugega so me poslušali iz radovednosti, nekje pa so se tudi razbežali, ko sem prišel v vas.

Nekajkrat sem popolnoma sam izpraznil kako trafiko in odnesel tobak v gozd, da so fantje kadili kot Turki, nekaj pa sem ga razdelil po vaseh. Razen tega sem trgal nemške lepake, razbijal kazi-pote in napise, zvočnike, izložbe z razstavami o nemških zmagah, pisal po zidovih in počenjal vse, kar naj bi bilo v škodo Nemcem.

Kmašu se mi je pridružilo nekaj mladih fantov. Zrasel mi je greben kot še nikoli. Hodili smo v take kraje, kjer se nikoli niso videli partizanov ne ponoči ne podnevi. Staknili smo tudi nekaj orožja in začeli zahajati v postojanke. Razbili in opleni-li smo nekaj nemških uradov in pošt, zažgali dve šoli, večkrat igrali na harmoniko in peli partizanske pesmi zraven postojank, streljali v zrak. Nekoč smo zalotili v neki gostilni šoferja nemškega osebnega avtomobila, ki je prevažal na-

197

oistične veljake. Ubili smo ga kar za mizo, avto pa pred gostilno zažgali.

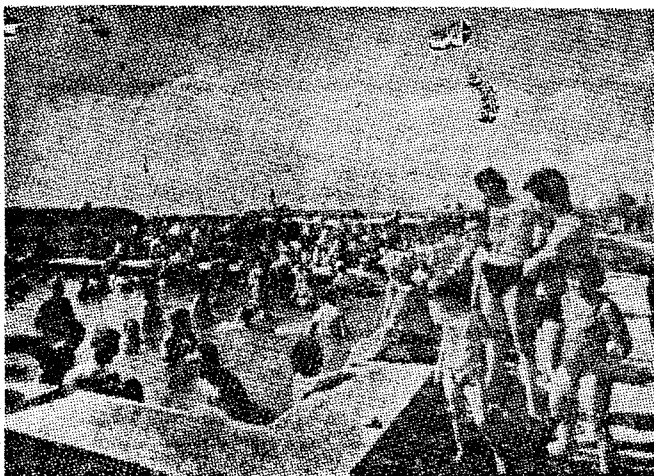
Poletje se je nagnilo v jesen, ko smo iz nemških časopisov zvedeli za italijansko kapitulacijo. To nas je še bolj spodbudilo, počenjali smo še bolj drzne reči. Tako sem bil vsak dan bolj slaven in najprej so me začele občudovati ženske...

Kako mi je to ugajalo, ne morem povedati. V meni pa se je spet prebujala nepotešena strast. Divjal bi, grizel in praskal... Ves sem bil v ognju, ko sem videl lepa dekleta sama po vaseh — moške so namreč že zdavnaj pobrali v vojsko ali so jih odpeljali na delo v Nemčijo.

Potem so se vrnili partizani, ki so bili šli pred kapitulacijo na Dolenjsko. Pripovedovali so o svobodnem ozemlju, o železnici in avtomobilih, ki da se z njimi vozijo partizani. V meni pa se je budo upanje, da bo morda pozimi počila Nemčija kot trhel sod in da se bomo vrnili domov. Kdo bi se ukvarjal pri vsem tem še z dolgočasnim pridigarstvom po vaseh... Stajerci so nekaj drugega kot Ljubljancani in Dolenjci, predobro se jim še godi, kmetje so bogati, delavci imajo še kar znosne plače in na karte dobijo še precej. Kmetje so malo jezni, ker so Nemci izgnali duhovnike, toda komunizma ne marajo, ker se bojijo kolhozov. Partizani pa bodo morda le poskušali vzeti kmetom zemljo, saj jih vodijo komunisti, vsaj tako trobi nemška propaganda in isto se sliši tudi iz Ljubljane...

Nekega dne so me poklicali na sestanek komiteja. Spet so mi posvetili celo točko dnevnega reda, mi marsikaj očitati, samo hvalili me niso prav nič, čeprav sem naredil več kot vsi skupaj. Najbolj sem si zapomnil sekretarja, ki je bil posebno oster in sovražen. Nazadnje so sklenili, naj grem v brigado.

Članom ZVVI ZB ZRVS

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH
za naslednje bolezni:

— obolenja lokomotorne aparata, zlasti revmatična obolenja,
— od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murski Soboti in Ekspres bife s slaščičarno Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murski Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel CARDA z avtomatskim 4-steznim kegljiščem in prenočišči

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Salovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murska Sobota.

**PRAKTIČNA NOVOST IZ
NEMČIJE ZA TABORJENJE**
spalne vreče • odeje • kapne •
IZ PLASTIFICIRANEGA PAPIRJA
odporne proti vlagi • trpežne za uporabo
• izredno poceni

Ljubljana
Turizem in gostinstvo
Titova 38, tel. 314-922, 321-553

PRIPOROČAMO VAM NASLEDNJE KRAJE ZA
LETOVANJE V PLANINAH IN NA JADRANU:

Volparija, Fiesa, Crikvenica, Kaštelanska riviera,
Novi Vinodol, Stari grad na Hvaru, Jelsa, Pod-
gora, Vela Luka, Korčula, Bol in Pivlja na Braču,
Dubrovnik in Ulcinj, Kranjska gora in Črna na
Koroškem

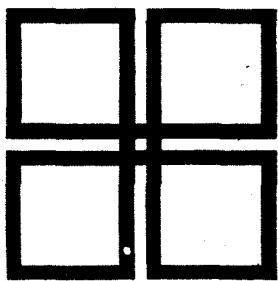
Letovanja so 7- in 14-dnevna s popolno oskrbo in pre-
skrbljenimi prevozi.

Otroci in šolske skupine imajo poseben popust.
Poleg tega vam priporočamo naslednje večje izlete:

9-dnevno potovanje na Island
8-dnevno potovanje v Grčijo
6-dnevni izlet v Pariz
vsako soboto 5-dnevni izlet v Rim
6-dnevni izlet v Holandijo

Prijave in informacije v poslovalnici
SAP-LJUBLJANA, Titova 38 — tel. 314-922, 315-342
ter ostale poslovalnice.

industrija platnenih izdelkov Jarše pošta Domžale - Slovenija

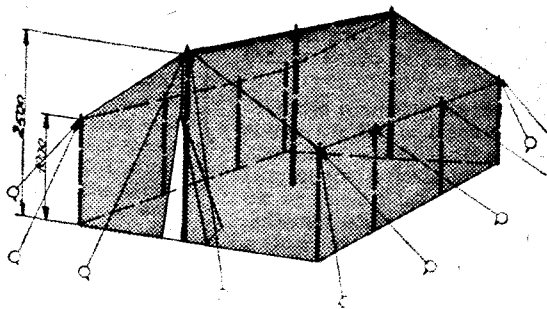

induplati

Šotor DVAJSETEREC je iz bombažne tkanine, vodonepropusno impregniran
in barvan z olivno sivo (SMB) barvo.

Šotor DVAJSETEREC je brez dna. Ogrodje šotora je iz močnejših aluminije-
vih cevi.

Svetujemo Vam, da postavite šotor vedno na takšno mesto, kjer voda dobro
odteka. Ko šotor podrete, pazite, da bo suh. V primeru, da ste šotor podrli
v deževnem vremenu, skrbite za to, da ga boste najkasneje v 24 urah raz-
grnili in posušili.

PARTIZANSKE ZVIJACE

Kravar iz Djakovice

Tolpa kakih tridesetih balistov
in sovražnikovih agentov, ki ji je
poveljeval Alji Bokšija, je na vse
mogoče načine preganjala parti-
zanske družine v Djakovici, ropala
njihovo imovino in zapirala na-
še ljudi. Partizanski odred Emin
Duraku, ki je deloval v okolici
Djakovice, je skušal to tolpo, se-
stavljeno iz ničvrednežev in kri-
minalcev, onemogočiti. Spomladi
1943 je poveljnik odreda Fadil
Hodža s tremi borci skrivoma pri-
šel v Djakovico, da bi se s par-

tijskima aktivistoma Borom Vuk-
mirovičem in Ramizom Sadikom,
ki sta se takrat zadrževala v me-
stu, dogovoril, kako preprečiti na-
silje in ropanje s strani Bokšije-
ve tolpe.

Zavedali pa so se, da bo nepo-
sreden napad nanjo zelo težaven
glede na močno italijansko posad-
ko v mestu in da je treba pričra-
kovati sovražnikovo maščevanje.

Kljub temu so sklenili, da bo-
do nalogo izvedli. Skupini borcev,
ki sta jo vodila Čamil Brovina in

Dragutin Djordjević, se je posre-
čilo, da se je v mraku neopazno
priplazila pred Bokšijevo hi-
šo. Zvedeli so namreč, da se v tej
hiši ob večerih sestajajo člani te
teroristične skupine.

Naši borci so sovražnikovo tol-
po napadli. Padla sta dva tero-
rista, nekaj jih je bilo ranjenih,
drugi pa so se razbežali. Borci
so se po končanem napadu umak-
nili iz mesta, ne da bi imeli kaj
žrtev.

Odred bi moral še isto noč kre-
niti proti Uroševcu in Jablanici,
zakaj Boro, Ramiz in Fadil naj bi
se v bližini Uroševca sestali s Pav-
lom Jovičevićem, sekretarjem ob-
lastnega komiteja KPJ, in s Sve-
tozarom Vukmanovićem-Tempom,
članom vrhovnega štaba NOV in
POJ. Sovražnik pa je po akciji na
teroriste še bolj poostiril nasilje
v mestu, v katerem naj bi Ramiz
in Boro ostala nekaj dni, nato pa
pohitela za odredom. Italijani so
že ponoči začeli požigati parti-
zanske hiše (med njimi tudi Hod-
žovo) in množično zapirati ljudi.
Vsi dostopi v mesto in izhodi iz
njega so bili pod okupatorjevim
nadzorom.

Odred Emin Duraku je pred
odhodom v Podrimlje hotel zve-
diti, kaj se v Djakovici dogaja
po napadu na Bokšijevo skupino.
Kmetje so naslednjega dne nekaj-
krat skušali priti v mesto, ven-
dar so jih okupatorjeve straže
vselej zavrtnile. Tudi še po treh

dneh ni nihče vedel, kaj se v me-
stu dogaja. Takrat pa je pred ko-
mandanta Hodža stopil borec Hu-
sni Dobruna in dejal:

»Poskusil bi, če mi bo uspelo
priti v Djakovico.«

Husni je nekje poiskal staro
obleko in ko se je preoblekel, je
bil kot kak cigan. Nameraval pa
se je pridružiti djakoviškemu kra-
varju, ki se je prav v tistih dneh
s svojo čredo vračal s paše nazaj
v Djakovico. Skoraj vsaka druž-
na je namreč imela kako govedo,
na paši pa jo je čuval skupni pa-
stir. Husni je tega resno opozo-
ril:

»Če me boš skušal izdati, te
bom ubil! Zpomni si: tudi jaz
sem kravar kot ti!«

Zvižaca je uspela in Italijani so
oba kravarja spustili v mesto.
Tam je Husni začel obiskovati
partizanske družine. Najprej je
šel domov, toda njegovi starši,
preplašeni zaradi okupatorjeve-
ga nasilja, mu niso niti vrat od-
prli, ker niso verjeli, da je pred
njimi res njihov sin. Tudi drugih
ilegalnih zvez ni bilo več. Proti
večeru se je Husni spet vrnil
h kravarju in mu dejal:

»Nocoj nimam kje prenočiti.
Prespal bi kar pri tebi, zjutraj pa
bom odšel kam drugam.«

»Nikar ne ostani v moji hiši.
Ali ne vidiš, koliko otrok imam?
Kaj bo z njimi?«

Tako se je Husni spet znašel
na cesti. Z nikomer se mu ni

posrečilo vzpostaviti zveze, vsak
hip pa se bo začela policijska
ura. Husni se je kako uro poti-
kal po mestu, nato pa se je skri-
voma vrnil v kravarjev hlev, se
zavlekel v seno in tam prespal.

Tudi še naslednjega dne ni imel
sreče. Zvezo pa je vzpostavil prek
neke družine, ki sicer ni bila
znana kot partizanska, šele tretje-
ga dne. Našel je Ramiza, Boro
in sekretarja okrajnega komiteja
Imra Pulja. Boro in Ramiz sta
Hodža poslala sporočilo, naj s čim
večjim številom ljudi krene proti
Uroševcu in še naprej proti Ja-
blanici. Sama pa bi se kasneje
iz Djakovice pripeljala z avtomobi-
lom. Imela sta namreč ponare-
jene osebne izkaznice. Husnija pa
sta pohvalila:

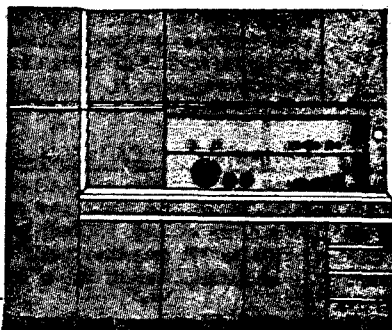
»Velik junak si in komunist, ker
si naju v teh okoliščinah našel, če
pa se ti bo posrečilo neopazno
priti iz mesta, boš storil največ,
kar se od kogarkoli lahko pričra-
kuje...«

Husni se je spet kot kravar
srečno vrnil iz Djakovice v odred,
ki je bil takrat v bližini Oraho-
vice in v katerem so ga vsi ime-
li že za mrtvega.

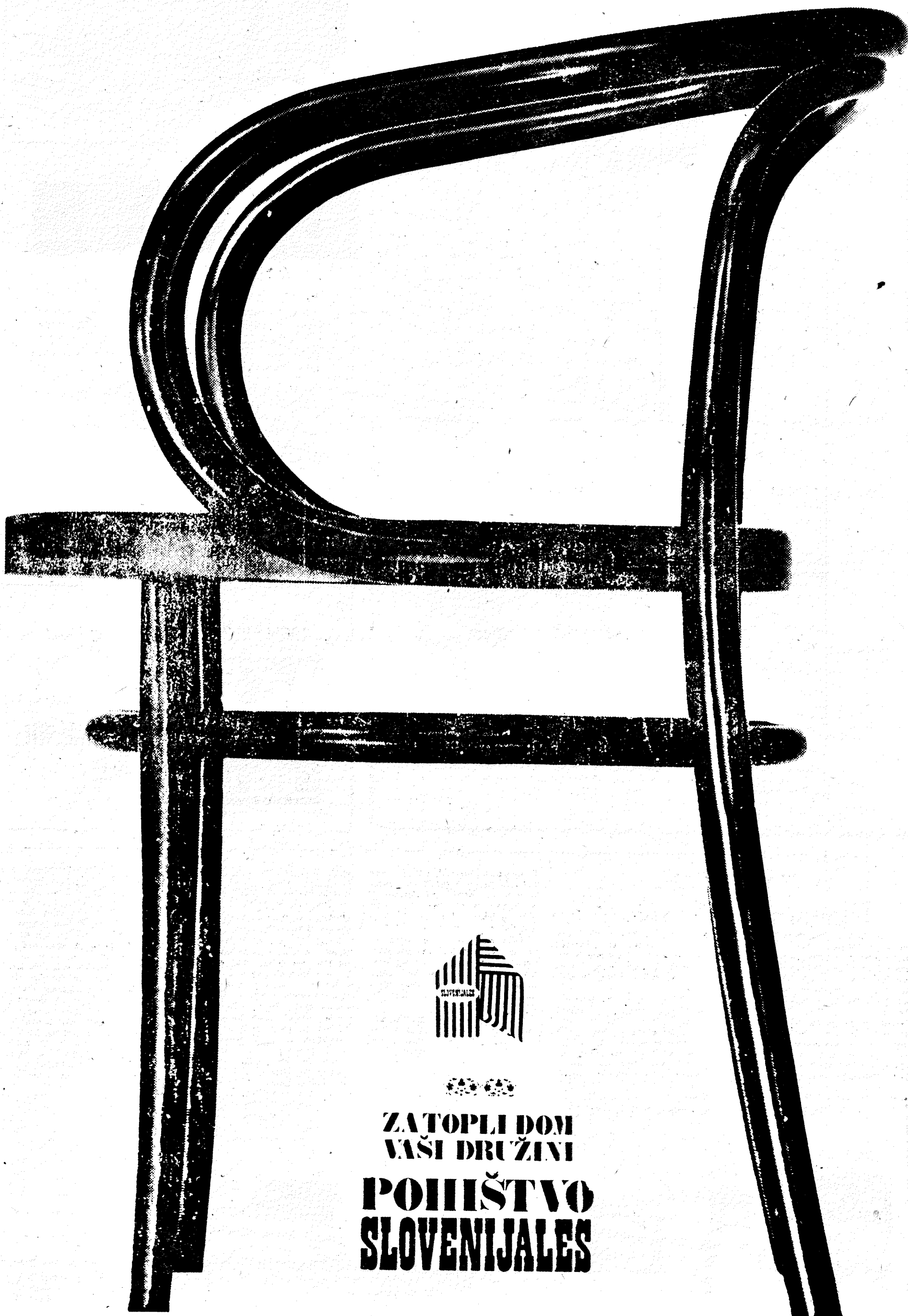
JOVAN RADOVANOVIC

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

**ZATOPLI DOM
VAŠI DRUŽINI
POHIŠTVO
SLOVENIJALES**

Jože Janež:

Šumijo gozdovi domači...

Tristo kilometrov me loči od mojega rojstnega kraja Babnega polja na Notranjskem. Za današnji čas to ni kdo ve kako velika razdalja. A vroče hrepenenje in neugnano domotožje me letno nekajkrat privede v predrago mi rodno vasico in od tam naprej v osrčje širnih snežniških gozdov. Kako čudovito je v snežniškem pogorju zlasti, ko se na pomlad

v svatovsko oblačilo! Tedaj človek prisluhne šumenju gozdov, ki si že od pradavnine šepetajo skrivnostne glasove. In tedaj se mi zdi, ko da sem nerazdružljivo povezan s temi gozdovi, zdi se mi, da sem sestavni del njih, del narave same. Pa saj sem v teh gozdovih pravzaprav zrasel. Kot nekdanji lovec na polhe, gozdni delavec in poznejši partizanski borec sem jih nič kolikokrat prehodil po dolgem in počez. No, da bom bolj točen, sem jih obhodil med obema vojnama samo tja do Bele vode, zakaj blizu tega znanega izvirka z dobro pitno vodo se je vila krivična državna meja. Ah, neizbrisni, radostni in grenki so moji spomini na razsežne in prostrane snežniške gozdove! Mnogi moji soborci prav dobro poznajo Zupanov laz, zakaj tam okrog njega se je po zlomu fašistične Italije pa vse do osvoboditve v partizanskih bolnišnicah zdravilo na stotine ranjenih borcev. In pri Zupanovem lazju tik ob gozdni cesti so po vojni zgradili partizansko kostnico. Na betonski plošči grobnice so vklesane besede: V spomin na neznane padle borce NOV, pripadnike Notranjskega odreda in na ranjence, ki so umrli v štirih bolnišnicah pri Zupanovem lazju.

Ves sem v preteklosti in zdi se mi, da čujem pokanje biča in slišim ropot vozov, naloženih z ranjenci. Ubogi fantje trpijo hude bolečine, zakaj cesta je slaba in vozovi poskakujejo. Vsi so za silo obvezani, a izza obvez sili na dan kri. Kar živahen promet je bil tiste čase po cesti do Zupanovega laza in nazaj do najbližje vasi Babnega polja. Tja so peljali ranjene borce, nazaj pa kupe perila. Zene in dekleta izpod Vražjega vrta pa so dan za dnem prale in likale perilo. Niso pa imele ne mila ne pralnega praška in o sodobnih pralnih strojih se jim niti sanjalo ni. Kar sproti so strgale pepel iz peči in ognjišč, kolikor se ga je nabralo. In s pepelom so potem drgnile krvavo perilo in bile so srečne, ko so tako pomagale ranjenim vojakom naše vojske. Oj, ti Zupanov laz, ko bi znal govoriti, kaj vse bi nam lahko razkril iz tvoje minulosti! V duhu si predstavljam dogajanja v prejšnjem stoletju. Tedaj so bile tam velike kope drv cepanic, iz katerih se je noč in dan kadilo. Tudi Italijani so ogledali v teh gozdovih. In v bornih kolibah so tam živeli s svojimi družinami.

Ni še dolgo tega, odkar sem listal po starih krstnih »bukvah«. Takratni babnopoljski duhovnik Leopold Raktelj je zabeležil: Emilija, rojena 6. julija 1894 na Zupanovem lazju. Oče cglar Giovanni Smaniotto, mati Terezija Fantim. Eugenio, roj. 8. oktobra 1894, kraj rojstva Zupanov laz. Oče Angelo Smaniotto, oglar in mati Margareta Fantim.

In obema novorojenčkoma je tistega leta pomagala na svet neka neizprašana babica Maria Dominica Smaniotto. Krstna botra pa sta bila obema Antonio Martinato in Maria Dominica.

Huda misel me prešinja. Gotovo se je Italijanka Emilija poročila in rodila otroka. Verjetno tudi Evgenij ni ostal vse življenje samec. Oba sta prav gotovo imela sinove in hčerke. In kdo ve, če nista bila njuna sinova kot vojaka v tistih laških enotah, ki so v aprilskih dneh leta 1941 korakale po gozdni cesti Mašun—Leskova dolina—Zupanov laz—Babno polje. Morda sta šla mimo Zupanovega laza in niti pomislila nista, da je ta gozd rojstni kraj njunega očeta in matere. Kaj če sta celo bila v eksekucijskem oddelku, ki je predznanji dan julija 1942 usmrtil štirideset Babnopoljcev pri Vražjem vrtcu?

Kje si, župnik Leopold Raktelj? Vem, da nisi več med živimi in nočem vreči kamna na tvojo gomilo. A stari očani so mi povedali, da si bil izredno nestrpen človek. Ko si župnikoval v naši vasi, si se zlasti prizadeval, da bi mladino odvrnil od plesa. Neka večera si z razpelom v roki prihitel v gostilno, kjer je raztezal meh vaški muzikant in so fantje in dekleta plesali. Pozival si jih naj takoj prenehajo in jim grozil z večnim pogubljenjem. In tedaj se je zgodilo nekaj nezasiščenega, nekaj kar ti je ostalo v neprijetnem spominu vse življenje. Fantje so te nagnali iz gostilne in Rihrtarjev Jože je celo zagnal zaboj s steklenicami piva za teboj... Povsem drugačen pa je bil župnik Andrej Zgaga. Bil je strpen in se je znal približati ljudstvu. Cenili so ga posebno mladi. A ni ostal dolgo v vasi. Pozneje je z Dunaja pisal pismo prijatelju Mehačevemu Francetu. Med drugim je zapisal: »Srečnega sem se počutil v vašem kraju, a hudobna roka me je pahnila iz prijazne vasi. Ko sem odhajal in si mi ti, dragi prijatelj, pomahal v slovo, sem od žalosti bridko zaplakal...«

Ne morem se ločiti od Zupanovega laza. Otec moj, ti si že dolgo v grobu. Večkrat sem zavzeto in prizadeto prislulnil tvoji izpovedi, o tistem pomladanskem dnevu 1943. leta pri Zupanovem lazju. Šel si tja po drva, kajti prav blizu tega laza je naša parcela, imenovana Berišček. Tam se je takrat mudila večja skupina italijanskih vojakov iz garnizije v Leskovi do-

lini. Obstopili so te. In neki podoficir je ukazal vojakom, da prineso kramp in lopato. Tam na jasi si si kopal — grob! Kako grozotno je tako delo, najboljše ve samo tisti, ki ga mora opravljati. A niso bili vsi Italijani slabi, kot tudi v naših vrstah niso bili vsi dobri. Od nekod je prišel črnolas častnik. Podoficirja je ostro pokaral. Potlej pa te je vprašal, če imaš kake dokumente. In v žepu sukniča si imel staro jugoslovansko delavsko knjižico, iz katere je bilo razvidno, da si oče sedmih otrok. Italijan se je zresnil. Kdo ve če ni tedaj morda pomislil na svoje otroke v Italiji, pomislil na to, da je fašizem že v razkroju. Rešil te je smrti. Odpeljali so te sicer v Leskovo dolino, te imeli tam nekaj dni zaprtega, potem pa so te izpusili in primahal si jo ves pretresen v Babno polje.

Hodim in hodim po parcelah snežniškega pogorja. Se se pozna, kje so bile meje kmečkih in graščinskih gozdov. Še je tu in tam vidno rdeče pobarvano: K. K. Da, to so bile parcele, nekdanja lastnina veleposestnika Karla Kovača iz Starega trga pri Ložu. Oj, bridki so moji spomini! Tam blizu nekdanje državne meje sem drvaril in zaslužil na dan po 15 dinarjev. A trgovec Karel Kovač si je tam pri Zupanovem lazju postavil lepo gozdno hišico. Mnogokrat se je tja pripeljal z avtomobilom. Iz hišice, obdane z vitkimi jelkami, pa se je čul smeh, pesmi in živketanje kozarcev. Piroval je Kovač in bogatel na račun delavskih žuljev. Ni več hišice (Italijani so jo požgali leta 1942) in ni več kapitalista Kovača. Še vedno živa se mi zdi minulost tega pogorja. Ne samo med vojno, tudi pred njo je pokalo po tem pogorju. V moji vasi so uniformirani ljudje in številni domačini bili v posesti orožja. Kako to? V vasi so bili žandarji, financarji in še Rusi (vranglovci) iz obmejne straže, zakaj meja ni bila daleč. Le-ti so seveda javno nosili orožje, medtem ko domačini tega niso smeli. A slednji so imeli skrite lovske in stare avstrijske puške v votlih drevsih in skalah gori nad vasjo. Ukvarjali so se z divjim lovom. Vsi uniformirani in še lovski čuvaji so stikali za »raubičic«, vendar jim niso mogli do živega.

Zalost v mojem srcu. Spomin so neveseli. Tam pred gostilno Alojza Troha v Babnem polju stojijo vozovi. V jesenskem soncu se svetlikajo sekire, žage, cepini, zagazde in drugo gozdarsko orodje. Vrh lesenih kovčkov je zloženo sajasto kuhinjsko posodje. Bakreni kotlički, zajemalke, lonci, žlice. Na enem izmed modro pobarvanih kovčkov je napis v cirilici: kaplar Janez Ožbolt. Kam, dragi moji sorojaki? Na delo v hrvatske gozdove. Na vozovih se bo do Rakeka odpeljala kompanija gozdnih delavcev, ki jo vodi

Vito Globočnik: POČITEK V GOZDU

»kosatar« Lahov Jože. In ti mladi fant, še na pol otrok, ti moj sed, Grabnarjev France? Določen si za »kolibarja« kompaniji. Kdove kako daleč boš moral nositi vodo na plečih, kuriti ogenj, kuhati koruzne žgance in mesiti testo. In po končanem delu ti gre po nenapisanih pravih polovična plača delavca. Delodajalci pa so vas večkrat grdo ogoljufali. Nekoč se je zgodilo, da so morali prodati orodje, ker niso zaslužili niti toliko, da bi lahko plačali vožnjo domov. V vasi pa otožno klenka mrtvaški zvon. V Herndorfu na Sedmograškem je v gozdu na porodu umrla Ivana Pintar, tam pri šidu so našli mrtvega očeta Marije Majetič, v Ameriki je ubilo Avgustinovega očeta, iz Francije se nikdar več ne bosta vrnila Rihrtarjev Tone in Maslarjev France. Izvrstnega gozdnega delavca Petraševca Jožeta so pokopali v Čakovcu, tam nekje pri Okučarjih se je razkal mogočen hrast in za vedno pokopal rojaka Koncovega Viktorja.

Kam, mlada dekleta, polna življenja in hotenja? Nikamor drugam kot v Zagreb služiti bogatim gospem. Varovale bodo otroke, gospodinjile in hodile kupovat na trg. In ve, žene, ki ste ostale doma? Željno boste pričakovale pismo, pisano z okorno žuljavo roko. In roka se vam bo tresla, ko boste podpisale poslano nakazilo od moža za 50 ali 100 dinarjev. Malone vsako leto pa boste prestale najtežjo uroko. Kup otrok je pri hiši, otrok ki jim je namenjeno težko življenje in nenehen boj z gmotnimi težavami. A ko bo zavel prvi diš svobode, ko bodo prvi sončni žarki posijali v mračno preteklost, bodo vaši sinovi izkrmavali na Vražjem vrtcu, umrli v taborišču smrti Rab in kot partizani padli v sestavu raznih enot NOV.

Šumijo gozdovi domači, poje narodna pesem. Tiho in tajinstveno je šumenje smrek, bukev, javorov, topolov in drugih dreves v naših gozdovih. Zelo rad se pomudim pri Beli vodi in se po mili volji napijem kristalne studenčnice. Koliko stoletij je star ta izvir? In ob tem studenčku so se pred prvo svetovno vojno ustavljali romarji, ki so hodili na Trsat. Potem ko so opravili svoje, so doma otrokom pripovedovali, kaj vse so videli v snežniških gozdovih. Videli so strahove, razne prikazni, srečevali že mrtve lovec in gozdarje, pa mrtvaške procesije, v vrhovih dreves je otožno ječalo in tam iz Banove jame (velikega brezna) na vrhu Beriščka so se oglašali »linterni«. ... Otrokom so se ježili lasje. In tam iz gozdov nedaleč od omenjenega studenca

so nekega dne pripeljali Mohoričevega Mirka z zlomljeno hrbtenico. Od pasu dol je bil hrom in vse svoje življenje priklenjen na invalidski voziček. In njegova mati-mučenica je bila zelo pobožna ženska. Kar sama ga je na vozičku peljala na Brezje, misleč da bo tam izprosila zdravja za nemočnega sina. Več kot teden dni je potovala in med potjo prosila ljudi, da so ji pomagali riniti voziček čez klanec. Uboga mati. Bila si počtena ženska. Zaman so bile tvoje prošnje. A da bo nesreča popolna, so ti leta 1933 pripeljali od Bele Vode mrtvega moža Filipa. Naslednje leto pa je ležala na mrtvaškem odru tvoja snaha Terezija, kateri se je bila naselila smrt v prsih in jo strla. Kako presunljiv je bil pogled, ko sta njena mala otoka klica mater naj vstane...

K studencu Bela voda so hodili po vodo tovariši iz nekdanjega begunskega taborišča v snežniških gozdovih ali civilnega logorja, kot smo ga tedaj imenovali. V zgodnji jeseni 1942 si je kakih sto naših ljudi ob pomoči partizanov osnovalo zasilno bivališče, da bi se rešili sovraškega preganjanja. Žene in otroci in ostareli ljudje so stanovali v barakah. Krepko smo jim pomagali, da so si pripravili zaloge hrane za zimo 1942-43. Naša enota (bataljon Notranjskega odreda) je dobila povelje, da zapusti snežniške gozdove. Neka jesenskega dne 1942 je naše taborišče pri Otrbovcu ostalo prazno. Šli smo proti Travni gori. Našo odsotnost pa so izkoristili belogardisti iz Loške doline. V viharni noči 19. decembra 1942 so se tiho priplazili in iznenada napadli naselje iz lesenjač. Smrtno zadet je omahlil stražar Avsec, a nemočni ljudje so se ob največjem hrupu razbežali na vse strani. Zgorelo je naselje in po zlu je šla z velikim trudom pripravljena zaloge hrane. In kam sedaj, žene, matere, otroci? Kam, vi starci? Zima je tu, zima in ni hrane, da bi nasitili lačne otroke. Gorje, visoka šola ljubezni do svojega naroda. Ljubezni do snežniških gozdov, ki nudijo zatočišče borcem, ranjencem in beguncem.

O gozdovi domači! Ne vem, če bo komu kdaj uspelo do konca prodreti v vašo minulost. Marš, kaj bo za vedno ostalo skrito. Ze pred par stoletji so moji predniki vklesali začetnici svojih imen v razne skale in skorje dreves. Na vrhu Beriščka je ogromna skala, imenovana Lisan kamen. In na tej skali je vse polno vklesanih začetnic imen in priimkov. Kje ste Mlakarji, Malnarji, Ožbolti, Pojeti, Trohovi, Lipovci, Janeži, Zagarji,

*Če gradite
pazite na stroške!*

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »GRAMEX« LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Jozli, Vebri, Klimpf, Mohorič, Konci, Zajci, Šošarič, Cindrič? Mnogo se vas je za vedno porazgubilo v Ameriki, Franciji in drugod. Rod za rodom odhaja v nepovrat. Tam pri cerkvi sv. Nikolaja je že skoraj dvesto let kraj nehanja.

Prvo partizansko taborišče v snežniških gozdovih je nastalo v zgodnji pomladi leta 1942. Povsem razumljivo je, da je nastalo tam, kjer ni daleč do vode. A Otroboc je znan izvir pitne vode. In tu je bilo taborišče Rakovške partizanske čete. Skoraj do konca leta 1942 so bila tod taborišča druge čete bataljona Miloša Zidanška, Loškega in Notranjskega odreda. Tu so imeli zatočišče tudi terenski aktivisti. In na pomlad 1943 so se pri Otrobocu ustavljali prostovoljci s Primorske, ki so odhajali v slovenske brigade na Dolensko. Iz studenčka pri Otrobocu so boroce in prijatelji Janez Cimprich, poznejši udeleženec pohoda legendarne štirinajste divizije na Štajersko in sedanji predsednik Društva upokojencev v Mur Soboti, ko si prišel v spremstvu kurirjev iz sončne Primorske.

V jeseni 1943 ob nemški ofenzivi je pri Otrobocu vse živo. Naše enote so tam in snujejo načrte za nove akcije. Ni moj namen, da bi podrobno zajel vse enote in ustanove partizanske vojske, ki so med vojno imele zavetišče v teh obširnih gozdovih. V jeseni 1943 je bila v gozdu imenovanem »Predzakraj« (blizu Otroboca) ustanovljena partizanska lekarna, ki so ji nadeli razv »Planjava«. Tovariša Boris in Branka sta bila najodgovornejša v tej ustanovi, pomočniki pa sta jima bili Micka in Milka. Tudi moj prijatelj, osmošolec Fetrov Milan je sodil med vodilno osebje lekarne. Za poslovanje lekarne je bilo določenih blizu trideset borcev, katerim je bil komandir domačin Blažkov Tine. Zdravila so prejimali iz Trsta, Primorske in Bele krajine. Z zdravili pa so zalagali partizanske bolnišnice pri Županovem laz. Kot mi je pred leti povedal moj sorojak Valentin Mlakar — Blažkov Tine (jaz v tistem času nisem bil več vezan na snežniško gorovje) je bila približna razvrstitev partizanskih bolnišnic naslednja:

Prehodna bolnišnica je bila v gozdu Smrekovec nedaleč od vasi. Za lažje ranjence je bila bolnišnica v gozdu »Zastajec« (blizu Županovega laza). Imenovali so jo »Podgora«.

Za srednje ranjence je bila bolnišnica v Beriškovi dragi, južno od hriba Skalovec. Imenovali so jo »Pudoba«.

Hudo ranjeni borci pa so se zdravili v bolnišnici, ki je bila v gozdu Šimanovi dolini (blizu Bele vode). To bolnišnico za najtežje ranjence so imenovali »Stari trg«. Od zdravnikov pa so bili: dr. Kanoni, dr. Nataša, dr. Ivan in verjetno še kdo. Seveda so za ranjence skrbele tudi številne bolničarke. In Tine Mlakar se spominja, da je od jeseni 1943 do osvoboditve v omenjenih bolnišnicah umrlo okrog 35 ranjencev. Med nemško ofenzivo 1943, kot se spominja Tine, sta bili izdani bolnišnici »Podgora« in »Pudoba«.

Strumno korakajo tisoči italijanskih vojakov po gozdni cesti skozi snežniške gozdove aprilske dni 1941. Brez boja prekoračijo državno mejo in njihove predhodnice so že v Babnem polju. Kmalu so vse javne zgradbe polne oficirjev, iz njih pa prihajajo vonjave po parfumi in briljantini. In klavirno korakajo skozi isto pogorje stotine in stotine razoroženih italijanskih vojakov v tistih septembrskih dneh 1943. leta. Zadnje dni aprila 1945 pa hite skozi to mogočno pogorje tisoči borci Jugoslovanske armade. Mudi se jim v Trst in Gorico. O bojih na Mašunu v jeseni 1943 je bilo že precej napisanega. Gozdni vasi Mašun in Leskova dolina sta bili požgani.

Gozdovi okrog Leskove doline so bili vse do prve svetovne vojne pravi raj za številno dunajsko gospodo. Le-sem so prihajali na lov in na počitnice razni principi, grofje, knezi in ne vem še kakšna grofovska žlahta. Tedaj je Leskova dolina zaslovela po izredno lepem in čudovitem zverirjaku, v katerem so gojili jelene s krasnim rogovjem. A nad živali se je pri-

kradla neka bolezen, da so začele poginjati, zato so morali zverirjak opustiti. Preostali jeleni pa so se razbežali po širnem pogorju, vdrali na polja in povzročali škodo kmetom.

Šumijo gozdovi domači in nemo nam pričajo o razpadu štirih, petih vojsk. S soške fronte se skozi to pogorje vračajo mnogi Notranjci — nekdanji pripadniki poražene avstroogrske vojske. Številni se vračajo oboroženi in puške skrijejo v gorovju. In niti sanja se jim ne, kako bo to skrito orožje še prav prišlo njihovim rojenim in še nerojenim sinovom in hčeram, ko se bodo po več kot dvajsetih letih dvignili k upor. Sramotni zlom stare jugoslovanske vojske v aprilu 1941... Tam od meje bežijo graničarji, oficirji in vojaki zapuščajo železobetonske bunkerje. Vojno taborišče Vražji vrtec objemajo plameni. Brez boja odidejo. In človek bi se razjokal. Kmalu po njihovem begu pretresajo ozračje silovite eksplozije. Neka inženirijska enota laške okupacijske vojske razstreljuje obrambne naprave. In dobri dve leti pozneje taisti vojak komaj čakajo, da bodo za njimi ti gozdovi. Aprila 1945 skozi te gozdove bežijo razbite četniške in ustaške tolpe in za njimi še pripadniki umirajočega tretjega rajha.

Morda mi je uspelo, da sem le malce odgrnil zavese preteklosti snežniških gozdov in skušali pogledati v minulo tega pogorja.

Kaj pa vi dandanašnji, gozdni delavci v tem pogorju? Se kdaj spomnite, kako hudo je bilo vašim očetom, dedom, pradedom in njihovim očetom? Glejte, lepe ceste so speljane malone do vaših delovnih mest. Vam ni treba postavljati kolob in ure daleč nositi vode. Prihranjeno vam je sila naporno delo pri spodžaganju in razžaganju dreves. Motorna gozdna žaga je ena izmed pomembnih pridobitev sodobne tehnike. Kako svoboden in sproščen se danes počuti zlasti starejši človek v teh gozdovih, ko se spomni na nekdanjo krivično mejo, ki je razpolavljala pogorje.

Novi časi — novi ljudje. Mladi rod gozdari in bo gozdaril v snežniškem gozdu. In vam moji mladi Babnopoljci polagam na srce:

Ljubite te gozdove tako, kot so jih brezmejno ljubili vaši predniki. Spoštujte preteklost, ker brez nje bi ne bilo cvetoče sedanjosti. Iz krvi in trpljenja, v silnih bolečinah je bilo porojeno to, kar danes imamo in kar boste vi še izpopolnjevali.

Jaz pa bom do konca mojih dni prihajal tja in skušal še nadalje odkrivati zastor minulosti mojega predragega snežniškega pogorja.

JOŽE JANEZ

Pripoved tovariša Andreja...

Takole nekako mi je pripovedoval Andrej Klede iz Polja, sicer »begunec s Primorske«, kot so domačini radi rekli ljudem, ki so se semkaj zatekali izpod fašistične jarma. Nekdanji »tigravec« tudi tukaj ni mogel mirovati; takoj se je vključil v OF in postal obveščevalec, kar ni moglo biti skrito porajajoči se beli gardi. Dne 17. nov. 1943 so ga domobranci aretirali in odpeljali v Ljubljano v zapor. Po zasliševanju pa so dne 5. dec. 1943 transportirali v Dachau. Vtaknili so ga v karantenski blok 17, od tod pa v 23. blok, kjer so bili Poljčani in med njimi Dovč, iz Smartna, ki ga je predlagal za predsednika socialnega skrbstva. Sklep je bil: vsak, ki dobi paket, da četrtino kruha za primorske partizane, Istrane in Dalmatince. Dovč je umrl na invalidskem bloku.

Andrejevi sotrpini v uničevalnem lagerju so bili Poljčani, Postojnčani (Studenca, Strmce — vsi aktivisti). Prenašanje hrane iz bloka v blok pa je bila težavna zadeva, stražarja je bilo treba podkupiti s cigaretami — seveda so bile te cigarete iz naših paketov. Pridno je Andreju pri tem nevarnem delu pomagal tovariš Mitja Kogej iz Polja. V karantenskem bloku pa je našel Andrej tudi znanca iz Gorice: Venčka Spacapan, nekdanjega tigrovec, in njegovega brata Mirka pa Lojzeta Vidmarja, »ljudskega borca« — starega komunista, ki je bil zaradi neprestanega trpinčenja pod fašisti in tedaj že na robu smrti; — on je dobil cel paket, da si je polagoma opomogel.

Prav ta Lojze pa je postavil našega Andreja za nekakega politkomisarja vseh primorskih partizanov-ujetnikov in seveda skrb zanje. Organizacija trojk v smislu OF je šla prav dobro od rok. Naloga so bile sicer dokaj različne, na prvem mestu je bila skrb za bolne partizane, kjer je odlično pomagal tovariš dr. Franta Mis. Le-ta je na skrivaj dajal zdravila, ki so po skrivnostnih poteh prihajala do naših bolnikov, pri čemer je izdatno pomagal tudi Ivan Jereb z Vrhnike. Seveda takole gladko, kot se tukaj bere, ni šlo.

Zalotili so tega Andreja esesovci, da je zamudil svojo »komando«, ki je odšla na delo, in ga kaznovali, da je moral znositi vsak dan 1200 litrov vode iz podzemlja, kjer je zaradi bombardiranja počila cev. Tri mesece je to trajalo! Pa mu je rekel domačin France

Maček: »Upri se!« Mogoče so spet pomagale kake cigarete, in premestili so ga v čevljarsko delavnico, kjer je naletel na čudne rojake-prikojevalce, le-ti so ga postavljali prav tako kot SS-ovci in menili, da bodo po končani vojni ostali kar v Nemčiji.

Slaba vest — »kanonada« Američanov se je pa bližala. Alarm za alarmom. Kako žal mu je bilo, da osvoboditve ne bosta čakala učitelj iz Zaloga Cerut in novinar iz Polja Lojze Novak, kajti oba je požrl nenasitni krematorij.

»Zle slutnje so obhajale tudi nas, saj so esesovci 26. aprila odpeljali iz taborišča vse Ruse in politične nemške zapornike ter jih postrelili.«

Bilo je kritično. Na bloku 19 je bilo nad 40 primorskih partizanov, med njimi 15 težko bolnih. Bili so obupani, ker jih je preveč pekla misel, da ne bodo videli svoje domovine. Za disciplino je moral skrbeti partizan Mirko Klanjšček iz Podsaotina, naš Andrej pa za moralo. »Trst in Gorica sta naša, Tito je zmagal« — to je bilo geslo, ki je dajalo moč v teh težkih dneh. In fantje so kot po čudežu ozdravljali od tifusa in garij. Največ jim je pomagala volja videti spet domovino, starše in vse, kar imajo radi.

Pa še nekaj podrobnosti: v kopalnici je srečal Andrej dr. Lojza Kraigherja, ki se je vsak dan umival do pasu in mu na njegovo vprašanje, zakaj tako, odgovoril, da zaradi uši, ki prenašajo tifus, »kacetarji« pa so dobro vedeli, da imajo uši umazano rade. Se marsikaj bi povedal, kot na pr. o Francetu Stargarju iz Zg. Kašlja, ki je umrl tik pred svobodo, o Američanih, ki so nas osvobodili in premestili v esesovsko kasarno Freiman — tu je dobil Andrej bogato zalogo zdravil in jo ob vrnitvi izročil vojni bolnišnici Mladika v Ljubljani. In vsa tista vesela snidenja po osvoboditvi s fanti iz Medane, Kozane, Ozeljana, Pevme, Podgore, Kromberka in Solkana, kakor tudi srečanja z zdaj že pokojnim Lozetom Vidmarjem, ki ga je z berglami v rokah pozdravil na svojem domu v Gorici — kdo bi pozabil na vse to!

FRANC TROST
POLJE 33

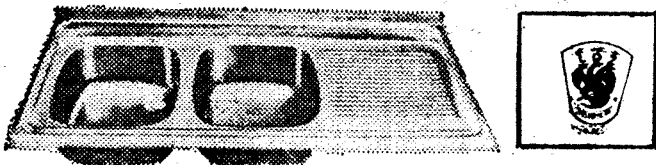
Dobro je če veste...

Rožnate obljube za začetek tretjega tisočletja. V prihodnosti bodo ljudje živeli dlje in bodo srečnejši; tako moški kakor ženska bosta lahko še bolj ljubila — napovedujejo učenjaki v številnih deželah, ko govorijo o koncu tega oziroma o začetku prihodnjega tisočletja. Poprečna dolgotrajnost človeškega življenja znaša danes 72 let. Že 1980. l. se bo ta — po predvidevanju znanstvenikov — podaljšala na 100 let, 2000. leta pa bo človek živel poprečno 120 let. Dotlej bodo namreč znanstveniki in raziskovalci premagali raka. Tako mislijo rožnogi učenjaki. V ZDA že proučujejo rastlinska zdravila, s katerimi bo moč že 2000. l. ozdraviti številne bolezni, ki se štejejo danes za neozdravljive. Tudi težave danes pri starosti ljudi, ki pomenijo danes precejšnje tveganje, naj bi se konec tega stoletja izvajale tako, da ne bo prihajalo do neugodnih posledic. Na začetku prihodnjega stoletja bo zdravnik morebiti le izjemno uporabil izraz »brezupen primer, ker takih primerov skorajda ne bo več. Proučevanje in zdravljenje starostnih bolezni se bo bistveno spremenilo. Na tem področju zdravljenja se bodo znanstveniki ukvarjali s psihiatrijo in seksologijo, ker bodo tudi stoletniki in stoletnice trle resne ljubezenske skrbi, saj bodo tedaj, po predvidevanju znanstvenikov, stoletniki spolno tako močni kakor današnji petdesetletniki. »Čez 31 let bo iskanje ustreznega življenjskega tovariša oziroma tovarišice pri stoletnikih nekaj samo po sebi razumljivega«, zatrjujejo sovjetski profesorji inštituta za proučevanje in zdravljenje starostnih bolezni v Kijevu. »Tedaj ne bo namreč mogoče, čeprav bodo tako stari, osporaviti njihove spolne moči, marveč bo, prav nasprotno, mogoče govoriti o njihovi preturani seksualnosti.« pravijo omenjeni profesorji. Tudi ameriški učenjaki so prepričani, da se tedanji stoletniki ne bodo držali zgrbljeno, prepričani so, da bodo hodili pokončno, da bodo energični, da bodo pazili na svojo zunanost, obleko... v 2000. letu bodo ljudje v teh letih v marsičem pomenili pravo presenečenje,« zatrjuje neki švedski zdravnik, ki vodi v Stockholmu neko zasebno kliniko za proučevanje in zdravljenje starostnih bolezni. »Mnogo stoletnikov bo, ki se bodo ženili, mnogo stoletnic, ki se bodo možile,« meni omenjeni zdravnik.

Italija spada med tiste evropske dežele, ki imajo najštevilnejša in najraznovrstnejša narečja. Severna narečja se npr. tako zelo razlikujejo od južnotalijanskih narečij, da je medsebojno sporazumevanje med južnjaki in severnjaki, če govorijo v svojih narečjih, popolnoma nemogoče. Toskanske narečje, ki je temelj italijanskega knjižnega jezika, se razlikuje tako od severnjakov kakor južnjakov italijanskih narečij. Sprito tega so stoletja čisti italijanski knjižni jezik poznali samo najbolj šolani Italijani. Sredi preteklega stoletja sta dva potopisca iz Milana, brata Visconti-Venosta, zapisala, da su ju domačini italijanskega juga, ko sta govorila knjižno italijansko, šteli za — Angleža... V času zedinjenja Italije, 1861. leta, je komaj kakih 600.000 Italijanov ali 2,5 odstotka celotnega prebivalstva govorilo knjižno italijansko. Neka šolska anketa iz 1864-65. leta je pokazala, da so učitelji v osnovnih šolah Piemonta in Lombardije uporabljali tamkajšnje narečje, čeprav bi bili morali po predpisih poučevati v knjižni italijanski — toskanščini. Opravičevali so se s trditvijo, da bi jih otroci ne razumeli, če ne bi poučevali v domačem narečju. Razmere so se v zadnjih sto letih kajpada zboljšale, vendar pa je še danes moč zaslediti v časnikih ugotovitve, da se kmetje, ki prihajajo iz južnih pokrajin na sever, s trebuhom za kruhom, ne morejo z nikomer sporazumeti, prav tako, kakor da prihajajo v kakšno tujo deželo. Poslednje statistike so pokazale, da približno 10 odstotkov državljanov italijanske narodnosti še danes ne pozna knjižnega italijanskega jezika in da govori izključno le svoje domače narečje. Zelo poučno za razmere v naši domovini, kjer hočejo neke razgrete glave, npr. v Bosni in Hercegovini, ustvariti kar — tri jezike, srbskega, hrvskega in muslimanskega (!), čeprav govorijo tamkajšnji prebivalci že tisočletje in pol isti jezik! Ko bi bili v Italiji tako delali, bi danes imeli tam 50 jezikov in nemara 50 narodov!

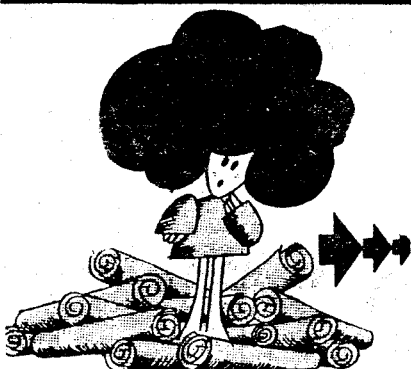
V Dubrovniku so uvedli ladijsko kantenito (varnostno zaporo) že v 14. stoletju. Bili so med prvimi na svetu, ki so tako poskrbeli, da se ne bi razširile morebitne kužne bolezni.

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

nova pošiljka • nova pošiljka

TAPETE

SP SUPERMARKET LJUBLJANA, II. nadstropje

• odprto od 7.30 do 21. ure

BELGIJSKE ZIDNE TAPETE

VEČ KOT

300 VZORCEV

ZA OPREMO
VAŠEGA
STANOVANJA

POIZVEDBA

Pred tremi leti je bil pri meni neki bivši partizan z ženo. Med vojno, leta 1944, je bil nekoč skrit v naši drvarnici, okrog njega pa so stikali domobranci. Prosim ga, naj se zgleda na moj naslov:

JOŽE HITI
METULJE ST. 9
P. NOVA VAS
PRI RAKEKU

• telefon: 310-655, int. 282

Tončka Rešeta — 70-letnica

V mirnem in tišem zaselku Novi grad pri Radečah je letos 8. junija praznovala sedemdesetletnico življenja znana aktivistka, nosilka »Partizanske spomenice 1941« in treh odlikovanj, Tončka Rešeta.

Zibel ji je tekla v kmečki družini na Brunški gori pri Radečah. Poročila se je leta 1926. Življenje ji je teklo brez posebnosti ob trdem kmečkem delu. V oktobru 1941, ko so nacisti objavili, da bodo izselili ves obmejni pas, se je zatekla k sorodnikom Hrastarjem na Kršnji vrh pri Trzišču. Tam se je pričelo njeno delo v OF, kmalu je postala prizadevna

aktivistka. Ko so bili 1942 ti kraji osvobodjeni, je postala članica rajonskega, nato pa okrajnega odbora OF. Leta 1943 so jo sprejeli v KP, bila je tudi odposlanka na kočevskem zboru ter delegatka I. kongresa SPZZ. Tudi po osvoboditvi je opravljala vrsto let razne odgovorne funkcije pri okrajnem ljudskem odboru Trbovlje in Krško ter na raznih drugih forumih.

Zaradi svojega odkritosrčnega značaja in skromnosti je zelo priljubljena pri ljudeh. Se vedno vestno spremlja vse dogodke po svetu in doma. Na vprašanja, kdaj ji je bilo v življenju naj-

huje, je odgovorila da takrat, ko je morala leta 1941 zapustiti svoj dom, s seboj pa je smela vzeti le najnujnejše. Pa tudi 8. marca 1945, ko je Smolniku na Pohorju padel kot borec njen mož. Naj-srečnejše dni je doživela, ko se je leta 1945 vrnila domov, kjer živi še zdaj skupaj z materjo. Mati je 13. junija letos praznovala 96-letnico.

Njeno življenje naj bo svetel zgled mlademu rodu. Za njen praznik ji občani Šentjanža, Krmelja in Trzišča iz srca čestitamo.

BORIS DEBELAK

Imeli smo ljudi

Alija Bejtović

Rodil se je 15. oktobra 1903 v Gostuvarju v Makedoniji. Kot petindvajsetletni fant, vzgojen v muslimanskih verskih tradicijah, je v Kočevju odprl svojo slaščičarno. Pomagal mu je Mugbi Murizijašević.

V Kočevju je kmalu našel obilo prijateljev. Našel si je tudi ženo, Marijo Kaplan iz Velikega Osolnika pri Velikih Laščah. Uspešno sta premagala verske razlike in razlike v vzgoji in se poročila, čeprav tisti čas takim zakonom ni bil naklonjen. Kaj je tak zakon pomenil, vedo samo starejši ljudje. V zakonu so se jima rodili otroci Nemce, Milka, Abdi, Veli, Alija, Zeljko, Salko in Radko.

Alija Bejtović se je že pred vojno vključil v napredno gibanje, leta 1941 pa v OF. Velike zasluge je imel za osvoboditev Kočevja ob italijanski kapitulaciji. Tedaj je tudi sam vstopil v NOV in se v 9. brigadi bojeval do konca vojne. Vrnil se je kot oficir in spet začel delati v svojem poklicu.

Umrl je 3. junija, dva dni nato pa so ga ob veliki udeležbi prijateljev in znancev pokopali v Kočevju, kjer je preživel 42 let življenja. Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

vse do osvoboditve, poznali smo ga kot zvestega in poštenega tovariša. Po vojni je delal v raznih organizacijah. Preselil se je v Novo Gorico k sinovom, kjer se je tudi za vedno poslovil. Ohranili ga bomo v trajnem spominu!

Ivan Klavžar

Rodil se je 23. marca 1904 v Zakolci pri Cerknem v zavedni slovenski družini. Vse življenje je delal na kmetiji. Po italijanski kapitulaciji se je vključil v osvobodilno gibanje. Bil je gospodarski referent v odboru OF. Po vojni je odšel na Jesenice, da bi se zaposlil, toda že po nekaj dneh se je vrnil in ostal do smrti strice na bratovem posestvu.

Velike so njegove zasluge za elektrifikacijo vasi, prav tako tudi za postavitev spomenika padlim in žrtvam fašističnega nasilja. Ko se je začela akcija za postavitev šole, je bil spet med tistimi, ki so veliko prispevali. Umrl je prve dni maja letos. V spominu nam bo ostal kot dober tovariš.

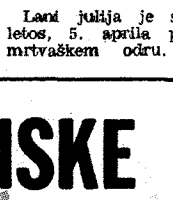
Antonija Špan

Umrla je 26. maja letos v petdesetem letu starosti. Rojena je bila v Planinski vasi pri Planini pri Sevnici v Perčičevi družini.

Ze leta 1942 je bila povezana s partizani. Od sredine leta 1943 pa je aktivno in organizirano delala za OF, zaradi česar je prešla več odlikovanj. Po vojni se je poročila v Doropolje pri Planini. Rodila je tri otroke. Smrt ji je preprečila, da bi jih videla preskrbljene in srečne. Naj v miru počiva!

Franciška Lah

Land julija je slavila zlato poroko. Letos, 5. aprila pa je že ležala na mrtvaškem odru. Živela je v vasi

Volčje na Bloški planoti, umrla je stara 72 let.

Malo je takih žena, ki bi jim vojna prizadejala več gorja kot njej. V samotno naselje so že zgodaj začeli zahajati partizani in pri Lahovih so jih gostoljubno sprejemali. Številna je bila njena družina, deset otrok je bilo pri hiši in vsi so sodelovali v boju za svobodo. Fašisti so jim zažgali hišo. Z možem se je stiskala pod ruševinami, toda kljub temu je požrtvovalno opravljala naloge vaške aktivistke. Drugo za drugim so prihajala obvestila o smrti njenih otrok: Stanika, Jožeta, Feliksa in Mirka. Vsi štirje so padli v boju. K partizanom je odšla tudi hči Ljudmila. Ujeli so jo domobranci in neznanu kje umorili.

Janez Jan — Rpečnik

Od njega smo se na vedno poslovili v soboto, 8. junija na gorjanskem pokopališču. Rojen je bil 10. junija 1898 v Spodnjih Gorjah kot sin trdnega kmeta. Njegovi predniki so bili namreč še za časa tlačanstva svobodnjaki. Vsa družina pa je bila vedno napredno usmerjena. Janeza so 1916 poklicali k vojakom, v letih 1918 in 1919 pa ga srečamo med borci na Koroškem. Po vojni je še naprej kmetoval, sodeloval je tudi pri pevskega zboru in bil nad petdeset let član prostovoljnega gasilskega društva. Bil je tudi med prvimi, ki so se pridružili Osvobodilni fronti. Bil je član odbora OF od ustanovitve in član gospodarskega sveta v obdelovalno kmetko zadrugo, ostal je zadržan do konca svojega življenja.

Ivana Mlakar

Ravno 1. maja je ugasnilo življenje Ivane Mlakar. Živela je na Babni polici na Notranjskem, pokopali pa so jo na pokopališču v Viševku.

Njen mož Anton je bil kot sodelavec OF interniran v taborišče na Rabu, kjer je umrl. Tudi sin Tone, ki je postal partizan spomladi 1942, je poleti 1943 padel pri Grajski zadet od belogardijske kroglice. Sama se je z najmlajšim sinom Francetom vrnila z Raba spomladi 1943 na ruševine požgane hiše.

Ivana Mlakar je bila ena izmed tistih slovenskih žena, ki smo jih imenovali »partizanska mati«. Ze leta 1942 so jo izvolili v terenski odbor OF v domači vasi. Ko se je vrnila z Raba, je svoje aktivistično delo nadaljevala po svojih močeh, čeprav ji ni bilo lahko brez moža in sina na požgani domačiji. Za svoje delo je prejela dve odlikovanji: Red zasluge za narod s srebrnim vencem in medaljo za hrabrost. Za svoje zasluge in delo je bila tudi sprejeta v ZK. Slava ji!

Anton Kranjc — Mirko

Rodil se je na Gomili pri Trebnjem leta 1917. Še kot mlad fant je odšel v Ljubljano, da bi se izučil obrti. Leta 1941 je začel delati v OF. Nato je odšel k partizanom na Krim. Leta 1942 je prišel kot partizan na Kočevsko.

Leta 1944 je postal komisar 1. brigade vojske državne varnosti. Po vojni je spet prišel na Kočevsko po službeni dolžnosti.

Od njega smo se poslovili na ljubljanskem Zalah 1. junija, nato pa so ga odpeljali v domači kraj. Naj mu bo lahka domača zemlja!

Politični razgledi

Rasistična politika Južnoafriške republike je osovražena skoraj po vsem svetu in zato je razumljivo, da se najvišji predstavniki te države le malokdaj odpravijo v tujino. Devet let je že od tega, kar je predsednik južnoafriške vlade Hendrik Verwoerd stopil na tuja tla. Bilo je na konferenci članic britanske skupnosti narodov (Commonwealth) v letu 1961. Tedaj je vsem jasno in glasno povedal, da se Južnoafriška republika raje umakne iz Commonwealtha, kakor da bi opustila politiko rasnega zatiranja, povsod znano kot apartheid.

Ravno zato je toliko bolj zanimiva turneja sedanjega južnoafriškega premiera Johna Vorsterja po nekaterih državah Afrike in Evrope. Najprej je bil v Malaviju in Rodeziji, potem pa v Portugalski, Španiji, Franciji in Švici. To je mogoče razložiti tudi z notranjepolitičnim položajem. Na volitvah 22. aprila letos je Vorsterjeva Nacionalna stranka sicer ohranila veliko večino (ima 117 izmed 166 sedežev v zakonodajni skupščini), toda prvič po letu 1948, ko je prevzela oblast, je izgubila deset sedežev v korist Združene stranke (ki ima zdaj 47 sedežev v parlamentu).

Ko je Vorster obiskal Malavi, je skušal poudariti tisto, kar naj bi po njegovem bila »odprta politika« do afriških držav. Toda da ne bi preveč razjezil svojih »nasprotnikov« s skrajne desnice, ki jim je še zmerom slabo, če morajo stisniti črnočeno roko, je takoj nato obiskal tudi Rodezijo.

Ko je Vorster prišel v začasno malavijsko prestolnico Zomba, je bil zelo pomirljiv: »Prepričan sem, da je mogoče uvesti dobre odnose med Južno Afriko in drugimi afriškimi deželami, in sicer na podlagi enakosti in medsebojnega spoštovanja. Neomajna politika moje vlade teži k temu, da pripelje narode Južne Afrike do samoodločbe!«

Malavi, ki je stisnjen med Zambijo, Tanzanijo in Mozambik, je edina »neodvisna« črna država severno od Zambezije, ki ima diplomatske odnose z Vorsterjevo vlado v Pretoriji. Zato sta se Voster in malavijski predsednik Banda pogovarjala tako o gospodarskem in kulturnem sodelovanju kot o političnih problemih in ohranitvi varnosti v južni Afriki ter boju »zoper tuje vmešavanje«. Pretoria je pripravljena posoditi Malaviju 11 milijonov dolarjev za zgraditev nove prestolnice, imenovane Lilongve. Človek bi se res najprej vprašal, čemu naj Malavi dobi že tretjo prestolnico v šestih letih (po proglasitvi neodvisnosti v letu 1964 je bilo glavno mesto Blantyre, nekdanja rezidenca britanskih guvernerjev, leta 1966 pa so za glavno mesto proglasili Zombo). Toda še pomembnejše je vprašanje, ali novega letališča, ki ga bodo zgradili v novi prestolnici, ne bodo uporabljali za južnoafriško vojaško oporišče, od koder bi bilo mogoče organizirati kazenske pohode na nacionaliste. Poznavalci se prepirajo, da Pretoria sploh ne bi pomagala Malaviju, če ta ne bi upošteval njenih interesov, se pravi, če ne bi zgradil omenjenega letališča, ki naj bi bilo najsevernejše južnoafriško oporišče »zoper

Vorsterjeva turneja

komunistično nevarnost«. Geopolitični položaj Malavija in njegova gospodarska odvisnost od Južnoafriške republike in Rodezije sta pri tem odločilna dejavnika za popustljivost, ki pa spravlja Malavi v neprijeten položaj glede na odnose z drugimi afriškimi državami. Predsednik Banda je bil že dostikrat obtožen, da nekam rade volje sodeluje s Pretorio in se zaradi tega oddaljuje od Afrike. Marsikateri afriški voditelj se boji, da bo Malavi postal prav takšna satelitska država za Pretorio, kakršni sta že Botswana in Lesoto.

Vorsterjev obisk v Rodeziji je samo potrdilo, da niso prav nič razrahljane vezi, ki vežejo dva najbolj rasistična režima na svetu. Pretoria je že od vsega začetka naklonjena Salisburyju in od leta 1967 mu pošilja orožje za boj proti afriškim gverilcem. Vorster je s svojim obiskom pobil trditve Združene stranke, da so odnosi Pretoria—Salisbury nekam mlačni, obenem pa potolkel tudi tiste »evropske« progresiste, ki si želijo boljših odnosov z deželami črne Afrike: tudi v Salisburyju je ponovil, da njegova politika ne dopušča misli na omejevanje apartheida.

Obisk južnoafriškega premiera v Lisboni razkriva skrb, ki se bile vsem v mislih ob obisku v Rodeziji. Pretoria in Lisbona sta prestolnici »prijateljskih držav«, ki naj bi — skupaj s portugalskimi ozemlji Angolo in Mozambikom — veljali za izpostavljeni »beli utrdbi« na jugu črnega kontinenta.

V Lisboni je šlo predvsem za vojaško sodelovanje, potrebno v boju proti osvobodilnim gibanjem. (V tej zvezi je treba še enkrat opozoriti na novo letališče v Malaviju ter zaskrbljenost v Ugandi in Nigeriji, ki nameravata zahtevati izključitev Malavija iz Organizacije afriške enotnosti.) Portugalski in južnoafriški režim se zelo zavzemata tudi za gradnjo jezua Cabora Basse na Zambeziju v Mozambiku. Vodja mozambiške osvobodilne fronte (Frelimo) Eduardo Mondlane je nekaj pred svojo smrtjo (atentat nanj je bil storjen leta 1969) dal vedeti, da bodo njegovi ljudje sabotirali jez. Največ električne energije iz Cabora Basse naj bi dobivala Južnoafriška republika, v konzorciju Zamco, ki je prevzel finančno breme za gradnjo, pa je najmočnejši član Anglo-American Corporation, trust južnoafriškega magnata z zlatom in diamanti Harryja Oppenheimerja. Glede na to, da so v Zamco tudi francoske in zahodnonemške družbe, se je bilo treba o tem pogovoriti v Parizu. Zadeva je toliko bolj zapletena in za Pariz neprijetna, ker je zambijski predsednik Kenneth Kaunda nekaj prej pozval pariško in bonnsko vlado, naj »odsvetujeta« podjetjem iz svojih dežel, da bi se poglata v pustolovščino, ki ima kolonialistično obeležje (Lisbona namerava namreč množično naseliti dolino Zambezijskega jezua z novimi portugalskimi koloni, ki naj bi obdelovali zemljo, katero bo mogoče namakati z vodo iz umetnega jezera).

Toda Vorsterjev obisk v Parizu je bil namenjen še nečemu drugemu: obrambi. Francija je tako rekoč edina država na svetu, ki se ne zmeni za sklep OZN o embargu in še naprej in v največjih količinah pošilja orožje pretorijskemu režimu (predvsem letala, mi-rage, helikopterje, podmornice, tanke in rakete). Britanski časopisi so pisali, da si Pretoria želi tudi hitrih topnjev, podobnih tistim, ki so jih Izraelci konec lanskega leta tako spektakularno ugrabili v cherbourškem pristanišču. V zameno je Pretoria pripravljena dati Franciji pomorsko oporišče Simonstown v bližini Rta dobre nade. Pretoria bi tako razveljavila sporazum, ki ga je leta 1955 sklenila z Londonom in po katerem so imele prednost v oporišču britanske ladje. To naj bi bilo maščevanje južnoafriškega režima za odločno stališče laburistične vlade Harolda Wilsona, ki spoštuje odtok o embargu.

Če se bo Pretoriji posrečilo tudi to, da se bo Pariz zavzel za zmerom velik vpliv, za južnoafriškim režimom, potem bo diplomacija zblizanje nekdanjih francoskih posesti v Afriki, na katere ima še zmerom velik vpliv, z južnoafriškim režimom, potem bo diplomacija Johna Vorsterja slavila zmago.

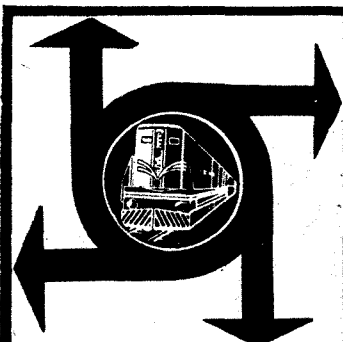
KOMENTATOR

LJUBLJANSKE OPEKARNE LJUBLJANA

obveščajo

vse cenjene odjemalce, da na svojih obratih izdelujejo vse vrste opečnih izdelkov

Vse informacije daje prodajna oddelka Cesta na Vrhovce 2, telefon 61-965 in 61-805.

ZDRUŽENO ŽELEZNIŠKO
TRANSPORTNO PODJETJE
LJUBLJANA

NOVI POSLOVNI DIESELMOTORNI VLAK

ARENA EKSPRES

na progi PULA — LJUBLJANA — ZAGREB

Vozni red vlaka.

	4.36	4.08	Pula	21.41	
	4.58	4.37	Kanfanar	21.12	21.13
	5.31	4.59	Pazin	20.15	20.51
	6.08	5.32	Buzet	20.12	20.16
	6.41	6.09	Divača	19.36	19.37
	7.23	6.42	Postojna	19.00	19.01
	8.28	7.38	Ljubljana	18.03	18.05
	9.25	8.39	Zidani most	17.11	17.12
			Zagreb		16.13

Udobno potovanje zagotavlja sodobna oprema vlaka.

Bife — postrežba v vlaku — stekardese — spalni in konferenčni oddelki: Re-

servacija sedežev obvezna: Potniki, poslovni interesi!

Vse informacije: ZZTP, TURISTIČNO TRANSPORTNO BIRO.

Ljubljana, Titova 32, telefon: 311-851

Poslovalnica:

Postojna, Tržaška cesta 4, telefon: 21-344

Pula, Ulica Mate Balota 4

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

V GRADCU V BELI KRAJINI JE BIL 18. JUNIJA 1944 V PRISOTNOSTI PREDSTAVNIKOV SLOVENSKEGA NARODNOOSVobodilnega SVETA, NARODNOOSVobodilne VOJSKE IN ZAVEZNIŠKIH MISIJ USTANOVljen RDEČI KRIZ SLOVENIJE. ZA PRVEGA PREDSTAVNIKA JE BIL IZVOLJEN DR. DRAGO MARUŠIČ, ZA PODPREDSEDNIKA PA STA BILA IMENOVANA VIDA TOMŠIČ IN ENGELBERT GANGL. CERAVNO JE BIL NAŠ RDEČI KRIZ NEPOLITIČNA ORGANIZACIJA, JE BIL OD VSEGA ZACETKA TESNO POVEZAN Z NARODNOOSVobodilnim GIBANJEM, TAKOJ PO USTANOVITVI SO BILI NA OSVOBOJENIH OZEMLJIH ORGANIZIRANI PRVI KRAJEVNI, OKRAJNI IN OKROŽNI ODBORI RDEČEGA KRIZA — TIK PRED OSVOBODITVIJO PA JE BIL V ŠTIRISTOOSEMNAJSTIH ENOTAH RDEČEGA KRIZA VKLJUČENIH ZE PETINDVAJSET TISOČ LJUDI.

Srce zate, domovina

Moj dom je bil ob prijazni rečici Pivki, ki ob dežju namoči bregove in ponikne v Postojnsko jamo. Obrobna gričevja se visoko dvigujejo, kot da nas hočejo varovati pred sovražniki. Tu se počutim varno in srečno.

Poleti vse zeleni, poganja in raste. Kmečje kosijo in sušijo travo. Jeseni, ko se prične spravljati pridelkov, je trepa priskočiti sosedom na pomoč. Tam koplješ krompir in tam obiraš sadje, ki ga je ob dobri letini toliko, da se veje kar šibijo pod njimi. Drevje odloži liste in potem pride zima. Kakšen živčav je takrat na bregu, vsi smo živo rdeči v lica in dobro oblečeni! Hitro mine tudi mraz in pomlad, ki se je najbolj veselimo, že potrka na duri. Iz vlažne prsti pokuka prvo cvetje, popje brsti, trava zeleni in ptički prepevajo.

Kdo bi te ne ljubil, domovina! Težko bi se ločila od vseh tako dragih mi steezic, poti in gozdičkov. Vem, da so tudi drugod elpi kraji, a mi ne pomenijo nič. Vse mi je tuje, doma pa lahko — koderkoli me vodi pot — obujam spomine... Saj sem se tu rodila, preživela in še živim najlepše dni svojega detinstva.

Nikoli te ne bom zapustila, domovina!

Lepa si in vredna, da so zate rodoljubi žrtvovali svoja življenja. Petindvajset let je poteklo, odkar si svobodna, in želim te ohraniti takšno, kakršna si. Tudi jaz želim nekaj storiti zate. Darovala ti bom svoje mlade moči in svoje srce.

ILONKA ČELHAR

Spomini partizana Petra Ognjeni krst

»V drugi polovici enainštiridesetega leta je bila na Brezovi rebri ustanovljena Novomeška četa. Večina fantov in mož je bila iz okoliških vasi, eden je bil iz Bele krajine, najmlajši član naše čete pa je bil osemnajstleten fant iz Ljubljane,« se spominja bivši borec Novomeške čete s partizanskim imenom Peter.

»Za prvi napad smo izbrali Bučko, kjer smo torej doživeli ognjeni krst. Med nami so bili tudi poznejši komandir in narodni heroj Janko Stariha, Miha Marinko, Niko Silih in mnogi drugi. Po dolgi in naporni poti smo prispeli do cilja. Nemško postojanko smo napadli v noči 28. oktobra. Upali smo, da se bomo neopazno približali župnišču, kjer so se zadrževali Nemci. No, pa se je na nas usula toča strelcev. Z vso silo smo udarili po sovražniku. Bitka je trajala skoraj uro. Nazadnje smo se morali umakniti, ker so Nemci dobili pomoč. Na bojišču je ostal tisti osemnajstletni fant...«

MARJANCA ŠARLOHAR

Vidiš prijatelj, to je groza

Z okovanimi čevlji so prikorakali v hišo. Vsa družina je počivala, utrujena od težkega dela na polju. Prišli so in jih zbudili s puškinimi kopiti. Otroci so jokali. Zverem v človeški podobi niso bile mar solze nedolžnih. Zgodil se je zločin, na katerim je zajokalo nebo. Pobili so mater, očeta in otroke. Drugo jutro, ko so jih sosedje pokopali, so se na licih nedolžnih še vedno lesketale solze. To se je zgodilo pred komaj petindvajsetimi leti. Pravijo pa, da se take reči še vedno dogajajo...

John — očetov najboljši prijatelj

Oktobra leta 1944 je bil moj očka v bolnišnici v Italiji. Sprva so bili tam na zdravljenju samo jugoslovanski partizani, po bitki v Monte Casino pa so prišli v bolnišnico tudi angleški vojaki. Med njimi je bil črnc John. Ker je znal očka italijanski in tudi malo angleški, sta se kmalu spoprijateljila. Ko sta že toliko ozdravela, da sta lahko hodila, sta bila sleherni dan skupaj na sprehodu. Postala sta nerazdružljiva prijatelja. John je bil dobrega srca in zafo ga je imel moj očka zelo rad. Ko sta se morala aprila naslednjega leta posloviti, je bilo obema hudo.

ZDENKA BIZJAK

Narisal: EVGEN SAJOVIC

Nagrajeni prispevek

Pogovor z Mici Kumarjevo

Pred nekaj dnevi sem potrkal na vrata hiše v zakotnem delu Cerknega, pri tovarišici Mici Kumarjevi. Odprla mi je prijazna žena in me povabila v kuhinjo. Sedla sva za mizo, ona je nadaljevala s klekljanjem, jaz pa sem jo povprašal:

»Slišal sem, da ste bili po prvi svetovni vojni aktivna članica organizacije TIGR; kaj pravzaprav pomenijo te kratice?»

»TIGR je bila organizacija, ki je delovala na Primorskem. To pove že samo ime: Trst—Istra—Gorica—Reka. Vanjo se je vključevala zavezna mladina, ki se je borila za ohranitev narodnostnih pravic na ozemlju zasedene Primorske. Članica TIGR sem postala leta 1926 ali 1927, takrat, ko so fašisti ostreje nastopili proti Slovincem in Hrvatom ter prepovedali slovenski jezik v šolah in uradih.»

»Kako je organizacija delovala?»

»Članstvo je bilo tajno. Delali smo v manjših skupinah. Z mano sta sodelovali Gabrijel Peternej in Slavko Bevk iz Cerknega. Na območju Cerkljanskega sta bila člana tudi Franc Golob iz Bukovega in Jemec iz Novakov. S slednjima nisem sodelovala, ker sta delala v drugi skupini.»

»Kakšne naloge so vam bile zaupane kot članici TIGR?»

»S Slavkom sem predvsem fotografirala italijanske vojaške objekte na Cerkljanskem. Fotografije so, če se ne motim, razvijali pri Metodu Peternejju. Tudi sicer sem sodelavca spremljala pri izvrševanju najrazličnejših nalog, ker je bil v ženskem spremstvu manj sumljiv.»

»Možgoc vam je ostal v spominu kakšen nepozaben dogodek?»

Sogovornica je prekinila klekljanje, si v predpasnik obrisala nosna očala in dejala:

»Nekoč sem morala sama v Gorico do neke mehanične delavnice. Tu sem dobila letake s protitalijanskimi parolami, ki sva jih s Slavkom ponoči razobesila po hišnih zidovih. Če se prav spominjam, je bilo to ob zadnjih volitvah slovenskih poslancev v italijanski parlament; glasovali pa smo za Vilfana in Besednjaka. Nekaj dni kasneje sva morala z Gabrijelom po preganjano slovensko učiteljsko družino v Gorico. Od doma so se bili odpravili le s čulami in solzami v očeh. Na želino nas je čakal zdaj že pokojni Mrcina, ki je družino nato popeljal čez mejo. Veš, v tistih

časih je bila slovenska beseda v šoli in na javnih mestih prepovedana. Še danes se spominam, kako sem šla k pisatelju Damiru Fajglu v Gorico z naročilnico za slovenske knjige. Res so knjige čez nekaj dni prispale kot 'prodajno blago' v Bevkovo trgovino. Nato smo jih raznašali med zavezne družine, da so se otroci lahko učili slovenščine.»

»Kakšno je bilo kulturno življenje v tistem obdobju?»

Na obrazu tovarišice Mici se je od najinim pogovorom prikazal nasmeh:

»V prvih povojnih letih in tja do 1927. je bilo kulturnoprosvetno življenje v Cerknem in na Cerkljanskem sploh izredno razgibano. Razen prosvetnega društva so delovala še katoliško-izobraževalno, gasilsko in sokolsko društvo. Vsako nedeljo so bile prireditve. Velike uspehe je dosegal mešani pevski zbor, v katerem sem tudi sama delovala. Bila sem članica dramskega društva, ki je prirejalo razne igre. V nepozabnem spominu so mi ostale uprizoritve naslednjih iger: Deseti brat, Bele vrtnice, Divji lovec, Verige, Rokovnjači in še in še. Igrali smo v dvorani kmetijske zadruge ali pa na dvorišču Bevkove hiše. Gledalcev je bilo vedno dovolj. Spominjam se tudi koncertov tamburaškega zbora in še posebej instrumentalnega orkestra, ki ga je vodil Metod Peternej. Glasbeniki niso izvajali samo narodne glasbe, ampak tudi odlomke iz oper in drame. Vsi smo delali z velikim veseljem in navdušenjem. Bili smo večinoma kmečki ljudje. Vaje so nam bile po napornem delu pravo razvedrilo. Za vsakogar je bilo sodelovanje v kateremkoli društvu čast. Mentorji so nam bili učitelji in duhovniki.»

»Kdaj je kulturno življenje zamrlo?»

»Leta 1927 so bila vsa društva prepovedana. Italijani so vdrli v društveno sobo, iz omar zmetali zapiske in knjige ter vse na trgu zažgali. Ne vem točno, zdi se mi pa, da je po naključju ostala samo Prešernova slika. Od takrat naprej se je kulturno življenje pomaknilo v tajnost ali pa je povsem zamrlo. V glavnem nam je preostalo le še cerkveno petje, v zakristiji smo se učili tudi narodnih pesmi.»

Bilo je na nekem plesu leta 1936. Naši fantje so zaigrali znano sokolsko koračnico. Nanjo je karabinjerje opozoril sin italijanskega lekarnarja v Cerknem. Potem so zaprli in obsodili na pregon Gabrijela Peternejja in mojega brata Janeza, ki sta bila tudi med godbeniki. Po nekaj mesecih so ju pomilostili, ker se je prav tačas rodila ena izmed princes kraljeve družine.

Za kulturno delovanje so Italijani poskušali ljudi pridobiti na vse možne načine. Nekoč so v šoli pripravljali igre. Ker pa je bilo premalo italijanskega naraščaja, so vključili v igro tudi slovenske otroke. Moj brat je mlajši sestra prepovedal sprejeti kakršnokoli vlogo. Zaradi tega je imela neprijetnosti v šoli in takrat so nas Italijani še bolj 'vzeli na piko'. Da, tako je bilo v tistih dneh na Cerkljanskem!»

Zunaj se je medtem že stemnilo. Pretekli sta dve prijetni uri. Kramljanja in moral sem domov. Počutil sem se bogatejšega, saj sem spoznal drobce življenja iz let pred drugo svetovno vojno, ki so mi bila zelo malo znana.

ERVIN ERZEN

KRAMLJANJE

Draga tovariša urednica!

Po dolgem času se zopet oglašam. Upam, da mi nisi zamerila ker nisem takoj izpolnila obljube. Danes ti pošiljam prispevek (s fotografijo) o dveh najboljših prijateljih med drugo svetovno vojno. To sta črnc John in moj očka! Prosila bi te, da jo objaviš. Pošlji mi tudi nekaj izvodov vašega časnika in naročilnice zanj. Čeprav sem še majhna, mi bo morda le uspelo najti kakega novega naročnika. Storila bom vse, kar je v moji moči. Se enkrat te prosim, da ne vržeš mojega pisemca v koš in da mi fotografijo vrneš, ker nam je vsem drag spomin. Za trud iskrena hvala. Ko mi bo očka zopet kaj povedal, se bom pa oglasila.

Prejmi lepe pozdrave!

ZDENKA BIZJAK,
Čopova 7,
p. Celje

Draga Zdenka!

To se vsakomur pripeti in z enako pravico bi lahko tudi ti zahtevala opravičilo od mene. Krivca za to dolgo čakanje bi ti žal ne vedela povedati. Zgodi se pač! Poslano fotografijo pa je že načel zob časa, kar je povsem razumljivo, saj je od tistih dni minilo že več kot petindvajset let. Zato sem prosila za pomoč akademskega slikarja Evgena Sajovica in nastala je objavljena ilustracija. Upam, da boste zadovoljni — ti, očka in morda tudi črni John.

Lepo podpravljen!

MILENA

Draga tovarišica Milena!

Najprej vas lepo pozdravljam. Namen tega pisma je, da se vam zahvalim za prišrčne besede. Vem, da je moja zahvala pozna, vendar je prišla iz srca. To je bilo zame najlepše darilce, kar sem jih dobila. Veste, oči so se mi zasolile. Še stara mama je rekla: »Mora biti pa res dobra, ta tovarišica!« Potrdila sem njeni domnevi. Danes vam pošiljam prispevek »Groz«. Ne vem, če je dobro napisan in če vam bo ugajal. Obljubljam vam, da to ni moje zadnje pisemce in tudi ne zadnji prispevek.

Pošiljam vam iskrene pozdrave!

JANA KRIVEC,
Župančičeva 9,
p. Kranj

Draga Jana!

Tudi tebi hvala za lepe besede in za prispevek, na katerega si lahko ponosna. To, kar si želela povedati, si nam povedala, pa čeprav samo v nekaj skromnih vrsticah.

Lepo pozdravljena!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA, ZATO
PISITE!

Okrogle in ogle

Prizadevni princ... Mož angleške kraljice Filip, ki marsikatero ugane, se je nedavno znebil tele: »Naraščanje prebivalstva je podobno malone hudi epidemiji. Mora se najti kdo, ki si bo kaj pametnega izmislil... Morebiti bi kazalo vmesiti v kruh tablete za preprečevanje zanositve...«

Malo prehuda zahteva... Na vratih direktorja nekega newyorškega založniškega podjetja visi razglas: »Prosimo vas, da za seboj počasi zapirate vrata tudi v primeru, ko vam zavrnemo rokopis!« Direktor bi moral pač vsaj v takih primerih sam zapirati vrata...

Primerna kazen... Pariški pravniki so ugotovili, da so denarne kazni za ženske, ki kršijo prometne predpise, brezpredmetni, ker jih skoraj vedno plačujejo njihovi možje. Zato predlagajo, naj se take ženske za 24 ur zaprejo v sobo, v kateri bi bilo 200 različnih klobukov — venčar pa ne bi smelo biti v sobi ne ogledala ne kakšnega drugega stekla...

Opozorilo. V ameriškem mestu Augusti stoji pred nekim železniškim prehodom tabla z opozorilom: »Vlak je potreben 10 sekund, da prečka cesto — ne glede na to, ali je vaš avtomobil prav tedaj na tiri ali ne.«

Potrebni grešni kozli... Britanski minister za narodno obrambo je v neki razpravi o pomembnosti svojega ministrskega resora dejal: »Minister za narodno obrambo mora imeti rad politike in diplomate, saj bi, če ne bi delali napak, izgubil delo.«

Barometer... Ko je madžarski radio razpisal neko anketo, je nekdo odgovoril na postavljeno vprašanje: »Danes nisem še prebral časnika, ter ne vem, kakšno mnenje imam o tej zadevi.«

Vsega ne moreš imeti... Tudi v Angliji so pritožbe zaradi druginje na dnevnem redu. Časnik »Daily Mirror« piše o težavah, ki tarejo mladoporočence, ko kupujejo pohištvo: »Tisti, ki se danes poročajo, imajo lepe noči, dneve pa težke.«

Vohunska industrija... Norman Krossland, dopisnik angleškega časnika »Guardian«, je v članku o čedalje pogostejših vohunskih zadevah v Zahodni Nemčiji napisal: »Vohunstvo je najbolj razširjena industrijska veja v Nemčiji.«

O. r.... Zahodnonemški časnik »Rundschau« je napisal o ljudeh, ki bežijo pred slehernim tveganjem v politiki: »Precej je takih, ki stalno čakajo na 'rdečo luč', da jim ni treba preiti na drugo stran.«

Ista ideologija. Bivši ameriški diplomat in profesor George Kennan je rekel v nekem predavanju: »Tisto, kar ljudi razdvaja, je pogosto — ista ideologija.«

Vloga zidu nekdanj in danes... Predstavnik štirih velikih sil so obravnavali v Berlinu olajšave v prometu med zahodnim in vzhodnim Berlinom. Neki članek je ob tedanji priložnosti napisal: »O srečni časi, ko je človek stopil k zidu, kadar ga je nekam tiščalo!«

Nagrada za najboljši odgovor. Na nekem tekmovanju nizozemskega radia je dobil nagrado za najboljši odgovor na vprašanje: »Kam ne more stopiti ženska brez moškega spremstva?« možakar, ki je odgovoril: »Edinole pred oltar.«

Matirana ljudstva... Znani belgijski politik, diplomat, bivši premier in minister za prosveto Paul Henri Spaak je govoril o svojih izkušnjah; rekel je tudi: »Diplomacija je šahovska igra, v kateri so kaj pogosto matirana — ljudstva.«

Krvoločnejši ko predniki... Angleški sociolog H. Spencer je napisal: »Koliko manj globoke krvi bi se bilo prelilo, ko se ne bi bili ljudje tako hitro razvili iz opic v bitja, kakršna so danes...«

Honorarna zaposlitev... V Beogradu so ujeli nekega znanega vdralca v blagajne, ko je skušal izmakniti nekega potniku v avtobusu iz žepa denarnico. Preiskovalni sodnik ga je vprašal: »Kako to, da ste se preusmerili na žeparstvo?« »Saj veste, gospod sodnik, kako je... Kdo pa nima danes kakšnega majhnega honorarnega dela in zaslužka?« mu je odgovoril novopečeni žepar.

Razdeljeni vlogi. Nedavno je umrla Polina, žena Vjačeslava Molotova. Bila je inteligentna in duhovita. Ko je bil njen mož premier v ZSSR, je bila imenovana za upravnico sovjetskega kozmetičnega trsta. Ob nekem obisku v ZDA, kjer je bila gostja Eleonore Roosevelt, je dejala: »Dolžnost mojega moža je oblikovati umove, moja pa oblikovati — obraze.«

Konec Gotske linije

(1)

Dne 4. maja 1945 je general von Senger und Etterlin prišel na sedež ameriškega generala Marka Clarka, da bi se pogodil o pogojih kapitulacije nemške vojske na italijanskem ozemlju. Dolgotrajni boj za Italijo, ki se je začel z izkrcavanjem zaveznikov v juliju 1943, se je bližal koncu, toda zadnja bitka, ki je uničila nemško obrambo na Gotski liniji ter omogočila naglo osvoboditev vsega italijanskega severa, se je začela štiriindvajset dni prej, se pravi, 9. aprila 1945. V ta boj sodijo tudi drugi pomembni dogodki: prihod partizanov iz hribov, ljudski upor 25. aprila, Mussolinijev beg, usmrtilitev duceja v Dongu in obešenje fašističnih kolovodij na Piazzale Loreto v Milanu.

Za boljše razumevanje teh dogodkov in končne zavezniške zmage v Italiji je treba poseči nekoliko nazaj. Po padcu Firenc je nemška vojska v Italiji dobila uraden naziv »Armada skupina C«, prišla je pod poveljstvo generala Kesselringa, 4. avgusta 1944 pa se je začela umikati čez Arno. Tedaj je Armadno skupino C sestavljalo osem pehotnih divizij in šest oklepnih divizij, tako da je še zmerom veljala za zelo močno, dasiravno so na rusko fronto poslali njeno najslavnejšo enoto, oklepno divizijo »Hermann Göring«. Nemško vojsko sta pod poveljstvom angleškega maršala sira Harolda Alexandra zasledovali dve zavezniški armadi na zahodu: 5. ameriška armada pod poveljstvom generala Clarka in na vzhodu 8. britanska armada, ki ji je najprej poveljeval general Leese, potem pa general McCreery.

V zadnjih avgustovskih in prvih septemberskih tednih so zavezniki hitro napredovali. Clark je osvobodil Lucco, potem Pistoio in prišel je na Passo del Giego. Dne 27. septembra je čelni bataljon njegove 88. divizije, ki ga je vodila skupina italijanskih partizanov, zavzel vrh Monte Bataglia in vse je kazalo, da mu je odprta pot do Imole in Bologne. Britanci so zavzeli Pesaro, prekoračili reki Foglia in Conca, tako da so bile med njimi in

Nemške protitankovske ovire na Gotski liniji.

Padsko nižino le planote Coriana, ključni položaji Nemcev med Conco in Marecchio. Potem pa se je bojna sreča izmuznila iz rok zaveznikov.

V tem času je Kesselring postavil svojo vojsko v utrdbe Gotske linije, ki sicer ni bila pripravljena tako skrbno in učinkovito kot Gustavova linija, katera je bila za ustavitelja zaveznikov pred Cassinom, vendar pa je bila dovolj trdna, da je za celih sedem mesecev zadržala napredovanje britanske in ameriške vojske proti severu. Republika Saló, rojena iz »znova vzpostavljene« fašizma, je celo poslala Nemcem dve diviziji, ki sta se potem pomnožili v štiri. Sodile so pod maršala Grazianija na skraj-

nem zahodnem delu fronte, tako da je Kesselring mogel premestiti svojo 90. divizijo Panzergrenadierien na jadransko področje.

Tako so imeli zavezniki pred seboj kolikor toliko dobro utrjenega in žilavega nasprotnika. 8. britanska armada je sicer prodrla na planote Coriana in zasedla Rimini, toda šele po dveh hudih bitkah, v katerih je izgubila kakšnih tisoč mož na dan in v kateri so Nemci uničili 250 tankov, 230 pa jih hudo poškodovali. Pokrajina, ki jo je bilo treba zasesti, je bila zelo neprimerna za napredovanje tankov: polna močvirij, blata, rek in jezer.

Američani so na vzhodu zasedli Monte Grande in Monte Belmonte, tako da so bili v značni črti le osem kilometrov od Via Emilie in petnajst kilometrov od Bologne. Vreme se je poslabšalo, morala vojakov je bila zelo slaba, vsa fronta je obtičala. Novo leto 1945 se je celo začelo z nasprotnim napadom sil Osi...

Zavezniški vrhovni poveljniki, ki so se sestali v Quebecu, so v valu optimizma videli precej daleč: Gotsko linijo naj bi predrli v nekaj tednih, potem pa se celo izkrcali v Istri, tako da bi prehiteli Rdečo armado v dirki proti Dunaju. Toda na italijanskem bojišču je bil položaj drugačen: v snegu, blatu in megli je bilo prav vsem — od obeh poveljnikov do zadnjega vojaka — jasno, da bo treba prebiti zimo, šele nato pa bo mogoče preiti v napad.

Tako je tudi bilo. Dolga zima, ki se je vlekla od jeseni 1944 do pomladi 1945, velja za eno najbolj tragičnih obdobij vojskovanja v Italiji. Maršal Alexander, ki je bil sicer dober vojščak, ki pa ni poznal razmer, v katerih se je bil partizanski boj na severu Italije, je italijanskim rodoljubom poslal sporočilo s pozivom, naj odložijo orožje in se vrnejo domov.

To Alexandrovo dejanje so pozneje hudo napadali. Dobra stran sporočila je bila, da je povedalo resnico: čez zimo ni pričakovati zavezniške ofenzive ter osvoboditve Bologne, Modene, Parme in Reggia. Slaba stran pa je bila predvsem v tem, da naj bi se partizani vrnili domov, se pravi v okupirana

mesta, kjer bi jih hitro »prepoznali« in postrelili.

Nekatere partizanske brigade so se potem pridružile zavezniški vojski, nekatere pa so se razšle. Večina je le ostala Nemcem za hrbtom ter v hudi zimi čakala boljših časov.

Sredi decembra 1944 je Alexander postal zavezniški vrhovni poveljnik v Sredozemlju, na njegovo mesto poveljnika 15. armadne skupine, se pravi v Italiji delujočih zavezniških sil, pa je prišel general Clark. V prvih dneh februarja 1945 sta Alexander in Clark dobila povelje z Malte. Zavezniški poveljniki so sklenili vzeti z italijanskega bojišča »petim divizijam enako silo« ter jo poslati na zahodno fronto. Zavezniški strategji so namreč ugotovili da imajo v Franciji 91 divizij nasproti 90 nemškim, v Italiji pa 24 nasproti 27. Se pravi, da zavezniki niso imeli ne tu ne tam tolikšne številčne prednosti, da bi zadoščala za zmago. Glede na to, da je bila zahodna fronta pomembnejša, je bilo treba odpoklicati del vojske iz Italije.

V februarju in marcu je torej zapustilo Italijo 5 zavezniških divizij. Vendar sta si Alexander in Clark v zimskem zatišju prizadevala, da bi 15. armadno skupino znova okrepila. Na Bližnjem vzhodu je Alexander sestavil izraelsko brigado ter jo prestavil v Italijo. Clark je dobil 10. gorsko ameriško divizijo, eno divizijo pa je sestavil iz »presežkov« v prolektalskih enotah. Poveljnika sta tudi poskrbela za boljšo opremo: dobila sta precej novih tankov, oklepnih vozil za prevoz vojakov ter amfibijskih tankov »duplex-drive«, predvsem pa 400 vozil za izkrcavanje, ki so se pozneje odlično obnesla v jezerskih področjih Argente. Seveda ne gre prezreti prihoda Italijanov, ki so tudi okrepili 15. armadno skupino: Šlo je tako za enote nekdanje italijanske redne vojske, katere sodelovanje z zavezniki je bilo po dolgi pogajalnih sprejeti 23. julija 1944 na sedežu zavezniške kontrolne komisije (časni anгло-rusko-ameriški vojaški upravni organ), kakor tudi za partizanske brigade. (Nadaljevanje prihodnjic)

Vrnjen dolg

V Bihacu živi nekdanja partizanska bolničarka Elza Reljić. Skoraj vso vojno je z vso požrvalnostjo zdravila partizanske ranjence. Z brigadami je prehodila dolgo pot od Kozare do Neretve in Sutjeske. Zdaj, na stara leta, so se tudi pri njej začele kazati posledice naporov. Pred kratkim sta ji nenkrat počila dva čira na želodcu in postalo je nevarno, da izkrvavi. Toda v bolnišnici niso imeli dovolj krvi za transfuzijo.

Takoj ko so vojaki enote podpolkovnika Tončija Martinovića zvedeli, kakšna nevarnost preti življenju znane partizanske bolničarke, so pohiteli v bolnišnico in se ponudili, da bi dali kri. Tako so rešili njeno življenje.

Ko je Elza ozdravela, je povabila na obisk svoje rešitelje: Joža Pavca, Davorja Čavko, Vojislava Petrovića, Vidoja Mladenovića, Novico Jakica in Radišo Djordjevića. Pripovedovala jim je o partizanstvu in se jim zahvalila za njihovo nesebično pomoč. Oni pa so bili veseli, da so pomagali ženski, ki je nekoč kot partizanka zdravila njihove očete in strice.

ZB NOV Fram organizira v počastitev 25. obletnice osvoboditve 4. in 5. julija 1970

Tovariško srečanje

vseh bork in borcev, ki so v času NOB bili v kateri si bode partizanski formaciji na območju framskega Pohorja. Za to srečanje smo razposlali vsem, katerih naslove smo vedeli, posebna vabila. Ker pa ne razpolagamo z naslovi vseh pripadnikov na našem terenu, smatrafje to obvestilo kot vabilo na srečanje in pridite v soboto 4. julija 1970 v Fram, kjer bo ob 9. uri sprejem s kratkim sporedom. Od tu boste odšli v patrolah na razne bivše postojanke na Pohorju.

Vse ostalo za ta dan in nedeljo pa boste zvedeli pri sprejemu.

Odzovite se našemu vabilu in povabite še znanca za katere veste, da so bili v naših krajih v partizanih.

ZB NOV Fram
SZDL Slovenije

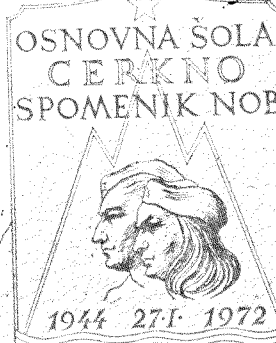
Prispevki za šolo — spomenik NOB

Poslovno združenje energetike SRS, Ljubljana 500.—, KOKRA, Kranj 300.—, Trgovsko podjetje JESTVINA, Koper 2500.—, Elektro gospodarstvo Maribor, Toplarna, Ljubljana 1000.—, GALIS, Ljubljana 1250.—, Zavod za raziskavo materiala in konstrukcij, Lj. 2500.—, Zavarovalnica SAVA — poslovna enota 9. Ljubljana 2000.—, GRAMEX — Ljubljana — prispevek v materialu 2000.—, Prometno podjetje SAP Ljubljana 2500.—, Industrija usnja Vrhnika 2500.—, STAVBE-NIK — Koper 1250.—, ADRIA COMMERCE — Koper 1000.—, Lapanja Branko, Bovec 100.—, Društvo upokojencev — Hrpolje 200.—, Obrtno komunalno podjetje Idrija — sindikalna organizacija 364,20; Zdravstveni okoliš Idrija — sindikalna organizacija 387,70; 2. OKTOBER, obrat Portorož 3.000.—; Občinska konferenca SZDL Ljubljana — šiška 1.000; Skupščina občine Ljubljana — Center 20.000.—; Občinski odbor ZB NOV Kranj 727.—; Dolenc Malči in Nadja — Izola 100.—; »Prehrana« Ljubljana 5.000.—; Centralna lekarna Ljubljana 1.500.—; Poslovno združenje energetike SRS Ljubljana 500.—; »ETA« — tovarna elektrotermičnih aparatov Cerklno (1 odstoten samopriskrbe kolektiva od neto do za maj — skupno vplačnih 11.025,15 8.206,05; Lekarna Idrija — člani sindikalne podružnice 90.—; Kra-

jevna organizacija ZB »B. Kidrič« Ljubljana ob priliki izleta v partizansko Cerklno in bolnico Franjo 3.100.—; Bergine Franc, Export-Import, Reprezentance — Trst 1.000.—.

Stanje 17. 6. 1970: 243.511,65

Odbor za izgradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerklnem se najtopleje zahvaljuje za do se-

da sprejete prispevke in prosí darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun: 5202-602-66 SDK Idrija — sklad za izgradnjo šole v Cerklnem.

Maistrovi borci

1918-19

Tovariše: Zbogar, Brvar in Slabe, iz 2. čete, mitraljezci Tušar in Magajna iz Trebuše, Bajc Ludvik iz Črne vrha pri Polhovem gradu in druge tovariše iz slovenskega planinskega polka v bojih za Koroško, ki se me spominjajo prosim: naj sporoče svoje naslove Cirilu Kemperle, Poljanska c. 20/II, Ljubljana.

26

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga zavod Borec Ljubljana Beethovnova 11 kot glasilo ZB NOV Slovenije in ZRSV Slovenije — Pisk in čipej: OGP »Delo« Ljubljana Tomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za uzenostv stane 30 dinarjev — Naročninc pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana Beethovnova ulica 10 poštni predal 588/XI ali na tekoči račun št. 501-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901 — Glasilo in novinarji 32-313 — Uprava 22-607 — Rokopisov ne vračame